

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

MIKÄ JÄLKI JÄÄ?

Janakkalan jälkihuollon kehittäminen yksilö- ja ryhmätasolla

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen
Opinnäytetyö ylempi AMK
Kevät 2015
Kirsi Pasonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen koulutusohjelma

PASONEN, KIRSI:

Mikä jälki jää?
Janakkalan jälkihuollon kehittäminen yksilö- ja ryhmätasolla

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen opinnäytetyö 93 sivua, 14 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun jälkihuoltoa vastaamaan paremmin nuoren tarpeisiin ja toiveisiin. Tarkoituksena oli myös nuoren omien läheisverkostojenverkostojen aktivoiminen nuoren itsenäistymisen tueksi ja yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Kehittämishankkeen tavoitteena oli uudenlaisten osallistavien työkäytäntöjen kehittäminen Janakkalan kunnan jälkihuoltoon sekä yksilö- että ryhmätasolla. Jälkihuolto on huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe. Kehittämishanke kohdentuu 18–21-vuotiaiden itsenäistyvien nuorten jälkihuollon kehittämiseen.

Kehittämishanke toteutettiin toimintatutkimuksen mukaisesti. Aineistonkeruu- ja kehittämismenetelmiksi valittiin osallistavat ja yhteistoiminnalliset menetelmät. Jokaisen 1.6.2013 jälkeen täysi-ikäistymisen myötä Janakkalan lastensuojelun jälkihuoltoon siirtyvän nuoren asioissa on ollut mahdollisuus verkostoneuvonpitoon Tulevaisuuden muistelu -menetelmällä. Lisäksi Janakkalan ja Hämeenlinnan jälkihuollon yhteinen kehittämis- ja vertaisryhmä kokoontui tammi-huhtikuussa 2014 viisi kertaa. Verkostoneuvonpitoihin osallistui syyskuun 2013–marraskuun 2014 välisenä aikana kahdeksan nuorta ja heidän läheis- ja viranomaisverkostoaan. Kehittämis- ja vertaisryhmätoimintaan osallistui seitsemän nuorta, kaksi lastensuojelun työntekijää Janakkalasta sekä jälkihuollon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja Hämeenlinnasta.

Kehittämishankkeen tuloksena Janakkalan jälkihuollon asiakkaana olleiden nuorten ja heidän läheistensä osallisuus lisääntyi. Palautteiden mukaan myös kehittämishankkeen menetelmät koettiin erittäin positiivisina.

Avainsanat: Jälkihuolto, osallisuus, dialogisuus, kehittämis- ja vertaisryhmätoiminta

Lahti University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social and Health Care Services

PASONEN,KIRSI:

What mark stays?
Developing aftercare in Janakkala on
both individual and group levels

Master's Degree Programme in Social Services Ensuring children's and young
people's welfare 93 pages, 14 pages of appendices
Spring 2015

ABSTRACT

The purpose of this research development project was to develop aftercare in child protection to cater better for client's needs and wishes. The purpose is also to activate relatives to support young people in the act of becoming independent and to co-operate with authorities. The objective of the study was to develop aftercare practices in Janakkala community so that participation increases on both individual and group levels. Aftercare is the last step of the child protection process in children's and young people's life, who have been taken into custody and institutionalized. This development project aims to develop aftercare for 18–21 year old young people becoming independent.

This development project was carried out as an action research. The methods chosen for the project were co-operative and participatory. Everyone who has become an aftercare client in Janakkala after becoming of full age after 1.6.2013 has had a possibility to have a network meeting using a method of Recalling the future. In addition Janakkala's and Hämeenlinna's aftercare common development and peer group had a meeting five times between January and April 2014. Eight young people, their relatives and some authority networks participated in the meetings of Recalling the future between September 2013 and November 2014. Seven young people and two aftercare workers both from Janakkala and Hämeenlinna participated in the development- and peer group activities.

As a result of this development project Janakkala's aftercare practices have been developed so that participation of young people and their relatives in aftercare has increased. According to the received feedback the methods of this development project were also considered very positive.

Key words: Aftercare, participation, dialogue, development and peer group activities

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA KOHDEORGANISAATIO	3
2.1	Nuorten syrjäytymisen ehkäisy	3
2.2	Kohdeorganisaatio ja toimijat kehittämishankkeessa	5
2.3	Työelämälähtöisyys ja ajankohtaisuus	6
2.4	Taustatietoja jälkihuollon kehittämistarpeista Janakkalassa	7
3	KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE	10
4	JÄLKIHUOLLON KEHITTÄMINEN MONIALAISESTI	12
4.1	Jälkihuolto	12
4.2	Aikaisempien tutkimusten sekä jälkihuoltonuorten esille tuomia kehittämis ehdotuksia	13
4.3	Osallisuus ja osallistumisen etiikka	16
4.4	Dialogisuus	19
4.5	Kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki	20
4.6	Läheisten ja yhteistyön merkitys nuoren itsenäistymisvaiheessa	22
5	KEHITTÄMISMENETELMÄT	24
5.1	Tutkimuksellinen kehittäminen ja toimintatutkimus	24
5.2	Aineiston kerääminen	26
5.3	Aineisto ja sen analysointi	30
5.4	Toimintatutkimuksen eteneminen ja aikataulu	31
6	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN YKSILÖTASOLLA	35
6.1	Verkostopalaverien toteutus	35
6.2	Verkostopalaverien palautteet	41
6.3	Verkostopalaverien tuloksia	45
7	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN RYHMÄTASOLLA	48
7.1	Janakkalan ja Hämeenlinnan kehittämis- ja vertaisryhmätoiminnan käynnistäminen	48
7.2	Ryhmätoiminnan suunnittelu ja reflektointi	49
7.3	Ryhmätapaamiset	51
7.4	Ryhmätapaamisten tuloksia	69

8	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	73
8.1	Osallisuus yksilö-, ryhmä-, organisaatio- ja valtakunnantasolla	73
8.2	Janakkalan jälkihuollon piirissä olevien nuorten tilannetta huhtikuussa 2015	74
8.3	Kehittämishankkeen arviointi	75
8.4	Luotettavuus ja eettisyys	79
8.5	Johtopäätökset	80
8.6	Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet	81
	LÄHTEET	84
	LIITE 1. TUTKIMUSLUPA JANAKKALA	94
	LIITE 2. TUTKIMUSLUPA HÄMEENLINNA	95
	LIITE 3. VERKOSTONEUVONPIDON TILAUSLOMAKE	97
	LIITE 4. KUTSU VERKOSTONEUVONPITOON	99
	LIITE 5. VERKOSTOPALAVERIN PALAUTELOMAKE	100
	LIITE 6. KUTSU KOULUTUKSEEN	103
	LIITE 7. KUTSU NUORTEN RYHMÄÄN	104
	LIITE 8. KUVITTEELLISET JÄLKIHUOLTONUORTEN KUVAUKSET	106

1 JOHDANTO

Nuorten syrjäytyminen on ollut laajalti esillä viime vuosina (Juppi 2011) ja se on vakava yhteiskunnallinen haaste (Räihä 2012, 5). Syrjäytymistä pyritään ehkäisemään esimerkiksi vuoden 2013 alussa voimaan tulleen nuorisotakuun avulla. Uuteen sosiaalihuoltolakiin sisältyy nuorisopalvelutakuu, jolla pyritään tehostamaan nuorisotakuuta vahvistamalla nuorten sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta. Tavoitteena on varmistaa, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevat nuoret hyötyvät nuorisotakuusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015.) Lastensuojelun jälkihuoltonuorilla on todettu olevan heidän ongelmiansa ja niiden kasautumisen vuoksi keskivertoa suurempi syrjäytymisriski tukitoimista huolimatta (Huotari 2010, 4).

Viime vuosina pääosa lastensuojelun sijoitetuista lapsista on tullut sijoitetuiksi nuorisoi-ikäisinä, 13–15-vuotiaina, jolloin sijoitusaika jää lyhyeksi heidän kuntoutumisensa kannalta (Huotari 2010, 4). Heino (2009, 57) tuo esiin, että erityisesti 15–17-vuotiaiden huostaanotot ovat lisääntyneet. Myös vuoden 2010 lastensuojelun tilastojen mukaan asiakasmäärien kasvu ja myös kiireellisten sijoitusten ja vastentahtoisten toimenpiteiden määrä on kohdistunut erityisesti 13–17-vuotiaisiin teini-ikäisiin (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, 30/2013).

Jälkihuolto on huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe. Sen tarkoituksena on helpottaa lapsen tai nuoren kotiutumista ja itsenäistymistä ja varmistaa hyvät edellytykset selviytyä elämässä. Jälkihuolto on myös edellytys sille, että lastensuojelu on vaikuttavaa. Jos jälkihuollolla kyetään turvaamaan avo- ja sijaishuollossa mahdollisesti saavutetut myönteiset tulokset, voidaan ehkäistä lapsen tai nuoren syrjäytyminen. Taloudellisesti ajateltuna hyvin toimiva jälkihuolto estää lapsen tai nuoren hoitoon ja kuntoutukseen käytettyjen resurssien joutumasta hukkaan. (Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomus 2012, 92.)

Jälkihuolto ei kuitenkaan aina vastaa nuoren tarpeita, vaan nuori voi joutua kokemaan lisää epäonnistumisia tai ei pysty sitoutumaan jälkihuoltoon ja hyödyntämään sen tarjoamia mahdollisuuksia (Huotari 2010, 2–5). Huostaanoton päättymisen jälkeen kunnat eivät välttämättä tarjoa aktiivisesti jälkihuollon palveluita. Jäl-

kihuollon palvelujen saamisen edellytyksenä on oltava viranomaisten aktiivinen toiminta, eikä nuoren oma motivaatio tai aktiivisuus. Jälkihuollon toteutumisessa on keskeistä nuoren oma osallisuus asioita ratkaistaessa. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2014, 26.)

Kehittämishankkeen aiheena on itsenäistyvien nuorten jälkihuollon kehittäminen. Työssäni Janakkalan kunnan lastensuojelun työntekijänä on osa työpanoksestani suunnattu jälkihuoltoon nuorten kanssa tehtävään työhön. Janakkalan kunnassa jälkihuollon piirissä olevien nuorten määrä on noin 20 ja heidän kanssaan lähityöskentelystä vastaa lisäksi toinen lastensuojelun työntekijä. Jälkihuoltoon nuoret on jaettu suunnilleen puoliksi meidän kahden työntekijän kesken. Jälkihuollossa olevien nuorten määrä tulee lisääntymään lähivuosina. (Janakkalan lastensuojelun asiakas-tilastot, 2013.)

Seuraavassa luvussa esittelen kehittämishankkeen lähtökohtia ja kohdeorganisaatiota. Luvussa kolme tuon esiin kehittämishankkeen tavoitteen ja tarkoituksen. Kehittämishankkeen tietoperusta, jota esittelen luvussa neljä, pohjautuu lainsäädäntöön koskien jälkihuoltoa, osallisuuteen, dialogisuuteen sekä kokemusasiantuntijuuteen ja vertaistukeen. Kehittämishankkeen toteuttaminen pohjautuu tutkimukselliseen kehittämiseen ja näkökulma kehittämishankkeessani on toimintatutkimuksellinen. Hankkeen kehittämismenetelmät esittelen luvussa viisi. Hankkeen toteuttamisesta yksilötasolla kerron luvussa kuusi ja ryhmätasolla luvussa seitsemän. Koska kehittämishanketta toteutettiin kahdella eri tasolla, tuon toteumista kuvaavien lukujen kuusi ja seitsemän lopussa esiin myös yhteenvetoa ja tuloksia kyseisestä toimintamuodosta. Viimeisessä luvussa on johtopäätösten ja pohdinnan aika.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA KOHDEORGANISAATIO

2.1 Nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Euroopan komission mukaan syrjäytymistä määrittelevät heikot elinolosuhteet, heikot mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan sosiaaliseen tai poliittiseen päätöksentekoon sekä heikot mahdollisuudet nauttia kulttuurista tai virkistystoiminnasta. Määritelmän mukaan syrjäytyneillä ilmenee myös elinolosuhteista johtuvia terveydellisiä ongelmia sekä vaikeuksia saada terveys- ja sosiaalipalveluita, ja heillä on kokemus yhteisöstä ja yhteiskunnasta syrjäytymisestä. (EACEA 2013.)

Nuorten syrjäytyminen on vakava yhteiskunnallinen ongelma. Tulojen sijaan syrjäytynyt, työttömänä oleva nuori aiheuttaa yhteiskunnalle kuluja. Yhteiskunta ei voi myöskään käyttää hyödyksi syrjäytyneen työpanosta ja henkistä pääomaa. Eräiden laskelmien mukaan yhden syrjäytymisen hinta voi nousta kaikkine kuluneen jopa miljoonaan euroon. Yhteiskunnan lisäksi syrjäytymisestä kärsii myös nuori itse ja hänen läheisensä. Koulutuksesta ja työstä syrjäytymisestä voi seurata myös muita negatiivisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, kuten päihdeongelmia, häiriökäyttäytymistä ja rikollisuutta. (Räihä 2012, 5.)

Sijaishuollosta itsenäistyneet nuoret itse ovat kokeneet yksinäisyyden yhtenä keskeisenä syrjäytymiseen liittyvänä tekijänä. Heillä ei ole enää suhteita sijaishuoltoon eikä myöskään laajennettuun perheeseen, mutta usein kuitenkin kavereihin. He jäävät ikään kuin ihmissuhteiden välimaastoon, saamatta tukea kummaltakaan taholta. Heidän saattaa olla vaikea saada otetta mistään. Heillä ei välttämättä ole opiskelupaikkaa eikä työtä, eivätkä he tiedä miten selvitä näistä kysymyksistä eteenpäin, vaikka ne ovatkin heille tärkeitä. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 54.)

Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa päätettiin toteuttaa nuorten yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi jäämisestä. Tavoitteena on, että kaikille nuorille luodaan realistiset mahdollisuudet suorittaa peruskoulun jälkeinen tutkinto ja työllistyä. Samalla kiinnitettiin huomiota siihen, että nuoret eivät ajau-

du liian pitkään jaksoon ilman minkäänlaista aktiivista toimintaa. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011, 37.) Vuoden 2013 alussa käynnistetty nuorisotakuu käsittää hallitusohjelman linjaaman yhteiskuntatakuun lisäksi koulutustakuun ja nuorten aikuisten osaamisohjelman. Nuorisotakuun toimeenpääntö edellyttää eri tahojen yhteistyön tiivistämistä. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat kunnan sosiaali- ja terveys- sekä nuoriso- ja opetustoimi, erityisesti opinto-ohjaajat sekä etsivää nuorisotyötä tekevät, työpajat ja Kelan kuntoutusasiantuntijat sekä seudulliset yrityspalvelut. (Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa 2012, 3–11.)

Nuorisotakuun jatkotoimissa painotetaan matalan kynnyksen ja nuorten tarpeista lähteviä palveluita. Tavoitteena on palveluiden saumaton yhteensovittaminen ja erityisesti syrjäytymisen tehokas ennaltaehkäisy. (Pääministeri Aleksanteri Stubbien hallituksen ohjelma 24.6.2014, 5.) Uuden 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain mukainen nuorisopalvelutakuu vaikeimmassa asemassa oleville nuorille tarkoittaa moniammatillista palvelutarpeen arviointia ja sitä, että nuorella on nimetty omatyöntekijä, mahdollisuus kohdennettuun sosiaaliseen kuntoutukseen ja muihin tarvittaviin palveluihin muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus halutaan kohdentaa erityisesti nuorille ja se edellyttää eri toimijoiden yhteistä työtä ja osaamisen yhdistämistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 17§.)

Sijaishuollossa olleiden nuorten ongelmat ja niiden kasaantuminen johtavat heidät muita nuoria suurempaan syrjäytymisriskiin. Stin`n (2006) kirjallisuuskatsauksen mukaan huostaan otetun nuoren tulevaa selviytymistä edistää, jos nuori pysyy pitkään sijaishuollossa ja on suorittanut vähintään peruskoulun ja osallistuu jatkokoulutukseen. Sijaishuollon jälkeistä selviytymistä edistää myös se, että sijaishuollosta pois siirtyminen tapahtuu suunnitellusti ja nuorille on tarjolla apua, jota he ovat ottaneet vastaan. (Huotari 2010, 4.)

Juppi (2011, 218) tuo esiin, että mediassa esiintyvä deterministinen käsitys tietyistä riskitekijöistä, kuten lastensuojelutaustasta seuraavasta syrjäytymisestä voi leimata nuoren tarpeettomasti. Myös Törrösen ja Vauhkosen (2012) mukaan yhtenä henkiseen terveyteen vaikuttavana tekijänä voi nähdä sen, miten sijaishuollon imago vaikuttaa nuoriin itseensä. Deterministinen käsitys sijaishuollosta laskee

nuorten itsetuntoa ja leimaa heitä. Negatiivisesti toimiessaan se vähentää myös heidän toimintavapauksiaan ja voi toimia itseään toteuttavasti. Sijaishuollosta tarvitaan tietoa myös niiden nuorten kokemuksista, joille on käynyt hyvin ja jotka voivat rohkaista muita sijaishuollossa olevia tai olleita nuoria. (Törrönen & Vauhkonen, 98.) Enemmän huomiota tulisikin kiinnittää nuorten riskiin tulla syrjäytytyksi, joka liittyy nuoria koskeviin ennakkoluuloihin ja muihin tekijöihin, eikä pelkästään nuorten syrjäytymiseen.

Tuoreessa väitöskirjassa Rauno Perttula on pohtinut, minkä vuoksi nuoret eivät välttämättä tule autetuiksi, eikä heidän tilanteisiinsa paneuduta riittävästi, vaikka nuorten auttamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen on panostettu runsaasti resursseja. Yhtenä perusolettamuksena oli epäily, että syrjäytymiskeskustelu on vinouttanut ajattelua ja kohdistanut huomion väärin asioihin, jolloin nuorten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä kysymyksiä ei ole mahdollista huomioida riittävästi. Tutkimuksen lähtökohtaa ohjasi kiinnostus kyseenalaistaa nykyisen syrjäytymiskeskustelun tapa nähdä nuorten hyvinvoinnin ongelmat lähes pelkistetyksi yksilöllisinä koulutusta tai aktivointia koskevinä kysymyksinä. (Perttula 2015, 103.)

Arjen keskellä, tehtäessä nuoren elämää koskevia isoja päätöksiä, on tärkeää, että nuoret tulevat kuulluiksi yksilöllisine tarpeineen ja mielipiteineen. Osallisuuden kokemuksen kautta nuorten on helpompi kuunnella mitä aikuisella on sanottavaa ja hyväksyä heidän ehdottamansa päätökset. (Vario, Barkman, Kiili, Nikkanen, Oranen & Tervo 2012, 5.)

2.2 Kohdeorganisaatio ja toimijat kehittämishankkeessa

Kehittämishankkeeni toimeksiantaja ja kohdeorganisaatio on Janakkalan kunta, perusturvan toimiala ja lastensuojelun organisaatio. Toimeksiantosopimus allekirjoitettiin 22.3.2013. Janakkala on hieman alle 17 000 asukkaan itsenäinen kunta Kanta-Hämeessä, Hämeenlinnan naapurissa. Lastensuojelutyön esimies Janakkalassa on sosiaalityön johtaja ja lastensuojelutiimiin kuuluvat lisäksi kolme lastensuojelun sosiaalityöntekijää, kaksi lastensuojelun työntekijää ja kolme lastensuojelun perhetyöntekijää sekä lastenvalvoja. Lastensuojelutiimi tekee tiivistä yhteistyötä kunnan lapsiperheiden sosiaalityöntekijän ja ennaltaehkäisevän perhetyöntekijän, kahden aikuissosiaalityöntekijän, päihdetyöntekijän, nuorten työpajan ja

kahden etuuskäsittelijän kanssa. (Janakkalan lastensuojelun delegointiohjeet, 2013.)

Jälkihuoltonuorten vastuusosiaalityöntekijä on kunnassa nimetty aikuissosiaalityön puolelta. Sosiaalityöntekijä on jälkihuoltonuorten kohdalla käytettävissä lähinnä isommissa päätöksissä, koskien esimerkiksi laitostuntoutusta tai nuoren tilanteen ollessa erityisen haastava. Jälkihuoltoon valmistautumisesta ja siirtymisestä vastaa lastensuojelun sosiaalityöntekijä, jonka työparina on jo saattanut olla lastensuojelun työntekijä tai ainakin hän tulee mukaan siinä vaiheessa, kun jälkihuoltoon ollaan siirtymässä. Käytännön jälkihuoltotyö on kunnassamme lastensuojelun työntekijöiden vastuulla. (Eml.)

Olen toiminut kehittämishankkeessa kehittäjänä. Lisäksi hankkeessa ovat olleet toimijoita kollegani, jonka vastuulla on noin puolet jälkihuoltonuorista sekä esimieheni. Esimieheni, sosiaalityön johtaja, on pitänyt jälkihuollon kehittämistä tärkeänä ja on mahdollistanut sen, että siihen on voinut suunnata enemmän työpanosta ja myös jonkin verran lisäkustannuksia on syntynyt uudenaikaisista toimintatavoista ja koulutuksesta. Hipp ja Palsanen (2014, 16) tuovat esiin, että kehittämis- ja vaikuttamistoiminta vaatii yleensä aina myös taloudellista panostusta puitteisiin, ammattilaisten työaikaan ja toimintaan.

2.3 Työelämälähtöisyys ja ajankohtaisuus

Kehittämishankkeeni on ollut työelämälähtöinen. Toive jälkihuollon kehittämistä nousi esiin kehityskeskustelussa jo alkuvuodesta 2012. Aloitettuani ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnot lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen koulutusohjelmassa syksyllä 2012 oli luonnollista, että opinnäytetyöhöni liittyvä kehittämishanke nivoutui jälkihuollon kehittämiseen.

Toimiva lastensuojelu, toteuttamissuunnitelmassa vuosille 2014–2019 tuodaan esiin, että sijaishuollon päättymisen jälkeen tarjottavan jälkihuollon tuen ja palvelun tulee rytmittyä osittain päällekkäin sijaishuollon palvelujen kanssa. Näiden prosessien päällekkäisyys ja yhteensovittaminen tukee nuoren itsenäistymistä, aikuis-tumista ja irtautumista sijaishuollosta. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:19, 26.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmän loppuraportissa (2013, 69) ehdotetaan lakiin lisättäväksi säännös lastensuojelun kokemusasiantuntijaryhmien perustamisesta ja toiminnasta. Uudistus on noussut kritiikistä, jonka mukaan asiakkaan ääni kuuluu huonosti palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä. Lasten ja nuorten osallistuminen palveluiden kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on vaillinaisesti käytetty voimavara (Hipp & Palsanen 2014, 5–6).

Lastensuojelun laatusuositusten mukaan tulee toimia niin, että työntekijän ja lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen/nuoren sekä muiden osallisten välille syntyy mahdollisuus jatkuvaan ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Johdon on tuettava työntekijöiden kykyä lapsikeskeiseen ja ihmissuhdeperusteiseen työhön vastaamalla muun muassa resursoinnista, työn painotuksista ja osaamisen vahvistamisesta. Johdon tulee myös myös huolehtia, ettei asiakkaan ja työntekijän välinen luottamuksellisuus asiakassuhteessa katkea tarpeettomasti, esimerkiksi organisatiomuutoksissa. Johdon tehtävänä on huolehtia, että lapset, nuoret ja perheet otetaan mukaan kehittämään palveluja. (Lastensuojelun laatusuositukset 2014, 22.)

Uuden 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain tarkoituksena on varmistaa osallisuuden ja asiakaskeskeisyyden toteutuminen. Vertaisryhmätoimintaa ja sen selvittämistä, kuinka läheisverkosto voi osallistua asiakkaan tukemiseen pidetään tärkeinä. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä pyritään palveluiden painopistettä muuttamaan korjaavista toimenpiteistä ennaltaehkäisevään tukeen. Hyvin toteutettu jälkihuolto on ehkäisevää työtä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015.)

2.4 Taustatietoja jälkihuollon kehittämistarpeista Janakkalassa

Jälkihuollon kehittäminen Janakkalassa on lähtenyt siitä, että työntekijät ovat kiinnittäneet huomiota jälkihuollossa olevien nuorten tuen tarpeen yksilöllisyyteen. Nuorilla on ollut virheellisiä tai puutteellisia käsityksiä jälkihuollon tarjoamista mahdollisuuksista. Nuorten sitoutuminen jälkihuoltoon on vaihdellut. Jälkihuollossa olevien nuorten osuus on lisääntynyt ja lisääntymässä lähivuosina Janakkalassa, kuten on tapahtunut valtakunnallisestikin. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen (2013, 11) mukaan jälkihuoltoon nuorten määrä on viisinkertaistunut 15 vuodessa.

Tässä kehittämishankkeessa keskityn nimenomaan täysi-ikäisiin tai pian täysi-ikäistymässä olevien, itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten jälkihuollon kehittämiseen. Mahdollisimman laadukkaalla ja yksilölliset tarpeet huomioivalla jälkihuollolla voimme ehkäistä asiakkaidemme syrjäytymistä ja edesauttaa kiinnittymistä yhteiskuntaan. Nuoret itse voivat olla avainasemassa kehittämässä sellaisia tukimuotoja, joihin pystyvät sitoutumaan ja jotka auttavat kohti yksilöllisiä tavoitteita ja yhteiskuntaan liittymistä.

Seuraavat jälkihuoltonuoria koskevat kuvaukset perustuvat asiakaskertomuksiin ja siihen tietoon, mitä minulla itselläni ja kollegallani on, koska kaikki janakkalalaiset jälkihuollon piirissä olevat täysi-ikäiset nuoret ovat meidän asiakkaitamme. Olen yleistänyt asiakastietoja niin, ettei tunnistamisen pitäisi olla mahdollista. Nuorten tilanteen kuvaus on mielestäni kuitenkin keskeistä, koska se auttaa ymmärtämään, että monet nuoret elävät hyvin haastavassa tilanteessa, eikä heidän osallistaminen ja sitouttaminen jälkihuoltoon ole helppoa. On tärkeää muistaa, että osalla jälkihuollon piirissä olevista nuorista asiat ovat kuitenkin hyvin ja heidän tarvitsemansa tuki on vähäistä ja/tai he sitoutuvat tuen vastaanottamiseen hyvin.

Helmikuussa 2013 Janakkalan kunnan jälkihuollon piirissä olevia nuoria oli 19, joista naisia seitsemän ja miehiä kaksitoista. Yksi jälkihuollossa olevista oli täysi-ikäistymässä vasta kesällä, mutta asui jo itsenäisesti. Ikäjakauma oli 17–21-vuotta. Pääsääntöisesti jälkihuollon piirissä olevat nuoret asuivat omissa asunnoissa itsenäisesti tai tukitoimien turvin. Muita asumismuotoja oli yhteinen tai väliaikainen asunto sukulaisen kanssa ja asuminen edelleen sijaisperheessä, koska sopivaa asuntoa tai asumismuotoa ei ole ollut vielä mahdollista saada. Jälkihuoltoon oikeutettuihin nuoriin kuului myös niitä, joiden olinpaikasta ei ollut tietoa tai nuori ei kokenut tarvitsevänsä jälkihuollon palveluja. Jälkihuoltoon sitoutumattomien nuorten kohdalla ongelmat asumisessa, päihteidenkäyttö, vaikeudet sosiaalisissa suhteissa ja huoli elämäntavasta korostuivat. Janakkalassa tai lähiseudulla asuvia jälkihuoltonuorista oli noin puolet, loput asuivat tai oleskelivat kauempana. Noin kolmasosa jälkihuoltonuorista opiskeli ammatillista tutkintoa tai oli sen suorittanut. Lisäksi jälkihuoltonuoria oli jatko-opinnoissa ja nuorten työpajatoiminnassa. Jälkihuoltonuorista vailla koulutus-, opiskelu-, työ- tai työharjoittelupaikkaa oli helmikuussa 2013 kuitenkin useita. Syitä tähän olivat kuntoutuskurssin keskeytyminen, ammatillisen kurssin tai kuntouttavan työtoiminnan alkamisen odottami-

nen, päihdehoitoon motivoitumisen odottaminen ja ajan odottaminen TE -toimistoon. Jälkihuoltonuoria oli määräaikaikaisella eläkkeellä ja joillakin oli edunvalvonta. Eläke ei estä nuoria osallistumista ammatillisen koulutukseen tai tuettuun työhön. Masennuksesta, paniikkihäiriöistä tai muista lievemmistä mielenterveyden ongelmista kärsi kuntamme jälkihuoltonuorista helmikuussa 2013 noin puolet. Lisäksi usemmalla jälkihuollon piirissä olevalla nuorella oli mielenterveyteen, neuropsykiatriaan tai lievään kehitysvammaan liittyviä diagnooseja. Merkittäviä ongelmia päihteiden kanssa ja rikollisuutta (enemmän kuin vähäisessä määrin eli niin että vankeustuomio saattaa olla lähellä) löytyi myös joidenkin taustalta. Ongelmilla on taipumusta kasautua eli samalla nuorella voi olla monentyyppistä vaikeaa problematiikkaa. (Janakkalan lastensuojelun asiakaskertomukset, joista tieto muokattu ei-tunnistettavaan muotoon, 2013.)

Janakkalan kunnan talousarvioseurannan mukaan jälkihuoltopalveluja ostettiin yksityisiltä palvelujen tuottajilta vuonna 2012 yli 150 000 eurolla (Janakkalan kunnan talousarvioseuranta, 2013). Tämän lisäksi jälkihuoltonuoret saavat lastensuojelusta osittain kahden lastensuojelun työntekijän ja tarvittaessa sosiaalityöntekijän työpanosta. Jälkihuollon tukitoimina nuorille myönnetään toimeentulotukea ja muita taloudellisia avustuksia. Monet nuoret jäävät asumaan sijoituskuntaan tai muuttavat muuten kauemmas kotipaikkakunnalta ja tämä lisää sijoituskunnan ostopalvelujen määrää sekä vaikeuttaa työskentelyä. Vuoden 2013 aikana jälkihuolto kunnassa päättyi kolmen nuoren osalta, mutta jälkihuoltoon siirtyi seitsemän uutta nuorta (Janakkalan lastensuojelun asiakastilastot, 2013).

3 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun jälkihuoltoa vastaamaan paremmin nuoren tarpeisiin ja toiveisiin. Tarkoituksena oli myös nuoren omien läheisverkostojenverkostojen aktivoiminen nuoren itsenäistymisen tueksi ja yhteistyöhön viranomaisten kanssa.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli uudenlaisten osallistavien työkäytäntöjen kehittäminen Janakkalan kunnan jälkihuoltoon sekä yksilö- että ryhmätasolla.

Minä sekä muut toimijat kehittämishankkeessa uskoimme, että osallisuuden lisääntymisen myötä nuorten sitoutuminen jälkihuoltoon paranee ja kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista asioihin vahvistuu. Nuorten sitoutumattomuus jälkihuoltoon oli Janakkalan lastensuojelun asiakaskertomusten ja työntekijöiden kokemusten perusteella todettu haasteeksi. Nuorille ostetaan kalliita tukipaketteja itsenäistymisen tueksi, mutta nuoret eivät välttämättä sitoudu niihin ja näin ollen niiden hyöty jää käyttämättä. Kun nuoret saavat oman äänensä kuuluviin koskien tulevaisuuttaan ja minkä laista tukea toivovat, he todennäköisesti myös sitoutuvat asioihin paremmin.

Nuoren omien verkostojen aktivoiminen nuoren itsenäistymisen tueksi mahdollisuuksien mukaan on tärkeää. Joillakin jälkihuollossa olevilla nuorilla ei omia, kehitystä tukevia verkostoja ole käytettävissä. Toisinaan taas niitä on, mutta heidän mahdollisuutensa tukea nuorta jäävät hyödyntämättä. Tämä aiheuttaa kustannuksia, koska nuorta tukemaan hankitaan ostopalveluita, vaikka tukea olisi mahdollista saada luonnollisista verkostoista. Nuoren omista verkostoista löytyvät ihmissuhteet ovat lisäksi sellaisia, jotka voivat jatkua myös jälkihuollon päättymisen jälkeen.

Usein jälkihuollossa olevien nuorten asioissa toimii useita viranomaisia. Yhteistyöllä voidaan välttää päällekkäistä työtä ja parantaa yhteisymmärrystä nuoren ja läheisten ja työntekijöiden kesken. Yhdessä nuoren ja hänen verkostojensa kanssa laadittu konkreettinen suunnitelma voi sitouttaa nuorta jälkihuoltoon. Myös mahdollisuus osallistua jälkihuollon kehittämiseen voi saada nuoren sitoutumaan paremmin jälkihuoltoon ja uskomaan siihen, että voi omalla toiminnallaan vaikuttaa asioihin.

Viimeaikaisten tutkimusten mukaan nuoret itse ovat korostaneet ystävien ja sosiaalisen tuen merkityksellisyyttä elämässään. Lapsiasiavaltuutetun raportti (2012) osoittaa, että lastensuojelussa toimivien aikuisten tulee ottaa lapset ja nuoret mukaan toimintansa kehittämiseen. Kuinka jälkihuollossa voitaisiin näitä toiveita paremmin huomioida ja kuinka nuoret saadaan mukaan kehittämään toimintaa? Edelleen lapsiasianvaltuutetun vuosikirjassa (2013) toivotaan nuorille enemmän mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluiksi ja lapsiasianvaltuutetun vuosikirjassa (2014) muistutetaan oikeudesta osallisuuteen.

Yhtenä oletuksena kehittämishankkeessa oli, että kun jälkihuoltoa toteutetaan osittain ryhmämuotoisesti, nuoret saavat vertaisuuden kokemusta. Ryhmätapaamiset voivat myös jossain määrin korvata yksilötyöskentelyä. Kun useita nuoria tavataan samalla kertaa, hyödynnetään työntekijä resursseja järkevästi. Yhteisen ymmärryksen työntekijöiden ja nuorten välillä toivottiin lisääntyvän, kun kaikkien näkökulmia pohditaan yhdessä ja tasavertaisina.

4 JÄLKIHUOLLON KEHITTÄMINEN MONIALAISESTI

4.1 Jälkihuolto

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä sijaishuollon päättymisen jälkeen lapselle ja nuorelle jälkihuoltoa siinä laajuudessa, kun hän sitä tarvitsee. Jälkihuollon yksilöllinen tarve on arvioitava sijaishuollon päättymisen jälkeen. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiselle päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuolto voi päättyä aikaisemminkin, viiden vuoden kuluttua siitä, kun sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsi viimeksi on ollut lastensuojelun asiakkaana tai jos jälkihuollon tarvetta ei ole tai jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai nuori kieltäytyy jälkihuoltopalveluiden tai jälkihuoltoon liittyvien tukitoimien vastaanottamisesta. Mikäli alaikäinen kieltäytyy jälkihuollosta, on silloin kuultava myös hänen huoltajaansa. Jälkihuollon tarve voi kuitenkin syntyä myöhemminkin, eikä kieltäytyminen jälkihuollon vastaanottamisesta merkitse sitä, että oikeus jälkihuoltoon olisi menetetty ja että kunnan jälkihuoltovelvoite olisi kieltäytymisen johdosta päättynyt. Jälkihuollon järjestäminen on subjektiivinen oikeus. Kunta ei voi rajoittaa tämän oikeuden toteutumista esimerkiksi määrärahapaperustein. Oikeus ulottuu lastensuojelulain 75 §:n 1 momentin mukaisesti myös sellaiseen lapseen, joka on ollut yksin sijoitettuna lastensuojelulain 37 §:n mukaisesti avohuollon tukitoimena yhtäjaksoisesti vähintään puolen vuoden ajan. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle. (Lastensuojelulaki 477/2007, 75§.) Lastensuojelulain 75 § ja 76 §:n mukaan jälkihuolto voi sisältää riittävää taloudellista tukea, taloudellista ja muuta tukea koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa sekä läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä. Myös jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet tulee turvata. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75§ ja 76 §.)

Uusi 1.4.2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki on vahva yleislaki, jonka tarkoituksena on edistää hyvinvointia ja osallisuutta, turvata laadukkaat yhdenmukaiset sosiaalipalvelut, edistää asiakaskeskeisyyttä ja parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen kesken. Laki pyrkii turvaamaan avunsaannin myös niille, jotka eivät ole erityislainsäädännön piirissä, mutta myös vahvistaa erityisen

tuen piirissä olevien asiakkaiden avunsaantia ja oikeuksia (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015). Sosiaalihuoltolaki pitää tärkeänä tukea asunnon tai asumisen järjestämiseen erityisestä syystä apua tai tukea tarvitsevalle (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 21§). Sosiaalihuoltolain mukaiset muut sosiaalipalvelut nostavat esiin muiden muassa vertaisryhmätoiminnan ja tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle ja hänen perheelleen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 28§). Sosiaalihuoltolaki näin ollen vahvistaa entisestään jälkihuollossa olevien nuorten oikeutta tiettyihin palveluihin.

4.2 Aikaisempien tutkimusten sekä jälkihuoltonuorten esille tuomia kehittämissuhteita

Aikaisempien tutkimusten mukaan jälkihuoltonuorilla on elämänhallinnan ja itsenäistymisen ongelmia. Näitä ongelmia pyritään ratkomaan sosiaalityön keinoin, mutta nuoren näkökulma ja kuuleminen usein ohitetaan. (Raitakari, 2006; Kivistö, 2006 ja Jahnukainen, 2004). Jahnukaisen (2004) tutkimuksessa koulukotinuorten koulukodin jälkeisestä selviytymisestä jälkihuolto näyttäytyy nuorten näkökulmasta varsin sattumanvaraisena, eikä osa nuorista halunnut tai mielestään tarvinnut jälkihuollon tukitoimia. Käytännössä jälkihuolto miellettiin taloudelliseksi tueksi ja patistamiseksi muun muassa koulutukseen ja tukityöllistymisen muotoihin. Henkistä tukea ei nuorten mielestä huomioitu lainkaan. Jahnukainen toteaa, että resurssien puute vaikuttaa siihen, etteivät sosiaalityöntekijät tai koulukodit voi tukea näitä nuoria intensiivisemmin. Myös nuorten haluttomuus jälkihuollon palveluihin viittaa siihen, ettei tarjottu tuki ole ollut sellaista, jonka nuori olisi kokenut itselleen luontevaksi. (Jahnukainen 2004, 68–71, 92.)

Rauni Huotari on 2010 Itä-Suomen yliopistossa valmistuneessa pro gradu-tutkielmassaan tutkinut lastensuojelun jälkihuoltoa nuoren itsenäistymisen tukena. Tutkimukseen osallistuneilta nuorilta tuli jälkihuollon kehittämiseksi useita ehdotuksia. Nuoret toivoivat jälkihuollon suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvän toiminnan kehittämistä niin, että jälkihuoltoa suunniteltaisiin jokaiselle hänen omien tarpeidensa pohjalta ja niin, ettei lähtö sijaishuoltopaikasta tulisi yllättäen. Lapsia ja nuoria ja heidän mielipiteitään toivottiin kuultavan myös ilman vanhempien läsnäoloa. Jälkihuoltana saatavista palveluista haluttiin saada tarkempaa tietoa ja

yhteyttä nuoreen toivottiin pidettävän silloinkin, kun asiat ovat hyvin. Yksi nuorista ehdotti jälkihuollon työmenetelmiin tarinallista työmenetelmää, jossa käytäisiin läpi nuoren elämänvaiheet ennen jälkihuollon aloittamista. Lisäksi jotkut nuoret toivoivat, että taloudellista tukea saisi enemmän ja että mikäli kuukausittainen raha loppui ennen aikojaan, sitä saisi helpommin lisää. (Huotari 2010, 80.)

Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa (2012, 205–206) todetaan, että kunnat eivät tarjoa jälkihuoltonuorille riittävästi henkilökohtaista tukea. Osa sijaishuoltopaikoista ei puolestaan valmenna nuoria kylliksi ja tarpeeksi ajoissa jälkihuoltoon siirtymiseen. Sijaishuollon valvonnassa olevat heikkoudet vaikuttavat siihen, että kunnat maksavat jälkihuoltoon valmentamisesta kaksinkertaisesti, ensin osana sijaishuoltoa ja sitten osana jälkihuoltoa. Lisäksi pulmallista on, että jälkihuollon vastaanottaminen on täysi-ikäiselle nuorelle vapaaehtoista. Tämän seurauksena lastensuojelun mahdollisuudet puuttua jälkihuoltoon motivoitumattoman ja syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tilanteeseen ovat lähes olemattomat.

Lapsiasiainvaltuutetun toimisto toteutti yhteistyökumppaneineen (Pesäpuu ry, Selviytyjät -nuorten ryhmä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Lastensuojelun keskusliitto) syksyllä 2011 Uskomme sinuun–usko sinäkin -kiertueen lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten parissa. Kiertueella eri puolilla maata tavattujen 120 nuoren kokemuksista on koottu suositukset päättäjille lastensuojelun ja sijaishuollon kehittämiseksi. Nuorten esiin tuomat kokemukset liittyivät pääasiassa lasten ja aikuisten väliseen kohtaamiseen, vuorovaikutukseen, aikuisten luotettavuuteen ja sääntöjen ja sanktioiden oikeudenmukaisuuteen. (Vario ym. 2012, 5.)

Jälkihuollon kehittämiseksi kiertueelle osallistuneet nuoret tekivät seuraavanlaisia ehdotuksia:

- Nuoren siirtymistä jälkihuollon asiakkaaksi on valmisteltava hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä.
- Lasten- ja nuorten tukiverkostot on kartoitettava ennen jälkihuoltoon siirtymistä.
- Ennen jälkihuollon päättymistä on huolehdittava siitä, että jokaisella lapsella ja nuorella on elämässään aikuinen, johon hän voi aina ottaa yhteyttä.
- Jälkihuollon käytäntöjä tulee yhtenäistää niin, etteivät nuoren saamat tuen muodot määräydy sijoittajakunnan resurssien mukaan.
- Jälkihuollon päättymisikäraja nostetaan 21 vuodesta 25 vuoteen.

Vaikka nuorten näkemykset ja kokemukset jälkihuollosta vaihtelivat, myös samankaltaisia kokemuksia oli havaittavissa. Keskusteluissa ilmeni, ettei nuorilla ole selkeää käsitystä siitä, mitä jälkihuolto tarkoittaa. (Vario ym. 2012, 35.)

Maritta Törrönen ja Teemu Vauhkonen ovat tehneet osallistavan vertaistutkimuksen sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista liittyen SOS-lapsikylien kansainväliseen I Matter–kampanjaan. I Matter (”Minulla on väliä”) on kansainvälisen SOS-lapsikyläjärjestön viisivuotinen kampanja, jonka tavoitteena on parantaa kansainvälisesti sijaishuoltoa, jakaa sijaishuollossa eläville nuorille tietoa oikeuksistaan, vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, vahvistaa sijaishuollon kansainvälistä verkostoitumista, saada nuoret ihmiset osallistumaan sijaishuollon kehittämiseen, kehittää paikallisia sijaishuollon palveluja, koulutusta ja konsultaatiota. Tutkimuksen esipuheessa SOS-lapsikylien toiminnanjohtaja Jari Ketola toteaa, että omakohtainen kokemus sijaishuollosta on asia, jota ei voi sivuuttaa, kun pohditaan, miten sijaishuollossa eläneille rakennetaan yhdessä hyvää tulevaisuutta. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 8–11.) Tutkimuksessa nuoret toivat esiin sijaishuollon puutteita ja oman elämänsä epäkohtia, joihin pitää olla rohkeutta puuttua. Erityistä tukea tarvitsevat nuoret, joille on kasautunut sosiaalisia, henkisiä ja taloudellisia vaikeuksia, jotka usein yhdistyvät huonoon fyysiseen terveyteen. He tarvitsevat lähelleen ymmärtäviä aikuisia, jotka tukevat heitä vaikeuksien yli. Kun nuoren elämään on kasautunut vaikeuksia, tarvitaan usein hyvää yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kesken, etenkin jos nuorella on mielen-terveyteen tai päihteisiin liittyviä ongelmia. Sijaishuollosta itsenäistymisen kipukohdat vaikuttavat vaikeimmassa asemassa olevilla nuorilla olevan seuraavat: nuorella ei ole riittävästi taitoja huolehtia omasta kodistaan, hän on menettänyt suhteensa sijaishuoltoon ja sukuunsa, hänellä on vaikeuksia ylläpitää talouttaan ja selvitä vuokranmaksusta ja hänen itsetuntonsa on alhainen. Nämä tekijät yhdessä vaikuttavat siihen, että hänen luottamuksensa läheisiin ihmisiin, yhteisöön ja yhteiskuntaan on alhainen. Kun ei luota muihin ihmisiin, on vaikea tulla autetuksi. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 102.)

Anna Nadasi on vuonna 2013 valmistuneessa pro gradu-tutkielmassa tarkastellut Nuoret kehittäjät -ryhmään syksyllä 2011 osallistuneiden nuorten näkemyksiä nuorten osallisuudesta lastensuojelussa, heidän osallisuuttaan ryhmän toiminnassa sekä heidän ryhmälle antamiaan merkityksiä. Ryhmä perustettiin läntisen Helsin-

gin lastensuojelussa ja siihen kutsuttiin lastensuojelun piirissä olleita ja lastensuojelun toimesta sijoitettuja nuoria. Ryhmän tarkoituksena oli osallistaa nuoria lastensuojelun kehittämiseen ja samalla toimia heille vertaistukiryhmänä. Tutkimuksessa selvisi, että nuoret arvostivat ryhmän toiminnassa niitä osallisuuden elementtejä, joita olivat jääneet kaipaamaan omassa lastensuojeluasiakkuudessaan. He nostivat esille esimerkiksi, miten jo pelkkä ryhmään kuuluminen on edistänyt nuoren osallisuutta hänen muuhun elämäänsä. Osallisuus ryhmään tarkoitti nuorille eri asioita, mutta kaikki kokivat olleensa ryhmässä osallisia riippumatta siitä, kuinka usein osallistuivat. (Nadasi 2013, 101–102.)

Aikaisemmat tutkimustulokset ja jälkihuoltonuorten kehittämis ehdotukset tukivat ajatusta jälkihuollon kehittämisen tärkeydestä. Osallisuus, riittävät tukiverkostot ja läheiset ihmissuhteet nousivat selkeästi esiin nuorten hyvinvointia lisäävinä tekijöinä.

4.3 Osallisuus ja osallistumisen etiikka

Osallisuus on laajasti ymmärrettynä yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuus rakentuu vastavuoroisessa toiminnassa, joka edellyttää yhteisöltä jäsentensä huomioon ottamista ja jäseniltä aktiivista mukaan tulemistä. (Oranen 2008, 9.) Lastensuojelulain 20 §:n mukaan lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, ettei tästä aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 20 §.)

Osallisuuden kokemukset syntyvät vuorovaikutuksen tuloksena. Siinä, että voi tulla kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään yhteisönsä jäsenenä. Kokemukselle voidaan luoda edellytyksiä, mutta sitä ei voida synnyttää. Osallisuuden kokemus voi syntyä, vaikka näkyvää osallisuutta ei havaittaisi. Kokemus osallisuudesta ei aina lisäännä vallan ja mahdollisuuksien lisääntyessä. On muistettava, että kokemus osallisuudesta tai osattomuudesta on yksilöllistä ja myös kieltäytyminen osallistumisesta voi olla osallisuutta. (Hotari ym. 2009, 118–119; Bardy 2013, 69.)

Osallisuus käsitteenä on ymmärrettävissä monin eri tavoin ja sitä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista ja monilta eri tasoilta. Osallisuutta onkin usein kuvattu porras- tai tikapuumalleilla (Oranen 2008, 9). Hartin (1992) malli lasten kahdeksasta osallisuuden tikapuusta pohjautuu Arnsteinin (1969, 217) malliin. Hartin mallin kahdella alimmalla tasolla lapset eivät edes ymmärrä mihin osallistuvat. Toiminta voi silti olla lapsen etua edistävää esimerkiksi mielenosoituksessa. Kolmannen tason näennäisessä osallisuudessa lapsilla on näennäisesti ääni, muttei valtaa aiheen ja sen viestittämisen tavan suhteen. Tämä on yleistä esimerkiksi konferenssipaneeleissa, joihin valitaan lapsia muun kuin edustavuuden perusteella. Hartin mallissa aidon osallisuuden tasoista alimmalla lapset on määrätty tiettyyn tehtävään ja informoitu heitä siitä. Viidennellä tasolla lapsia konsultoidaan ja informoidaan, jolloin he voivat esimerkiksi toimia konsultteina aikuisjohtoisissa projekteissa. He ymmärtävät projektin ja heidän mielipiteisiinsä suhtaudutaan vakavasti. Jos tutkimustulokset jaetaan lasten ja nuorten kanssa tai annetaan heidän analysoida tulokset, on mahdollisuus aitoon osallisuuteen. Kuudentena on aikuisilta lähtevien, lasten kanssa jaettujen päätösten taso. Erityisesti Hart painottaa, että olisi tärkeää edistää ”erityistä huolenpitoa tarvitsevien ryhmien” kanssa jaettua päätöksentekoa, sillä tällaisilta ryhmiltä puuttuu poliittista valtaa. Seitsemännellä tasolla sekä aloitteet että ohjaus tulevat lapsilta. Tätä tapahtuu esimerkiksi kouluissa ja yhteisöprojekteissa, mutta aikuisten on edelleen vaikea vastata lasten aloitteisiin ja luopua asemastaan. Korkeimmalla mallin tasolla päätökset ovat lapsilähtöisiä ja aikuisten kanssa jaettuja. Tämä on harvinaista ja yleisintä myöhäisteini-ikäisten kohdalla. Tällainen toiminta vaatii aikuisten aitoa kiinnostusta lasten ja nuorten ideoista. (Hart 1992, 3–14.)

Shierin (2001) mallissa on viisi osallisuuden tasoa ja lisäksi jokaiselle tasolle aikuiselle kolme sitoutumisen vaihetta. Tasolla yksi lapsia kuunnellaan, tasolla kaksi lapsia kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja näkökulmiaan, tasolla kolme lasten ajatukset otetaan vakavasti huomioon päätöksen teossa, tasolla neljä lapset osallistuvat päätöksentekoprosessiin ja tasolla viisi lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa. Sitoutumisen tasot aikuisille ovat 1) Valmiudet: Aikuisen tulee olla sitoutunut tietyllä tavalla toimimiseen. Hänen tulee omaksua osallistava malli, vaikka sen käytännön toteutus ei olisikaan mahdollista. 2) Voimavarat: Organisaatiossa ollaan valmiita käytännön toteutukseen ja työntekijöitä tukevia voi-

mavaroja ovat resurssit, henkilökohtaiset taidot, tietotaito ja uusien toimintatapojen kehittäminen. 3) Yhteiset toimintamallit: Organisaatiossa on omaksuttu toimintamalli ja työntekijät noudattavat sitä. Se on sisäänrakennettu organisaatioon jolloin lasten osallisuuden tavoite toteutuu käytännössä. (Shier 2001, 110–115.)

Lasten ja nuorten osallisuuden edistämistä heidän ollessaan palveluiden piirissä ja vielä lapsia ja nuoria tukee ajatus siitä, että toisin kuin muut alisteisessa valtasemassa olevat ihmisryhmät, lapset ja nuoret kasvavat aikuisiksi eli lakkaavat olemasta lapsia ja nuoria (Lansdown 2010, 16–17). Osallisuuden tasojen avulla voi pohtia osallisuuden toteutumista ja keinoja paremman osallisuuden saavuttamiseksi jälkihuoltoon liittyen. Osallisuuden ja osallistumisen tikapuumallien puutteena on kuitenkin se, että ne sivuuttavat subjektiiviset kokemukset ja saattavat antaa vaikutelman, että osallisuus lisääntyy aina vallan ja vaikutusmahdollisuuksien myötä (Hotari ym. 2009, 119).

Valtakunnallisilla lastensuojelupäivillä syksyllä 2014 Hämeenlinnassa julkaistiin Lastensuojelun keskusliiton opas lasten osallisuuden etiikasta. Siinä tuodaan 10 periaatteen kautta esiin, mitä olisi hyvä ottaa huomioon, kun lapset ja nuoret osallistuvat kehittämiseen. Oppaan ovat toimittaneet Tiia Hipp ja Kati Palsanen. Oppaan tekemiseen on osallistunut lastensuojelun asiantuntijoita, jotka ovat työssään olleet tekemisissä lasten osallisuuden eettisen pohdinnan kanssa sekä kokemusasiantuntijoita. Opas on laadittu ryhmän kahden keväällä 2014 toteutetun työpajatyöskentelyn pohjalta. Periaatteet ovat:

- Lapsen kunnioittaminen on osallistumisen lähtökohta
- Osallistuminen on vapaaehtoista
- Osallistuminen on lapselle hyödyllistä
- Osallistuminen on tarkoituksenmukaista
- Osallistuessaan lapsella on oikeus suojeluun
- Osallistuminen on läpinäkyvää ja avointa
- Osallistumiseen liittyvä valta ja vastuu pitää olla tiedostettua
- Osallistumiseen on tärkeää sisällyttää arviointia
- Osallistumiseen tarvitaan toimintaa tukevat rakenteet
- Osallistuminen vaatii yhteiskunnan voimavaroja (Hipp & Palsanen 2014, 9–16.)

Oppaassa on myös avattu periaatteita esimerkein hyvistä käytännöistä ja sudenkuopista, joita on liittyen lasten ja nuorten osallisuuteen.

4.4 Dialogisuus

Vuorovaikutus ja ihmisten välinen kommunikaatio on ihmisyyden perusta. Dialogin käsite tarkoittaa vuoropuhelua, kahden välistä keskustelua. Huhtisen (1996) ja Isacsin (2001) mukaan dialogin tavoitteena on saavuttaa uusi, yhteinen ymmärrys, jota ei yksin voi saavuttaa. (Mönkkönen 2002, 33.) Shotter & Katz (1997) ja Freire (2005) tuovat esiin reflektiivisyyden ja vastavuoroisuuden dialogisuuden peruselementteinä. Freire liittää dialogiin myös muutoksen ulottuvuuden. (Kokko 2006, 2–22).

Auttamistyön käsitykset vuorovaikutuksen luonteesta ja merkityksestä ovat muuttuneet vuosien saatossa. Eri aikojen vuorovaikutuskulttuuria ovat leimanneet erilaiset työtavat, ammatillinen tietotaito sekä normatiivinen ja tulkinnallinen malli vuorovaikutuksen luonteesta. Vakiintuneita työtapoja ja vuorovaikutusorientaatioita voidaan tarkastella asiantuntijakeskeisen, asiakaskeskeisen ja dialogisen vuorovaikutusorientaation kautta. (Mönkkönen 2002, 13–14, 48.)

Dialogisessa vuorovaikutusorientaatiossa keskeistä on vastavuoroinen toimijuus, jossa työntekijä ja asiakas neuvottelevat asiakkaan tilanteesta etsien yhteisymmärrystä ja mahdollista ratkaisua. Dialogisuudessa on olennaista jaettu toimijuus, jossa yhdessä rakennetaan merkityksiä. Erilaiset näkökulmat nähdään keskustelun voimavarana ja vastuu jaetaan yhteisesti. (Mönkkönen 2002, 16.)

Dialoginen vuorovaikutustietoisuus tarjoaa ammattilaiselle välineitä reflektoida omaa työtään. Asiantuntija- ja asiakaskeskeisellä työskentelyotteella ongelmat nähdään usein asiakkaan ongelmina. Dialogisessa suhteessa asiakkaan ongelmat tunnistetaan, mutta keskeisintä on oman ammatillisen vuorovaikutussuhteen reflektointi. Koska sosiaalialan työssä asiakkaana on usein myös koko asiakkaan sosiaalinen verkosto, on dialogisuus myös yhteisöllinen näkökulma. Dialogisessa vuorovaikutusorientaatiossa lisäksi työyhteisössä tulee olla tilaa ja oikeutusta moniäänisyyteen. Dialogisessa suhteessa ymmärrys on uuden alueen löytymistä osapuolten välille. (Mönkkönen 2002, 45, 57.)

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes vuoteen 2009 saakka), sen jälkeen THL eli Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt dialogisia työskentelymenetelmiä Suomessa. Verkostotutkimus- ja kehittämismenetelmät

-ryhmä on kehittänyt yhteistyötilanteisiin ennakoitdialogisen verkostotyömenetelmän. Menetelmää käytetään niin asiakas- kuin työntekijäpalaverissa (Kokko ja Koskimies 2007, 5.) Stakes ja Kansanterveyslaitos yhdistyivät Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseksi (THL) vuonna 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kouluttaa kuntiin dialogisten verkostopalaverin vetämiseen erikoistuneita verkostokonsultteja. Koulutus tuottaa kuntaan/seutukuntaan ylisektorisen verkostokonsulttipankin, jonka verkostokoordinaattorilta voidaan tilata verkostojen yhteistyö- tai suunnittelupalavereja. (Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos, 2013.)

4.5 Kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki

Viimeaikoina sosiaali- ja terveydenhuollossa on pyritty tuomaan kokemusasiantuntijuutta ammatillisen asiantuntijuuden rinnalle. Beresfordin ja Salon (2008) mukaan kokemus voi olla välitön, omakohtainen, eletty tai henkilökohtainen, jostain mitä meille tapahtuu. Erilaisten kokemusten kautta meille muodostuu uutta tietoa ja kokemus opettaa. (Ropponen 2011, 37.) Fisherin (2002, 305) mukaan kokemusasiantuntijatoiminta perustuu ajatukseen, että ihmiset itse tietävät, mikä heitä parhaiten auttaa.

Kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on omakohtaista kokemusta ja hän tietää millaista on elää kyseessä olevassa tilanteessa ja mikä on häntä auttanut. Kokemusasiantuntijan ja työntekijän yhteistyö lisää molemminpuolista ymmärrystä ja syventää tietoa. (Kokoa -koulutetut kokemusasiantuntijat, 2012.)

Aaltonen, Berg & Ikäheimo (2015, 70–72) ovat pohtineet, mitä kokemusasiantuntijuus tarkoittaa nuorten palveluissa. Aikuisten mielenterveys- ja päihdesektorilla kokemusasiantuntijat ovat nousseet vahvasti toimijoiksi, joko vertaistukijoina tai koulutettuina ammattilaisten kouluttajina. Aaltosen ym. mukaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kokemusten kuunteleminen ja kokemusasiantuntijuus vaikuttavat olevan kuitenkin monitahoisia ja ristiriitaisia kysymyksiä. Heidän haastattelemansa sosiaalityöntekijät, TE-palvelujen työntekijät, tieto- ja neuvontapalvelujen työntekijät sekä etsivät nuorisotyöntekijät olivat tulkinneet kokemusasiantuntijuutta eri tavoin. Kokemusasiantuntijuus ymmärrettiin enemmänkin vertaistukena kuin ammattilaisia tukevan asiantuntijuutena.

Joillekin Aaltosen ym. haastatteleuille nuorille käsite kokemusasiantuntijuudesta oli vieras, mutta useimmat saivat ajatuksesta nopeasti kiinni ja olivat sitä mieltä, että vaikeuksissa olleella henkilöllä on arvokkaita kokemuksia, jotka ovat muille hyödyllisiä ja jakamisen arvoisia. Nuorten mielestä kokemusasiantuntijuutta voisi hyödyntää oppilaitoksissa ja siinä, että nuoret kuuntelisivat paremmin toista nuorta, joka puhuu oman kokemuksensa perusteella kuin esimerkiksi sosiaalityöntekijää, koska *”teinithän vihaa sossuja”*. Nuoret kytkivät kokemusasiantuntijuuden ennaltaehkäisyyn ja vertaistukeen. Joidenkin nuorten positiivinen näkemys kokemusasiantuntijuudesta antoi heille välineen nähdä arvoa omissa kokemuksissaan. Kokemusasiantuntijan antaman tuen ja esimerkin voima saattaa korostaa näkemystä, jonka mukaan kokemuksen kuulemisesta hyötyvä pystyy itse asennettaan muuttamalla vaikuttamaan omaan tilanteeseensa. Tämä näkökulma ei kuitenkaan ota huomioon rakenteellisia tekijöitä, joihin nuoret eivät elämässään voi vaikuttaa. (Aaltonen ym. 2015, 122–125.)

Vertaistuki on joko vapaaehtoisesti tai organisoidusti järjestäytynyttä ja sen tarkoituksena on tarjota samassa elämäntilanteessa oleville ihmisille mahdollisuutta keskinäiseen tukeen, kokemusten vaihtamiseen ja tiedon jakamiseen. Vertaistukea voidaan saada ja antaa monella tavalla ja monessa muodossa, esimerkiksi kahden henkilön välillä, verkostoissa tai ryhmissä. Vertaistukisuhde voi syntyä spontaanisti samanlaisessa elämäntilanteessa olevien välille tai aloitteentekijänä voivat toimia ammattilaiset. (Nylund 2005, 198–199, 203–204.)

Kun vertaistukiryhmässä käsitellään yksityistä elämäkokemusta, muistoa tai tunnetta, syntyy kokemustodellisuutta, joka koskee sekä nykyistä, mennyttä että tulevaa. Yksityinen kokemus luo myös perustaa yhteisölliselle ja julkiselle merkitysulottuvuudelle. Vertaistukeen perustuvat suhteet syntyvät kokemusten jakamisesta ja vuorovaikutteisesta kohtaamisesta. (Hyväri 2005, 224–225.)

Vertaistuki ei ole toimintamuotona uusi, mutta sitä on alettu 2000-luvulla hyödyntää aiempaa enemmän mm. lastensuojelussa. Vertaistukea on ollut saatavissa esimerkiksi perhekuntoutuksessa, sijoitetuille lapsille, huostaan otettujen lasten vanhemmille, sijaisperheiden omille lapsille ja jälkihuollon piirissä oleville nuorille. (Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu 10/2014, 29.)

Selviytyjät tiimi oli Suomessa ensimmäinen vertaistukeen ja osallisuuteen perustunut lastensuojelun kehittäjäryhmä. Tiimiläiset ovat suunnitelleet ja tuottaneet Uskomme sinuun–Usko sinäkin -lastensuojelun käsikirjat nuorilta nuorille ja sijoitetun nuoren läheisille ja työntekijöille. Vuonna 2011 Selviytyjät-tiimi yhteistyökumppaneineen toteutti Uskomme sinuun–usko sinäkin sijaishuollon kiertueen, jonka aikana yli 12-vuotiaat sijoitetut nuoret saivat kertoa kokemuksistaan ja näkemyksistään lastensuojelusta ja sen kehittämisestä. Selviytyjät ovat olleet järjestämässä sijoitetuille nuorille tarkoitettuja Nuorten foorumeita, jotka ovat sekä vertaistuki- että vaikuttamistilaisuuksia. (Barkman 2013.)

Selviytyjät-tiimin kaltainen toiminta on levinnyt jonkin verran eri puolille Suomea, mm. Ouluun, Satakuntaan ja Vaasaan. Tampereella ja Kokkolassa on pohdittu toiminnan aloittamista (Barkman 2013). Nuoret kehittäjät -ryhmä syntyi Helsinkiin vuonna 2011 Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan Heikki Varis instituutin ja Helsingin kaupungin läntisen lastensuojelun yhteishankkeena. Lastensuojelunuorista koottu ryhmä toimi vuoden 2013 loppuun saakka ja nyt he jatkavat toimintaansa itsenäisenä toimintaryhmänä Osallisuuden aika ry:ssä. (Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu 10/2014, 29.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuudessa toimivien valtion koulukotien ja Pesäpuu ry:n Selviytyjät ryhmän yhteistyönä on parhaillaan käynnissä kaksivuotinen (2014–2016) hanke, Kokemuksista voimaa. Siinä nyt jo aikuistuneet nuoret sekä koulukotien henkilökunta kokoontuvat yhteisen asian äärelle noin kuuden viikon välein, kahden vuoden ajan. Hankkeen tavoitteena on kuulla nuorten kokemuksia palveluiden käyttäjinä ja syventää työntekijöiden ajatuksia nuorten osallisuuden merkityksestä sekä antaa valmiuksia nuorten kehittäjäryhmien perustamiseen ja ohjaamiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2014.) Tämä kehittämishanke käynnisti jälkihuollon kehittämis- ja vertaisryhmätoiminnan Janakkalan ja Hämeenlinnan yhteistyönä.

4.6 Läheisten ja yhteistyön merkitys nuoren itsenäistymisvaiheessa

Itsenäistymisvaiheessa on erityisen tärkeää kuunnella nuoren omia toiveita hänen tulevaisuutensa suhteen. Nuori tarvitsee tuekseen myös itselleen tärkeiden ja pitkäaikaisten aikuisten tukea, minkä vuoksi nuoren ja hänen lähiverkostonsa erik-

seen ja yhdessä tapahtuvat tapaamiset ja kohtaamiset ovat tarpeen. Suunnitelmaa tehtäessä on syytä varmistaa, ettei nuori jää yksin, vaan että hänellä on tukena muita ihmisiä. (Vauhkonen & Törrönen 2012, 48.)

Asiakkaiden sosiaalisissa suhteissa ja ammatti-ihmisten yhteistyössä on korvaamaton voimavara, jonka avulla voi selvitä vaikeistakin kriiseistä. Olennaisin asia tämän voimavaran käyttöönsaamiseksi on avoimuus. Asiakkaiden pitäisi tulla auttamistyön kohteesta sen aktiiviseksi toimijaksi. Asioita ei pidä tehdä asianosaisten selän takana, ongelmia listaten tai unohtaen, että ihmisten tärkein tuki on heidän läheisverkostoissaan. Yhteisessä vuoropuhelussa löytyy ratkaisuja, jotka vähentävät päällekkäistä työtä ja pulmatilanteiden toistumista. Avoin yhteistyö ja tuloksellisuuden lisääntyminen tuottavat lisää aikaa yhteistyölle. Yhdessä toimien lievitetään inhimillistä ahdinkoa, säästetään rahaa ja huojennetaan työntekijöiden kuormittumista. (Seikkula & Arnkil 2009, 6–7.)

Lastensuojelun laatusuositusten (2014, 22) mukaan läheisverkoston jäsenet ja heidän mahdollisuutensa antaa sosiaalista tukea tulee määritellä yksilöllisesti lapsen/nuoren ja perheen tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Lastensuojelun työntekijä, perhe ja muut lapsen asiassa tarvittavat viranomaiset neuvottelevat yhdessä muiden viranomaisten mahdollisuuksista tukea lapsen edun toteutumisesta ja auttaa vanhempia kasvatustavasta toteutumisesta. Erosen (2013, 67) tutkimuksen tulokset korostavat vanhempien sekä vanhemmuussuhteiden kanssa yksilöllistä harkintaa ja työskentelyä sen sijaan, että kehitettäisiin kaikille erityisiä palveluja. Myös muita sukulaissuhteita tulisi korostaa aikaisempaa enemmän, sillä ne voivat olla lapsille vanhempien lisäksi merkittäviä tukevia suhteita. Uudessa sosiaalihuolto-laissa puhutaan monialaisesta yhteistyöstä, jolla tarkoitetaan sitä, että työntekijä on tarpeen mukaan yhteydessä eri asiantuntijoihin sekä henkilön omaisiin ja läheisiin. Läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sen selvittämistä, miten läheiset voivat osallistua asiakkaan tukemiseen. Kartoittaminen toteutetaan joko palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tai muulloin asiakkuuden aikana. Kartoittamisen yhteydessä selvitetään tarvittaessa omaisten ja läheisten tuen tarve. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 43.)

5 KEHITTÄMISMENETELMÄT

5.1 Tutkimuksellinen kehittäminen ja toimintatutkimus

Tutkimuksellinen kehittäminen on yleiskäsite, jolla kuvataan tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan yhteyttä. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kohdentuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyspaikkaan. (Toikko & Rantanen 2009, 21.) Tutkiva tai tutkimuksellinen viittaavat tutkimukseen, toimintaan ja tietynlaiseen tapaan tai asennoitumiseen. Kehittäminen taas liitetään aktiiviseen toimintaan, jolla pyritään kehittymiseen. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 22–23.) Tutkimuksellisessa kehittämisessä kerätään systemaattisesti ja kriittisesti arvioiden tietoa sekä käytännöstä että teoriasta. Siinä voidaan käyttää monipuolisesti erilaisia menetelmiä ja aktiivinen vuorovaikutus eri tahojen kanssa korostuu. (Ojasalo 2012.)

Tutkimusavusteinen kehittäminen on käytäntöön suuntautunutta toimintaa, jossa pyritään muuttamaan nykyistä tilannetta tieteellistä tietoa hyväksi käyttäen (Toikko & Rantanen 2009). Kehittämishankkeessa olen hyödyntänyt viimeaikaisia tutkimuksia, joissa lastensuojeluasiakkaiden kuulemisesta ja osallistumisesta kehittämistyöhön on saatu hyviä kokemuksia. Kehittäminen on ollut aktiivista toimintaa, jota on samalla tutkittu.

Lähestymistapa kehittämishankkeessani on toimintatutkimuksellinen. Toimintatutkimuksen kehittäjän Kurt Lewinin mukaan toimintatutkimus on puuttumista ja vaikuttamista sosiaalisiin käytäntöihin. Sen tavoitteena on kehittää yhteisön toimintaa ja sen jäsenten ymmärrystä toiminnastaan. Toimintatutkimusprosessi on syklinen, se muodostaa ajassa etenevän itsereflektiivisen spiraalin. Toiminnassa seuraavat toisiaan aina uudelleen suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektion vaiheet. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 41–43; Heikkinen 2007, 33–35; Anttila & Rousu 2009, 43–44.)

Toimintatutkimus korostaa todellisuuden muuttumista osana prosessia. Tutkimustavan ideana on saada aikaan muutoksia sosiaalisessa todellisuudessa ja samalla tutkia näitä muutoksia. Toimintatutkimuksella voidaan tavoitella laajaa yhteiskunnallista muutosta tai yksittäisten toimijoiden henkilökohtaista oppimista. Se

voi olla yhden organisaation sisäisten toimintatapojen kehittämistä tai laaja koko yhteisöä koskeva projekti. (Toikko & Rantanen 2009, 29–30.)

Toimintatutkimukseen liittyy sekä kehittäminen että osallistaminen. Kaikki yhteisön jäsenet ovat aktiivisia osallistujia ja vaikuttajia muutos- ja tutkimusprosesseissa. Toimintatutkimus on lähestymistapa, jossa toimijat lisäävät ymmärrystään käytännöistä ja kehittävät käytäntöjään sosiaalisessa kontekstissa. (Robson 2001, 39–40.) Heikkisen ym. (2007, 32–33) mukaan osallistavuus toimintatutkimuksessa ymmärretään siten, että mahdollisimman moni yhteisön jäsen osallistuu aktiivisesti tutkimukseen ja kehittämiseen. Toimijat ovat mukana tutkimuksen suunnittelussa, aineiston keruussa sekä tulkintojen ja päätelmien tekemisessä. Tässä mielessä osallistaminen on aktiivista kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Tämä tuo tutkimushankkeeseen läpinäkyvyyttä ja avointa dialogia toimijoiden kesken.

Toimintatutkimusta voidaan pitää myös reflektiivisen ammattikäytännön edistäjänä. Toimintatutkimus luo yksittäiselle ammattilaiselle mahdollisuuden kehittää omaa työtään paikallisella tasolla. Toiminnan kehittämisen lisäksi se voi tarkastella myös toimintaa ohjaavia periaatteita ja arvoja. (Anttila & Rousu 2009, 43.) Kun toimintaa pyritään kehittämään reflektiivisen ajattelun avulla, sillä tarkoitetaan totuttujen toiminta- ja ajattelutapojen perusteiden pohdintaa. Tarkasteltaessa työyhteisön käytänteitä ja ajattelutapoja uudessa valossa, voidaan omaksua erilaisia tapoja ajatella, keskustella ja kehittää toimintaa. Näin nämä käytänteet eivät koskaan vakiinnu täysin. (Heikkinen ym. 2007, 33–34.)

Heikkisen, Rovion & Kiilakosken (2007, 78) mukaan toimintatutkimuksen lähtökohtana voi olla arkisessa toiminnassa havaittu ongelma, jota ryhdytään kehittämään. Toimintatutkimuksessa toimintaa kehitetään ja samalla tehdään systemaattista seurantaa (Toikko & Rantanen 2009, 29–30). Tässä kehittämishankkeessa tarkoituksena oli kehittää jälkihuoltoa ja parantaa yhteistä ymmärrystä vuorovaikutuksessa työntekijöiden ja nuorten ja heidän läheistensä kanssa. Kaikilla asianosaisilla oli mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Samalla kun jälkihuollon toimintatapoja uudistettiin, arvioitiin niiden toimivuutta ja vaikutuksia. Heikkisen, Rovion & Syrjälän (2007, 19–20) mukaan toimintatutkimus kohdistuukin erityisesti sosiaaliseen toimintaan, jonka pohjana on vuorovaikutus. Yleensä toimintatutkimus on ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti, jonka aikana suunnitel-

laan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. Työn tekeminen edellyttää aina yhteistyötä muiden kanssa ja siitä syystä vaatii myös ihmisten välisen yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen edistämistä. Tämä onnistuu vain huomioimalla muiden tehtävät, koko organisaatio ja toimintaympäristö.

Toimintatutkimuksessa tavoitellaan käytännön hyötyä eli käyttökelpoista tietoa. Tutkimusmuodossa tutkija nähdään aktiivisena vaikuttajana ja toimijana, eikä hänen edes oleteta olevan ulkopuolinen tai neutraali. Toimintatutkimuksen ajatuksena on myös voimaannuttaa siihen osallistuvia ihmisiä valamalla uskoa heidän omiin kykyihinsä ja toimintamahdollisuuksiinsa. Lisäksi tavoitteena on tuottaa uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Tärkeää on myös se, että tämä uusi tieto saatetaan muiden tietoon, julkisesti arvioitavaksi. (Heikkinen ym. 2007, 16–17, 30.) Toimintatutkimuksen sykleillä ei ole päätepistettä, vaan parempi käytäntö on aina tilapäinen. Kun toimintaympäristö muuttuu, luodaan vielä parempi käytäntö ja onnistuneessakin hankkeessa kehitetty käytäntö saattaa muuttua projektin päättyttyä. Toimintatutkimus ei tässä mielessä pääty koskaan, mutta tutkijan on pakko lopettaa työnsä johonkin peusteltuun vaiheeseen. (Heikkinen 2007, 29.)

5.2 Aineiston kerääminen

Kehittämismenetelmällä tarkoitetaan järjestelmällistä menettelytapaa määrätarkoituksen saavuttamiseksi (Seppänen–Järvelä 2006, 2–23). Ojasalon, Moilasen & Ritalahden (2009, 40) mukaan on suositeltavaa käyttää useampia menetelmiä. Kehittämishankkeessa halusin saada esiin kokemuksellista uutta tietoa ja hyödyn-tää myös aikaisempia tutkimuksia ja kokemuksia. Kehittämisen menetelmiksi valikoitui menetelmiä, joita oli käytetty ryhmätoiminnassa ja kehittämisessä aiemminkin. Näitä menetelmiä muokkasimme muiden työntekijöiden kanssa vastaamaan jälkihuollon kehittämisen näkökulmaan.

Työyhteisössänamme halusimme kehittää jälkihuoltoa siten, että nuorten ääni tulee kuulluksi ja nuorten osallisuus vahvistuu. Jälkihuollon kehittämishankkeessa loimme edellytyksiä osallisuudelle erilaisia menetelmiä käyttäen, joista saatoimme ajatella osallisuuden syntyvän. Tässä pyrimme huomioimaan nuorten mahdollisuutta vaikuttaa omaan jälkihuoltoonsa ja jälkihuollon kehittämiseen yksilöllisesti. Kaikille nuorille ei ryhmätoiminta sovellu tai he eivät halua siihen osallis-

tua. Kaikkia nuoria emme välttämättä saa motivoituksi osallistumaan mihinkään ylimääräiseen toimintaan edes yksilötasolla. Osallisuutta on myös mahdollisuus kieltäytyä tarjotuista mahdollisuuksista. Usein kuitenkin aktiivisen nuoren taustalta löytyy aktiivinen aikuinen. Motivoinnilla ja avoimuudella on kekeinen merkitys. Toikon ja Rantasen (2008, 94) mukaan paradoksaalisuus osallistumisen ja osallisuuden välillä on väistämätön ja on kannettava vastuu motivaation ylläpitämisestä. Avoin yhteistyö mahdollistaa vilpittömän keskustelun, aidon dialogin. Siten mahdollistuu reflektoinnin myötä myös väylä oppia toinen toisiltamme.

Yksilötasolla valitsimme kehittämisen menetelmäksi Tulevaisuuden muisteluverkostopalaverin. Se on dialoginen ja moniammatillinen, asiakaslähtöinen ja läheiset huomioiva ennakkointidialogiksi kutsuttu verkostoneuvonpidon menetelmä. Palaverissa suunnitellaan asiakkaan tai perheen hyvää tulevaisuutta. Tavoitteena on tuottaa yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen selkeyttä ja koordinaatiota sekä rakentaa konkreettinen suunnitelma. Ennakointidialogit eli verkostomaiset selkiyttävät yhteistyöpalaverit, ovat vuosien kehittelyn tulos. Menetelmän kehittäjinä ovat toimineet Tom Erik Arnkil, Esa Erikson ja Robert Arnkil yhteistyössä Stakesin Verkostotutkimus ja kehittämismenetelmät (Verk)-ryhmän ja kuntien työntekijöiden kanssa. Palaverimuotoja on kokeiltu ja kehitetty vuodesta 1990 alkaen useissa projekteissa. Ennakointidialogien vetämiseen on koulutettu verkostokonsultteja eri puolilla Suomea. (Kokko 2006, 4–7.) Yhteistyöpalaverit voivat liittyä yhteistoiminnan tarpeen kartoittamiseen (alueneuvonpito) tai jonkun yhteistoimintaa vaativan teeman suunnitteluun (teemaneuvonpito tai suunnittelupalaveri). Palaverit voivat liittyä myös yksittäisten perheiden tai asiakkaiden tilanteisiin (Tulevaisuuden muistelu-asiakaspalaveri), joissa tavoitteena on yhdistää toimijoiden voimavaroja ja selkiyttää toimintaa. (Kokko & Koskimies 2007, 15.)

Kokon & Koskimiehen (2007, 15–16) mukaan Tulevaisuuden muisteluverkostopalaveri tarkoittaa työmenetelmänä vertaista vuoropuhelua, jossa kaikki saavat puhua ja tulla kuulluksi. Jokainen puhuu vuorollaan vain omasta puolestaan ja mahdollisuuksistaan sekä pohtii ääneen esitettyjä kysymyksiä. Tulevaisuuden muistelussa etsitään ratkaisuja ja voimavaroja. Tarkoituksena on avata osallistujille uusia näköaloja ja toiminnan mahdollisuuksia. Asiakas itse määrittelee, ketä hän haluaa palaveriin kutsua. Verkostopalaverin jälkeen osallistujilta kerätään

välitön palaute palaverimenetelmän toimivuudesta, palaverikokemuksista, koe-
tuista hyödyistä ja kehittämistarpeista. (Kokko & Koskimies 2007, 24.)

Ryhmätasolla halusimme käynnistää kehittämis- ja vertaisryhmätoiminnan jälki-
huoltonuorille. Toiveenamme oli kuulla nuorilta, millaista he toivoisivat jälkihuol-
lon olevan. Ryhmätoiminnan merkityksellisyys myös sosiaalisena tukena on to-
dettu merkittäväksi, ryhmä voi paikata ihmisen sosiaalisen verkoston aukkoa.
Ryhmän avulla mahdollistuu kanssakäyminen muiden saman asian kokeneiden
kanssa. (Vuorinen 2002, 8–9.) Suunniteltaessa ryhmän tarkoitusta, on mietittävä
sen perustehtävää ja tavoitetta, ympäristötekijöitä, jotka koostuvat fyysisestä ja
sosiaalisesta ympäristöstä ja ryhmän asemasta systeemissä, sekä ryhmän jäsenistä,
joka pitää sisällään ryhmän koon, jäsenten erilaisuuden, ryhmän valmiit sisäiset
rakenteet ja ryhmän ohjaajan (Niemistö 1998, 34). Ohjaajien tehtävänä vertais-
ryhmässä on antaa jokaiselle ryhmäläiselle tilaa, auttaa vuorovaikutuksen synty-
misessä ja toimia konfliktitilanteissa puolueettomana tilanteen auki purkajana.
Ohjaajan perustehtävä on johtaa ryhmän toimintaa, mutta ohjaaja ei kuitenkaan
ole ryhmän johtaja. Ohjaaja auttaa ryhmän jäseniä ja ryhmää työskentelemään
perustehtävän mukaisesti. Ryhmän toiminta voi koostua erilaisista toimintamu-
odoista, joiden toteutuksesta ohjaaja huolehtii. (Eml., 67.)

Kehittämis- ja vertaisryhmätoimintaa tukemaan valitsimme toiminnallisia mene-
telmiä. Toiminnallinen työskentely auttaa nuoria ilmaisemaan itseään heille luon-
taisella tavalla. Toiminnallisuus voi nuoren ja aikuisen välisessä kohtaamisessa
käynnistää vuoropuhelun, virittää tunneyhteyteen, motivoida työskentelyyn, hou-
kuttaa tarinan kerrontaan, auttaa keskittymään sekä tuoda iloa ja huumoria työ-
skentelyyn. Useimmiten nuorille on luonnollisempaa toimia kuin puhua omasta
elämästään. Heillä saattaa olla vaikeuksia kuvata kokemuksiaan, nimetä tunteitaan
tai ylipäättään ymmärtää kokemaansa. Toiminnallisuus tarjoaa tilan, jossa kuvien,
leikin, mielikuvien ja luovuuden avulla voi tarkastella elämäänsä. (Pesäpuu 2014.)
Toiminnallisten menetelmien avulla tavoitellaan ihmisissä olevien voimavarojen
esiin saamista. Toiminnallisten menetelmien kautta saatavan tiedon korostetaan
olevan merkityksellistä ennen kaikkea asiakkaalle itselleen. Adams (2003, 34).
Toiminnallisuuden avulla voidaan luoda myönteinen ilmapiiri, jonka avulla mer-
kitykselliset kokemukset ja oivallukset kasvattavat asiakkaassa niitä tekijöitä, joita
tarvitaan voimaantumisessa. Myönteisellä ilmapiirillä on vuorovaikutusta eteen-

päin vievä merkitys, joka voimaannuttaa myös työntekijää. (Kuusrainen 2002, 64–65.) Toiminnan on hyvä olla suunnitelmallista ja tavoitteellista: vetäjät ja osallistujat tietävät mitä, miksi ja miten tehdään. Toiminnallisten välineiden käytössä on tiettyjä säännönmukaisuuksia, joita seuraamalla tapaamisten kulku helpottuu. (Pesäpuu 2014.) Olen kuvannut käyttämiämme toiminnallisia menetelmiä (esimerkiksi lehtileikkeiden, korttien ja selvitykseni merkit-pelin avulla työskentelyä sekä learning cafe-menetelmää) tarkemmin luvussa seitsemän kertoessani ryhmän toiminnasta ja tapaamisten sisällöstä. Päädyin tähän ratkaisuun selkiyttääkseni ryhmätoiminnan kuvausta.

Kehittämisen ja aineiston hankinnan menetelmänä oli myös osallistuva havainnointi. Osallistuvaa havainnointia voidaan tehdä joko niin, että tutkija, tässä kehittäjä, on enemmän tutkijan roolissa eli havainnoijana ja osallistujana tai että hän on enemmän toimijan roolissa eli osallistujana ja havainnoijana. Viimeksi mainittu tilanne on usein toimintatutkimuksissa, niin tapahtui myös tässä. Todellisissa tarkkailutilanteissa tutkijan on vaikeaa ja usein tarpeetontakin, olla täysin ulkopuolisena tilanteessa. Kehittäjällä on oma moraalinen vastuu puuttua epäkohtiin tai vääryyksiin. Kehittäjän on tunnettava kehittämisen kohteensa niin hyvin, että voi tarkastella tilanteita kulttuurin omista lähtökohdista käsin. (Metsämuuronen 2006, 117.) Osallistuvaa havainnointia hyödynsimme menetelmien soveltuvuuden ja mielekkyyden arvioinnissa suhteessa osallistujiin ja siihen, kuinka kaikilla oli mahdollisuus tulla kuulluiksi. Lisäksi havainnoimme ilmapiiriä, ryhmän muodostumista ja kaverisuhteiden kehittymistä ja muita esille nousseita asioita.

Verkostopalavereista ja ryhmätoiminnasta kertyi runsaasti aineistoa. Verkstopalaverista aineistoa olivat tilauskaavakkeet, muistiot ja suunnitelmat sekä palaute-lomakkeet. Verkstopalavereiden muistiot olivat 5–10 sivun pituisia. Verkstopalavereista kertyi aineistoa yhteensä yli 100 sivua. Ryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus dokumentoitiin tarkasti. Myös ryhmätoiminnasta kirjallista aineistoa kertyi useita kymmeniä sivuja. Lisäksi aineistoa oli ryhmätuotosten ja valokuvien muodossa. Kehittäjänä olen pääosin huolehtinut dokumentoinnista ja lisäksi koonnut ja analysoinut kertyneen aineiston. Varsinaista tutkimuspäiväkirjaa en pitänyt, mutta kirjasin ylös omia havaintojani ja tuntemuksiani välittömästi havainnoinnin jälkeen sekä hyödynsin kalenterimerkintöjä ja sähköpostiviestejä.

5.3 Aineisto ja sen analysointi

Kehittämisen- ja toimintatutkimuksessa aineisto kerätään niiltä, joita ilmiö koskettaa (Kananen 2012, 191). Heikkisen (2007, 20) mukaan myös omat välittömät kokemukset voivat olla osana aineistoa. Toimintatutkijat ovat tuoneet esiin, että tutkimusraportoinnissa osallistujien kokemuksia pyritään kuvaamaan mahdollisimman autenttisesti (Heikkinen & Rovio 2007, 117). Yksityiskohtaisella menetelmien ja toiminnan kuvauksella olen pyrkinyt narratiiviseen otteeseen eli tarinallisuuteen. Yksilöiden antamat merkitykset kokemilleen asioille ovat kiinnostavia. Heikkinen ja Rovio (2007, 122) toteavat, että narratiivisen otteen omaksunut toimintatutkija ei vain esitä väitteitä asioista vaan ennemminkin kuvaa tapahtumien ketjua.

Hirsjärven ym. (2007, 208–210) mukaan yleisohjeeksi aineiston analysointiin sopii se, että aineiston käsittely ja analysointi aloitetaan mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Analyysitavat voidaan jäsentää karkeasti kahdella tavalla, selittämiseen pyrkivä lähestymistapa ja ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa. Selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään usein tilastollista analyysiä ja päätelmien tekoa. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa sen sijaan käytetään tyypillisesti kvalitatiivista analyysiä ja päätelmien tekoa. Käytännössä nämä lähestymistavat ovat usein esillä rinnakkain.

Kehittämishankkeessa kertyneen aineiston analysoinnin toteutin sisällön analyysin menetelmää käyttäen. Sisällön analyysissä aineistoa eivät ohjaa etukäteen sovitut analyysiyksiköt, vaan analyysi nousee aineistosta (Sarajarvi & Tuomi 2009, 95). Lukemalla ja vertailemalla verkostopalaverien muisioita ja tilauskaavakkeita sieltä nousivat kekeiset teemat, jotka nuoret ja hänen verkostonsa kokivat tärkeiksi tekoiksi pohdittaessa nuoren tilannetta. Verkostopalaverien avopalautteet ja verkostopalavereissa keskeisimmin esille nousseet asiat ryhmittelin teemoittain eli klusteroin. Verkostopalaverien keskeisiksi teemoiksi katsoin sellaiset asiat, jotka tilauskaavakkeiden perusteella nousivat esiin useamman kuin yhden nuoren kohdalla. Ryhmittelin samaan kategoriaan kuuluvia teemoja ja kokosin ne kuvioksi jonka keskiössä on sana ”selviytyminen”. Esimerkiksi *riippuvuudet* pitävät sisällään ongelmallista käyttäytymistä suhteissa päihteisiin, pelaamiseen ja sosiaaliseen mediaan. Verkostopalaverien palautteiden avovastaaukset ryhmittelin osallistujien mainitsemien asioiden pohjalta sisällöllisiin pääteemoihin. Näiden pohjalta tein

asiaa havainnollistavan taulukon. Sarajärven ja Tuomen (209, 109) mukaan klusterointia seuraa aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, josta edetään johtopäätöksiin. Verkostopalaverien palautelomakkeiden pohjalta analysoin palautteita myös numeerisesti laskemalla keskiarvoja ja kokoamalla niistä kaavion. Ryhmätoiminnan osalta kävin muistioiden lisäksi lävitse tuotoksia ja valokuvia. Aineistosta nousi esiin teemoja, joita nuoret toivoivat jälkihuollossa kehitettävän tai joita he pitivät tärkeänä. Näiden pohjalta kokosin kuvan esimerkiksi jälkihuollon työntekijälle työn tueksi.

Aineiston analyysin jälkeen tuloksia on selitettävä ja tulkittava (Hirsjärvi ym. 2007, 211). Verkostoneuvonpitojen tulosten tulkintaa tapahtui heti verkostoneuvonpidon jälkeen (esimerkiksi palautteet ja havainnot) sekä sekä työstäessäni kehittämishankeraporttia. Ryhmätoiminnan aineistoa analysoimme ja tulkitsimme yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. Jokainen ryhmätapaaminen päättyi palautteen antamiseen. Edelliseen ryhmätapaamiseen palasimme aina vielä seuraavalla kerralla, jolloin myös varmistimme nuorilta, oimmeko ymmärtäneet oikein. Tämä reflektointi liittyi sekä asiasisältöihin, että käyttämiemme menetelmien toimivuuteen. Ryhmäläisten välittömien ja myöhemmin esiin tulleiden palautteiden pohjalta toimintaa analysoitiin, arvioitiin ja muokattiin. Lopullisesta analysoinnista ja johtopäätösten tekemisestä kuitenkin vastasin kehittäjänä itse. Muut ryhmän vetäjät ja yksi ryhmään osallistuneista nuorista sekä esimieheni saivat luettavakseen ja kommentoitavakseen kehittämishankeraporttini sen loppuvaiheessa. Heidän palautteensa antoivat minulle vahvistusta päätelmissäni ja valinnoissani. Toiminnan melko yksityiskohtaista ja autenttista kuvausta he pitivät hyvänä ratkaisuna nuorten äänen ja kehittämishankkeen ”hengen” esille tulemisemisen kannalta.

5.4 Toimintatutkimuksen eteneminen ja aikataulu

Kehittämisprosessi muodostuu erilaisista tehtäväkokonaisuuksista: perustelusta, organisoinnista, toteutuksesta, levittämisestä ja arvioinnista. Tehtävistä muodostuvaa kehittämisprosessia voidaan kuvailla jakamalla ne lineaariseen malliin, spiraalimalliin, tasomalliin ja spagettimaiseen prosessiin. (Toikko & Rantanen 2009, 56–64.) Tämä kehittämishanke eteni spiraalimallin mukaisesti, jolloin kehittämisprosessin eteneminen hahmotetaan jatkuvana syklinä eli spiraalina. Kehittämis-

toiminnan tehtävät muodostavat kehän, jossa perusteluvaihetta seuraavat organisointi, toteutus ja arviointi. Arvioinnin tuloksena hankkeen perusteluja, organisointia ja toteutusta täsmennetään. Kehittämistoiminnasta tulee siten jatkuva prosessi. (Toikko & Rantanen 2009, 66.) Heikkinen ym. (2008) kuvaavat sykleihin kuuluvan sekä konstruoivia, että rekonstruoivia vaiheita. Konstruoivana toimintana pidetään uutta rakentavaa, tulevaisuuteen suuntaavaa toimintaa. Rekonstruoivaa toimintaa on toteutuneen toiminnan havainnointi ja arviointi. Rekonstruointi tarkoittaa uudelleenrakentamista. Toimintatutkimuksessa syklien määrää tärkeämpää on vaiheiden toteutuminen. (Heikkinen ym. 2008, 78–82.)

Kehittämishankkeen **perusteluina** olivat aiemmin esille tulleet tarpeet jälkihuollon kehittämiseksi. Kehittämishankkeen suunnittelun aloitin syksyllä 2012. Tiedotin kehittämishankkeesta työyhteisömme jäseniä ja toivoin heiltä ideoita hankkeeseen. Kehittämishankesuunnitelman tekeminen ajoittui lokakuusta 2012 syyskuuhun 2013. Tutustuin aikaisempiin tutkimuksiin ja hankkeisiin, keräsin aineistoa ja perehdyin kehittämishankkeen vaatimuksiin. Toimeksiantosopimus solmittiin Janakkalan perusturvajohtajan kanssa maaliskuussa 2013.

Suunnittelukokouksessa 8.5.2013 kokoonnuimme kollegani ja esimieheni kanssa miettimään kehittämishankkeen **organisointia**. Tällöin kirkastui, että haluamme kehittää jälkihuoltotyötä sekä yksilö että ryhmätasolla. Sovimme esimieheni ja kollegani kesken, että otamme työmenetelmiksi jälkihuoltotyössämme verkostopalaverit nuoren jälkihuoltoon siirtymisvaiheeseen ja lisäksi pyrimme käynnistämään kehittämis- ja vertaisryhmätoimintaa jälkihuollon asiakkaille. Päätimme, että kaikille 1.6.2013 jälkeen jälkihuoltoon siirtyville nuorille tarjotaan mahdollisuutta verkostopalaveriin Tulevaisuuden muistelu-menetelmällä. Tiesimme, että alueellamme toimii verkostokonsulttipankki, josta on saatavissa koulutettuja verkostokonsultteja palavereihin. Ideoimme, että ryhmätoimintaa olisi järkevää toteuttaa yhdessä naapurikuntien kanssa. Näin varmistaisimme riittävästi osallistujajoukkoa, työntekijöiden työtaakka ja kustannukset jakautuisivat ja myös tulokset olisivat laajemmin hyödynnettävissä. Totesimme, että ryhmätoimintaa suunniteltaessa kannattaa hyödyntää aikaisempia kokemuksia ja päätimme hankkia koulutusta asiaan liittyen. Yksilö- ja ryhmätasoisista johtuen tässä kehittämishankkeessa on toteuttamisen osalta rinnakkain kaksi erillistä sykliä.

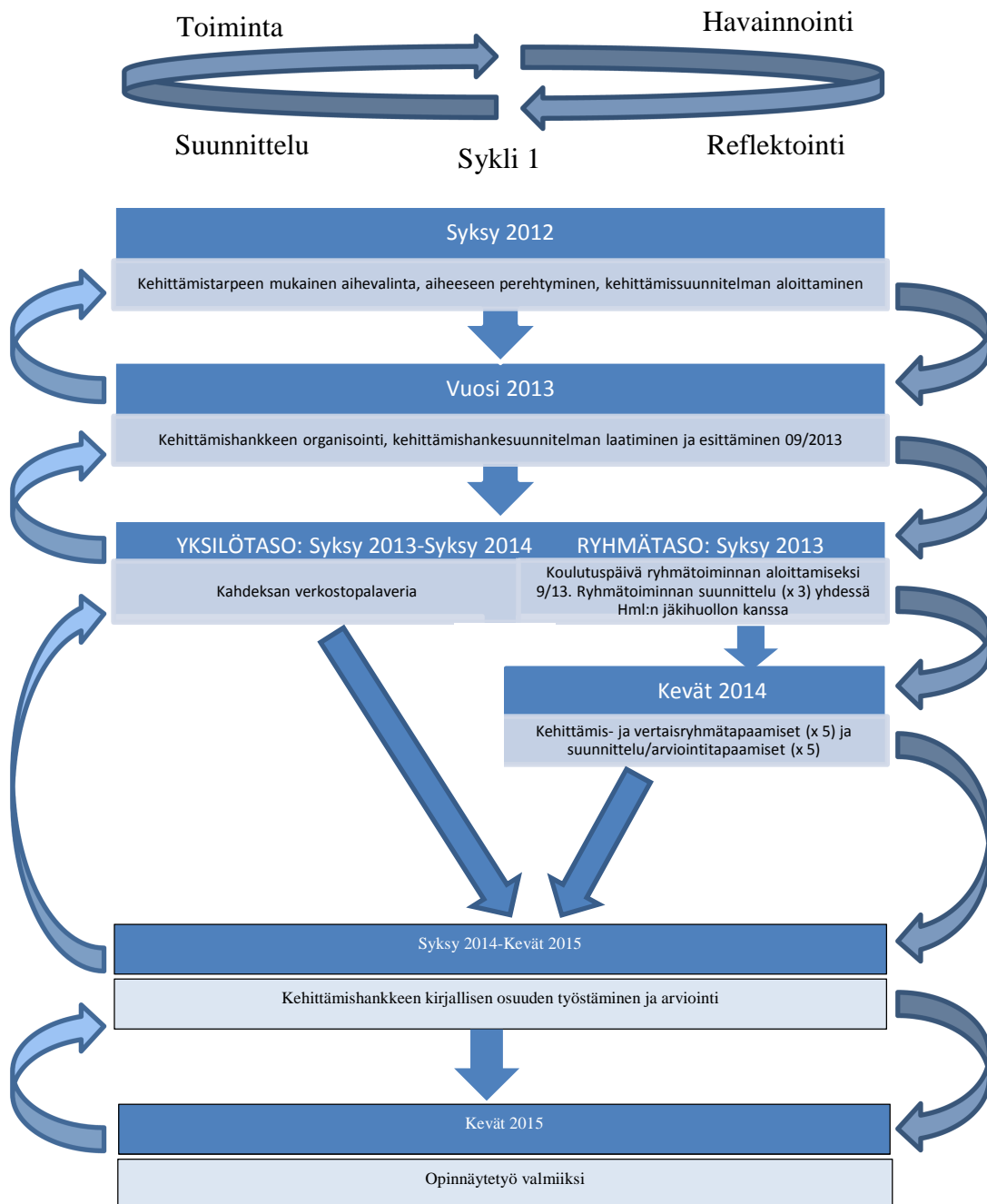
Myöhemmin toukokuussa 2013 olin puhelimitse yhteydessä Pesäpuu ry:n kehittämispäällikköön, Johanna Barkmaniin ja sovin yhteisestä koulutuksesta kuntamme ja naapurikuntien työntekijöille. Elo- ja syyskuun aikana viestittelimme vielä koulutuksen sisällöstä ja käytännön järjestelyistä. Elokuussa 2013 lähetin koulutuskutsut Hämeenlinnan, Hattulan, Riihimäen, Hausjärven, Lopen ja Forssan lastensuojelun työntekijöille. Koulutus toteutui 19.9.2013. Koulutukseen osallistui Janakkalasta seitsemän työntekijää ja Hämeenlinnasta kaksi. Muista kunnista ei osallistujia tullut. Tästä käynnistyi Janakkalan ja Hämeenlinnan yhteistyö jälkihuoltoryhmän merkeissä. Kokoonnuimme loppuvuoden aikana useita kertoja suunnittelemaan ryhmän käytännön järjestelyjä ja alustavia teemoja. Kehittämishankkeen suunnitelman esitin suunnitelmaseminaarissa Lahden ammattikorkeakoulussa 27.9.2013. Suunnitelma on matkan varrella muuttunut ja tarkentunut, mikä on tyypillistä toimintatutkimuksen luonteeseen liittyen.

Syksyn 2013 aikana jälkihuoltotyötä **toteutettiin** jo uudella tavalla verkostopalaverien osalta. Minä ja kollegani toimimme verkostopalaverien tilaajina. Dokumentoimme verkostoneuvonpidot tarkkaan fläppien ja havaintojemme pohjalta. Lisäksi kaikilta osallistujilta kerättiin palautteet liittyen Tulevaisuuden muistelu-menetelmään. Tämän kehittämishankkeen aikana verkostopalavereja järjestettiin kahdeksan. Olin itse tilaajana kuudessa verkostopalaverissa. Janakkalan ja Hämeenlinnan jälkihuoltonuorten kehittämis- ja vertaisryhmä kokoontui tammi-toukokuussa 2014 viisi kertaa. Kehittämishankkeessa on ryhmätoiminnan osalta toimijoina ollut Janakkalan lastensuojelun työntekijöiden lisäksi myös kaksi Hämeenlinnan jälkihuollon työntekijää. Itse olen kehittäjänä vastannut toiminnasta sekä kerännyt ja analysoinut aineistoa kehittämishankkeen kaikissa vaiheissa.

Ennen jokaista ryhmäkertaa kokoonnuimme **arvioimaan** ja tarkentamaan etukäteen tekemäämme suunnitelmaa ja sopimaan työnjaosta yksityiskohtaisesti. Jokainen ryhmäkerta ja suunnittelutapaamiset dokumentoitiin tarkasti.

Kehittämishankkeen kirjallisen osuuden työstämisen ja lopullisen **arvioinnin** aloitin syksyllä 2014. Koska verkostopalaverin järjestäminen ja ryhmätoiminta vaativat intensiteettiä, oli etäännyttämisen kannalta hyväkin asia, että aikaa ehti hieman kulua. Tutkimusluvat myönnettiin sekä Janakkalan kunnasta (liitteenä 1) että Hämeenlinnan kaupungista (liitteenä 2). Kehittämishankkeen raportin esitin Lahden

ammattikorkeakoulussa 12.6.2015. Kuviossa 1. havainnollistuu kehittämishankkeen eteneminen jatkuvana syklinä.

Kuvio 1. Kehittämishankkeen toimintatutkimuksellinen eteneminen.

Tämä kehittämishanke muodostaa ensimmäisen syklin. Hankkeen päätyttyä kehittäminen jatkuu aina entistä paremman käytännön saavuttamiseksi.

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN YKSILÖTASOLLA

6.1 Verkostopalaverien toteutus

Kesäkuun alusta 2013 alkaen kaikille Janakkalassa jälkihuoltoon siirtyville, it-senäistymässä oleville nuorille on tarjottu mahdollisuutta, että heidän asioissaan järjestetään Tulevaisuuden muistelu-verkostopalaveri. Vuoden 2014 loppuun mennessä verkostopalavereja oli järjestetty yhteensä kahdeksan. Ainoastaan yhden nuoren kohdalla päädyttiin yhteisesti ratkaisuun, että palaverin järjestäminen olisi ollut turhaa. Yksikään nuorista ei kyseisenä ajanjaksona kieltäytynyt verkostopalaverista.

Tulevaisuuden muistelu-verkostopalaverin järjestämisessä voidaan erottaa neljä vaihetta, jolla kullakin on oma luonteensa ja tarkoituksensa. Vaiheet havainnollistuvat taulukossa 1.

Taulukko 1. Mukaillen Eriksson, Arnkil & Rautava 2006, 25.

1. NEUVOTTELU Palaverin tilaus ja valmistelu	2. DIALOGI Palaverin aloitus ja dialogi	3. KESKUSTELU Palaverin yhteenve- to ja lopetus	4. NEUVOTTELU Palaverin jälki- toimet
Neuvottelut -Tilaaja ja asiakas -Tilaaja ja verkosto- koordinaattori ja ver- kostokonsultit -Verkostokonsultit ja tilaaja Koollekutsuminen -Tilaaja tekee ja lähet- tää (yhdessä asiakkaan kanssa) kutsut palave- riin osallistujille. -Tilaaja järjestää puit- teet palaverille.	Palaverin aloitus -Tilaaja avaa palaverin esitte- lemällä itsensä ja kertomalla miksi palaveri on kut- suttu koolle -Osallistujat esit- täytyvät toisilleen - Verkostokonsultit esittelevät palave- rin rakenteen ja Tulevaisuuden muistelu- menetelmän Dialogi - Verkostokonsultit vetävät vuoropu- helun	Keskustelu -Minkälainen suunnitel- ma syntyi -Miten edetään jatkossa -Mitä tässä voidaan sopia, mitä jää sovittavaksi muualla -Päätetään mahdollisesta seurantapalaverista Osallistujapalaute -Verkostokonsultit kerää- vät osallistujilta palaute- lomakkeet ja toimittavat ne verkostokoordinaatto- rille.	Muistio -Palaverissa sovittu henkilö kirjoittaa palaverin muistion ja suunnitelman puh- taaksi ja laittaa ja- koon kaikille osallis- tujille. Neuvottelut -Mikä jää kenenkin tehtäväksi -Eri tahojen neuvotte- lut päätöksiä varten- Mahdollinen kokoava neuvottelu -Seuranta ja mahdol- linen seurantapalaveri

Neuvottelu (Palaverin tilaus ja valmistelu)

Verkostopalaverin tilaaja neuvottelee palaverin järjestämisestä asiakkaiden sekä verkostokoordinaattoreiden kanssa (Eriksson ym. 2007, 25). Verkostopalaverin mahdollisuudesta informoimme nuorta ja neuvottelimme hänen ja hänen verkostonsa kanssa ennen jälkihuoltoon siirtymistä tai jälkihuollon alkaessa asiakassuunnitelman neuvottelun tai muun asiakastyön yhteydessä. Nuori nimesi henkilöt, jotka halusi kutsua palaveriin. Nuoren kanssa mietittiin huoli sekä verkostopalaverin tavoite, joihin pyrittiin saamaan esiin myös läheisten ja työntekijöiden näkökulmat. Nuoren tukena tässä oli joko lastensuojelun työntekijä ja/tai sijaishuollon työntekijä. Huoli ja tavoite tulee ilmetä verkostopalaverin tilauskaavakkeesta. Verkostopalaverista käytetään myös nimitystä verkstoneuvonpito, kuten tilauskaavakkeessa. (Verkstoneuvonpidon tilauskaavake liitteenä 3.) Käytän tässä kuitenkin palaveri-termiä, koska neuvonpito johdattelee enemmän läheisneuvonpidon suuntaan, joka kuitenkin poikkeaa jonkin verran ennakoitdialogimenetelmästä.

Jokaiselle nuoren nimeämälle läheiselle ja työntekijälle toimitettiin henkilökohtainen kutsu verkostopalaveriin (Liite 4), jonka liitteenä oli verkstoneuvonpidon tilauskaavake. Lastensuojelun työntekijä tilaajana huolehti kutsujen lähettämisestä sekä verkstokonsulttien tilaamisesta, aikatuluista neuvottelemisesta ja muista neuvonpidon käytännön järjestelyistä, kuten tilavaraukista ja tarjoiluista.

Verkostopalavereihin osallistuneet nuoret olivat 17–18-vuotiaita. Naispuolisia nuorista oli kolme ja miespuolisia viisi. Verkstopalavereista seitsemän järjestettiin Janakkalan kunnanviraston tiloissa ja yksi nuoren sijaishuoltopaikassa. Olin itse tilaajana ja osallistujana kuudessa verkstopalaverissa. Kahden verkstopalaverin osalta olen saanut muistiot ja palautteet kollegaltani. Seuraavassa on yleistettynä ja yhdisteltynä huolia, joita verkstopalavereihin osallistuneiden nuorten kohdalla nousi esiin. Monet huolista nousivat esiin useamman nuoren kohdalla.

- Tukiverkoston ja/tai ystävien vähäisyys, haasteet sosiaalisissa suhteissa ja niiden ylläpitämisessä, perheenjäsenten väliset suhteet ja yhteydenpidon haasteet
- Nuoren tilanteen sekä läheisverkoston ja työntekijöiden roolien selkiyttäminen
- Passiivisuus, impulsiivisuus tai muu ominaisuus, josta toisinaan huolta
- Terveystä huolehtiminen (esimerkiksi terveellinen ravinto, riittävä lepo, liikunta, lääkityksestä huolehtiminen)

- Huoli siitä, onko nuori saanut ja/tai vastaanottanut riittävästi tukea historiansa ja elämäntapahtumiensa käsittelyyn
- Uppoutuminen peleihin ja tietokoneelle, some-maailmassa oleilu
- Vaikeuksia ottaa ohjausta vastaan koulussa ja/tai sijaishuoltopaikassa
- Ammatinvalintaan liittyvä epävarmuus, poissaolot ja myöhästymiset koulusta
- Riittävän tuen saaminen ja mahdollisuus edetä siten, ettei kerralla tule liian paljon muutoksia
- Haasteet liittyen omaan erityisyyteen tai oman erityisyyden hyväksymiseen
- Vaikeudet asioiden suunnittelussa realistisesti
- Puuttelliset itsenäistymistaidot (aamuhäämiset, kotityöt, rahankäyttö)
- Päihteiden käyttö
- Haasteet luottamuksessa ja rehellisyydessä

Asetetuissa tavoitteissa pyrittiin vähentämään tai poistamaan huolten aiheita.

Nuoren kutsumia ja paikalla olleita perheenjäseniä ja läheisiä verkostoneuvonpidossa oli yhteensä 15. Biologisia äitejä verkostoneuvonpitoihin osallistui viisi, sisarusia kolme, isäpuolia kaksi, tätejä kaksi, ystäviä kaksi ja yksi seurustelukumppani. Työntekijöitä verkostoneuvonpitoihin osallistui yhteensä 20 tilaajien lisäksi. Verkostoneuvonpitoihin osallistuivat yhdet entiset sijaisvanhempmat, yksi entisen perhekodin äiti, kaksi perhekodin äitiä, tukiperheen äiti, nuorisokodin johtaja, kaksi lastensuojelulaitoksen omaohjaajaa, kolme tukihenkilöä/yksityiseltä palveluntuottajalta ostettua jälkihuollon ohjaajaa, yksi tukihenkilö, yksi terapeutti, yksi opettaja, yksi vammaispalvelujen palveluohjaaja, yksi etuuskäsittelijä, kaksi lastensuojelun sosiaalityöntekijää, yksi aikuissosiaalityöntekijä.

Neuvonpitoihin jätti nuoren kutsusta huolimatta osallistumatta kolme biologista vanhempaa, kolme sisarusta ja yksi ystävä. Poissaolon syinä olivat oma tai lapsen sairaus, ulkomaanmatka, työvuoro, haluttomuus osallistua/ei tietoa osallistumattomuuden syystä. Ilmoitamatta jätti saapumatta kaksi biologista vanhempaa. Viranomaisista yksi kuntoutusohjaaja ei osallistunut vuorotteluvapaasta johtuen.

Verkostokonsultit vaihtelivat järjestämissämme palaverissa. Palaverissa vetäjinä toimi yhteensä viisi eri henkilöä eri kokoonpanoissa. He kaikki olivat menettämään kouluttautuneita verkostokonsultteja. Vaikka mentelmä on sama, on vetäjien persoonallisuudella ja ”kokeneisuudella” jonkin verran merkitystä. Itse havitsin verkostokonsulttien ja osallistujien henkilökemioiden vaikutuksen ilmapiiriin erityisesti palaverin alussa.

Dialogi (Palaverin aloitus ja dialogi)

Palaverin aloituksessa kiireetön ja rauhallinen tunnelma helpottaa hyvän ilmapiirin syntymistä. Kevyt rupattelu aluksi edesauttaa ihmisten liittymistä toisiinsa ja tilanteeseen. Tilaaja avaa palaverin ja toivottaa kaikki tervetulleiksi. Tilaajan tehtävänä on kertoa palaverin tarkoitus eli huoli tai teema ja se, että konsulttien tehtävänä on ”vain” organisoida keskustelu ja etteivät konsultit ole palaverin jälkeen työskentelyssä mukana. Tilaajan on tärkeä kertoa osallistujille mitä konsultit tietävät. Tilaaja myös kertoo, keitä on paikalla ja jos joku puuttuu niin miksi, ja huolehtii osallistujien esittäytymisestä. (Erikson, Arnkil & Rautava 2006, 31–32.)

Järjestämiemme verkostoneuvonpitojen aloituksen yhteydessä totesimme vielä, että Janakkalassa on sovittu, että kaikkien jälkihuoltoon siirtyvien nuorien kohdalla on mahdollista järjestetää verkstopalaveri. Toivomme, että näin nuoren tilanne ja omat toiveet selkiytyvät ja saamme nuoren omat verkostot käyttöön ja tukemaan nuoren tavoitteita. Lisäksi varmistimme vielä osallistujilta, että verkstopalaverista kertyvää aineistoa voidaan käyttää yhtenä osana jälkihuollon kehittämishankkeessa. Verkstopalaverin ja ulkopuolisten konsulttien tehtävänä on olla auttamassa siinä, että löytäisimme nuoren asioihin yhdessä ratkaisuja. Esittelimme verkstokonsultit nimeltä ja toimme esiin, että he tietävät tilanteesta vain sen verran, kuin mitä tilauslomakkeesta käy ilmi. Kerroimme heidän olevan vaitiolovelvollisia. Konsultit esittelivät vielä itsensä ja kertoivat palaverin aikataulusta ja kulusta sekä työnjaostaan eli kumpi haastattelee ja kumpi kirjaa kaiken fläpeille mahdollisimman tarkasti. Konsultit kertoivat myös, että palaverin lopussa tehdään suunnitelma ja sovitaan, kuinka jatkossa edetään. Tarvittaessa verkstokonsultit saattoivat vielä tarkentaa asioita ja sitouttaa osallistujia pohdintaan mikä on Tulevaisuuden muistelun aikajänne.

Ajateltu nykyhetki lähitulevaisuuteen: Tulevaisuuden muistelun aikajänne, eli mistä ajasta käsin muistellaan, oli neuvotteluissa puolesta vuodesta vuoteen. Konsultit aloittivat haastattelun aina nuoresta ja sen jälkeen vuorossa olivat läheiset. Työntekijöistä haastateltiin ensimmäisenä se, joka esiintyi nuoren ja/tai perheen puheissa keskeisenä tuen antajina. Viimeisenä haastateltavana oli aina tilaaja. Erikson ym. 2006, 36 tuovat esiin, että menetelmän mukaisesti *hyvää tulevaisuuden kuvaa* kysytään vain asiakkaalta ja perheenjäseniltä. *Omien tekojen ja saadun tuen*

muistelu ja huoliin ja niiden vähenemiseen liittyvät kysymykset esitetään kaikille osallistujulle.

Asiakkaille ja heidän perheenjäsenilleen esitettävät kysymykset ovat:

1. Vuosi (tai jokin muu aikajänne) on kulunut ja asiat ovat nyt aika hyvin. Miten ne sinun kannaltasi ovat?
2. Mitä teit myönteisen kehityksen aikaansaamiseksi ja mistä/keneltä sait tukea/millaista?
3. Mistä olit huolissasi ”silloin vuosi sitten” ja mikä sai huolesi vähenemään?

Työntekijöille ja perheen ulkopuolisille läheisille esitettävät kysymykset ovat:

1. Kuten kuulitte, asiat ovat nyt aika hyvin. Mitä teit myönteisen kehityksen tueksi ja keneltä sait tukea/millaista?
2. Mistä olit huolissasi silloin vuosi sitten ja mikä sai huolesi vähenemään?

Kullekin haastateltavalle kysymykset esitetään aina peräkkäin. Keskeistä on, että tämän hetken huolia (esimerkiksi nuoren itsenäistymiseen liittyviä), voidaan lähestyä hyvästä ja huojentuneesta tulevaisuudesta käsin. Aikaperspektiivi valitaan sen mukaan, milloin suunnitelman pitää olla valmis. Tulevaisuuden kuvailussa ja hyvässä tilanteessa haetaan konkretiaa, jotta myöhemmin saadaan esiin konkreettisia tekoja. Myös tarkentavilla kysymyksillä konsultti pyrkii konkretisoimaan asiantiloja, kokemuksia, tekoja, aikatauluja ja tapahtumahetkiä. Tarkentavien kysymysten avulla myös vastuutetaan ehdotusten tekijöitä ja tarkistetaan mikä on jo olemassa ja mikä on uutta. Lisäksi kysymyksillä pyritään tukemaan puhujan eläytymistä kulloiseenkin näkökulmaan ja avaamaan vaihtoehtoja. Tarkentavat kysymykset auttavat osallistujia ymmärtämään paremmin itseään ja toisia. Hankalista asioista on uskallettava kysyä huolten käsittelyn yhteydessä. Konsultit pyrkivät toiminnassaan ja kysymyksissään neutraaliuteen. (Erikson ym. 2006, 37–39.)

Useimmat verkostopalavereihin osallistuneista kahdeksasta nuoresta kertoivat, että kun asiat ovat puolen vuoden tai vuoden päästä hyvin he *asuvat omassa asunnossa, opiskelevat, ovat tekemisissä perheen ja/tai sukulaisten kanssa, tapaavat kavereita ja harrastavat*. Jotkut nuoret kuvailivat hyvinkin tarkkaan esimerkiksi asuntonsa sisustusta tai päiväohjelmaansa tai kuinka asioiden hoitaminen

sujuu. Jotkut nuoret toivat esiin, että kun asiat ovat hyvin, *on huolettomia päiviä, jolloin ei ajattele mitään sen kummempaa*. Kahdella nuorella hyvään tulevaisuuteen liittyi *lemmikki*. Hyvässä tulevaisuudessa *päihteiden käyttö tai pelaaminen oli vähäisempää* niillä nuorilla, joilla se oli huolenaiheena. Hyvässä tulevaisuudessa nuori *osasi sanoa ”ei” ja oli oppinut aikaisemmista kokemuksistaan*.

Osa nuorista totesi, *ettei heillä itsellä ole ollutkaan niin suurta huolta pärjäämisestään*. He olivat päättäneet selvitä ja se auttoi kun läheisetkin luottivat. *Tukea nuoret ajattelivat saaneensa läheisiltä, kavereilta ja tukihenkilöiltä tai sijais-huoltopaikan jälkihuoltotyöntekijältä*. Kunnan jälkihuollon/lastensuojelun työntekijän rooli oli useammalle nuorelle vielä hieman epäselvä, varsinkin jos he eivät olleet vielä siirtyneet jälkihuoltoon tai jälkihuolto oli vasta alkanut. Yhteistyökumppanit ja nuoren läheiset mainitsivat useammin saanensa tukea lastensuojelun työntekijältä tai sosiaalityöntekijältä kuin nuori itse.

Keskustelu (Palaverin yhteenveto ja lopetus)

Palaverin lopussa tehtävän *suunnitelman* laatiminen voidaan aloittaa asiakkaan tai tilaajan kanssa keskustellen, siten että muut osallistujat täydentävät suunnitelmaa. Tavoitteena on, että asiakas tai tilaaja ei jää palaverin jälkeen ”yksin”. Suunnitelmaa tehtäessä aikamuoto palautuu takaisin tähän hetkeen. Kapula siirtyy tilaajalle, jonka tehtävä on kertoa, miten jatkossa edetään ja pitää loppupuheenvuoro. Lopuksi on hyvä muistuttaa, että tehdyn suunnitelman toteutuminen/hyvän tulevaisuuden toteutuminen on jatkossa kiinni osaanottajien omasta toiminnasta. (Erikson ym. 43–44.)

Seuraavassa on esimerkkejä suunnitelmissa sovituista asioista:

- Opiskeluun ja työllistymiseen liittyviä asioita
- Suunnitelma yhteistyöstä ja ketkä ovat tukena konkreettisesti
- Itsenäistymistaitojen opetteluun liittyviä asioita, esimerkiksi asioinnin, raha-asoiden hoidon, kaupassa käynnin ja ruoan valmistuksen opetteleminen
- Hyvinvointiin, terveyteen ja lääkityksestä huolehtimiseen liittyviä asioita
- Sopimus läheisten yhteydenottoihin vastaamisesta ja omasta aktivoitumisesta yhteydenpidossa
- Pyrkimys päihteiden käytön vähentämiseen
- Sovittiin vapaa-aikaan, harrastuksiin, ajankäyttöön ja ihmissuhteisiin liittyviä asioita
- Itsenäistymisvarojen järkevään käyttöön liittyviä asioita

- Suunnitelmia sitoutumisesta tarpeellisiin hoitokontakteihin, tukihenkilötapaamisiin ja yhteistyöhön lastensuojelun työntekijän kanssa
- Lisäksi sovittiin suunnitelman arvioinnista tai asiakassuunnitelmasta tai muusta yhteistyöstä.

Konkreettisia asioita suunnitelmissa oli esimerkiksi vihko rahankäytön seurantaan, lista hankintoihin ja se, että sovittiin selkeästi kuka tekee, esimerkiksi opettaa ruoanlaittoa. Jokaisen palaverin jälkeen verkostokonsultit keräsivät osallistujilta *palautteen*. Palautteisiin palaan tarkemmin luvussa 6.2.

Neuvottelu (Palaverin jälkitoimet)

Sovittu henkilö kirjoittaa palaverissa tehdystä suunnitelmasta muistion puhtaaksi ja huolehtii, että kaikki palaverissa olleet saavat sen. Jos palaverin jälkeen tarvitaan neuvotteluja, sovitaan niihin liittyvät käytännön asiat. Koska palaveriisiin osallistuu monisektorinen/ammattillinen työntekijäjoukko, niin päätöksiä toimista tehdään viimekädessä sektorien sisällä. Jos palaverissa on sovittu seurantapalaverin järjestämisestä, järjestetään sovittu ajan kuluttua seurantapalaveri samalla osallistujajoukolla. (Erikson ym., 26.) Järjestämissämme palavereissa tilaaja kirjasi aina muistion ja huolehti sen lähettämisestä. Varsinaisia seurantapalavereita sovittiin pidettäväksi vain yksi, mutta aina sovittiin kuitenkin siitä, kuinka suunnitelman toteutumista seurataan ja muusta yhteistyöstä läsnäolleiden kesken.

6.2 Verkostopalaverien palautteet

Verkostokonsultit käyttivät kolmea eri tapaa kerätä palautteita. Palautteen keräystapa oli lähtöisin verkostokonsulteista. Jälkikäteen ajateltuna olisi palautelomakkeiden yhdenmukaisuus ollut kehittämishankkeen kannalta parempi. En kuitenkaan ensimmäisten verkostopalaverien aikaan osannut ajatella asiaa, enkä tiedä miksi verkostokonsultit käyttivät eri tapoja palautteen keräämiseen. Yhden palaverin jälkeen palaute kerättiin siten, että osallistuneita pyydettiin vastaamaan asteikolla **1 Huono/2 tyydyttävä/3 en osaa sanoa/4 hyvä/5 tosi hyvä** kysymyksiin

1. Koitko tullessi kuulluksi?
2. Oliko istunto mielestäsi tarpeellinen?
3. Oliko suunnitelma mielestäsi tarpeellinen/hyödyllinen?
4. Suosittelisitko samanlaista istuntoa muille?

Kahteen ensimmäiseen kysymykseen vastausten keskiarvo oli 4,6. Kolmanteen kysymykseen vastausten keskiarvo oli 4,5 ja neljänteen kysymykseen 4,8. Vapaamuotoista palautetta ei erikseen kysytty, mutta yksi osallistujista oli lisäksi todennut seuraavaa: *Tylsiä numeroita, mutta tapaaminen oli todella tarpeellinen ja suunnitelman teko mielenkiintoista.*

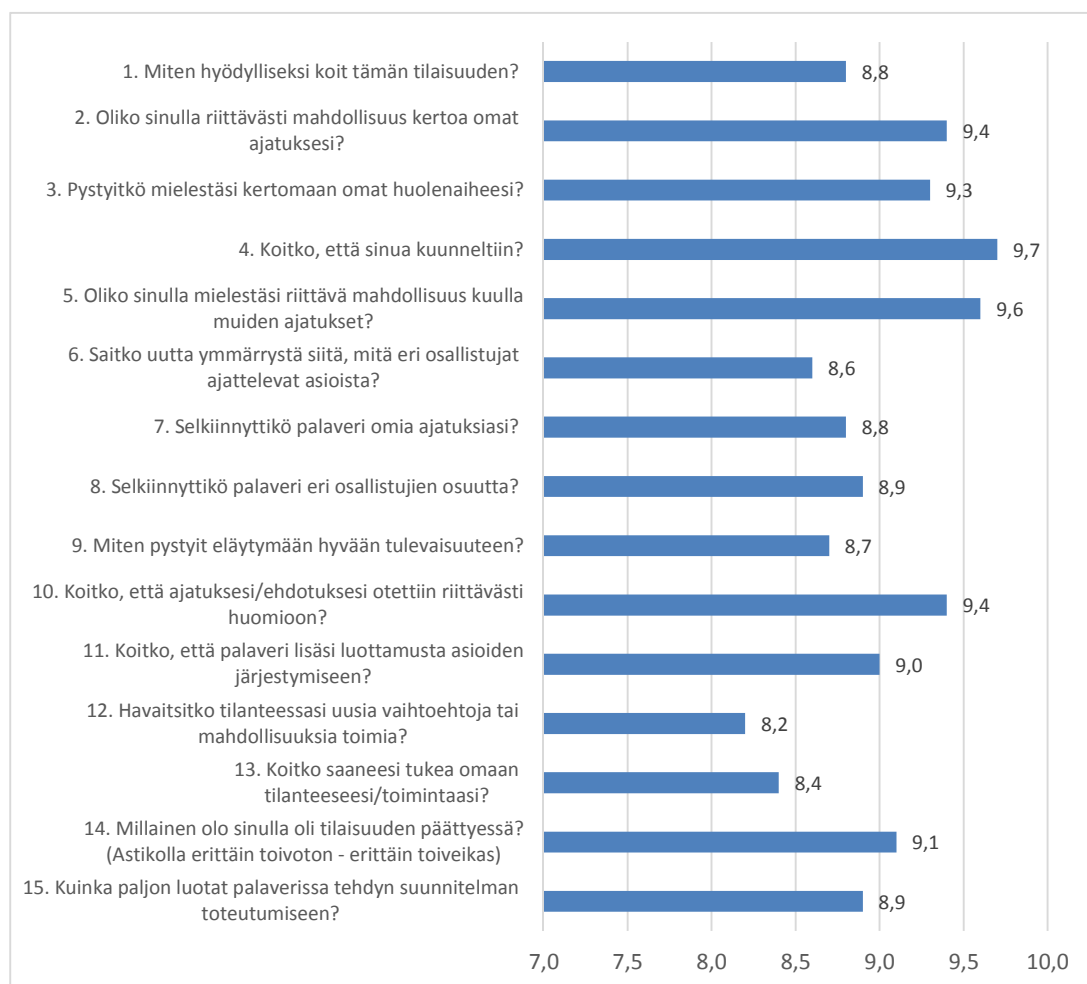
Yhden palaverin palautteessa käytettiin suunnittelupalaverin palautelomaketta (2007). Lomakkeella pyydettiin arvioimaan asteikolla **1-10 (1=Täysin hyödytön, 10=Erittäin hyödyllinen)** seuraavia asioita:

1. Miten hyödylliseksi koit tämän tilaisuuden?
2. Selkiinnyttikö palaveri omia ajatuksiasi?
3. Selkiinnyttikö palaveri osallistujien osuutta?
4. Koitko, että ajatuksesi/ehdotuksesi otettiin riittävästi huomioon?
5. Havaitsitko tilanteessa uusia vihtoehtoja tai mahdollisuuksia toimia?
6. Koitko saaneesi tukea omaan tilanteeseesi/toimintaasi?
7. Kuinka paljon luotat palaverissa tehdyn suunnitelman toteutumiseen?
8. Muut kommentit ja ehdotukset?

Palaverin hyödyllisyyden arvioinnissa keskiarvoksi tuli 8,1. Vastaajien keskiarvo oli 8,5 sen suhteen selkiyttikö palaveri omia ajatuksi ja 9,0 selkiyttikö se muiden osallistujien osuutta. Keskiarvo siitä, kuinka osallistujat kokivat, että heidän ajatuksiaan otettiin huomioon, oli 9,5 ja löysivätkö uusia mahdollisuuksia toimia, oli 8,3. Osallistujat kokivat saaneensa tukea omaan tilanteeseen/toimintaan keskimäärin 8,0 arvosanalla. Tehdyn suunnitelman toteutumiseen luottamus osallistujilla oli 9,5. Muita kommentteja oli yksi: *Tilanne on nyt niin hyvä, että kovin paljoa uutta ei tullut. Silti uskon, että palaverilla on positiivisia vaikutuksia.*

Palaverin hyödyllisyys ja uusien toimintamahdollisuuksien havaitsemisen sekä omaan toimintaan saadun tuen arviot saattavatkin viitata siihen, että nuoren tilanne oli melko hyvä eikä isoja muutostarpeita ollut. Muiden osallistujien osuutta palaveri vaikutti selkeästi selkiyttäneen, osallistujat kokivat tulleen hyvin kuulluksi ja luottamus suunnitelman toteutumiseen oli korkea.

Kuuden muun palaverin palautteen keräämisessä käytettiin palautelomaketta (Liite 5). Alla olevassa kaaviossa (kuvio 2.) olen havainnollistanut kyseisten kuuden palautelomakkeen numeroarvioitujen palautteiden keskiarvot:

Kuvio 2. Palautteiden keskiarvot palautelomakkeesta.

Palautteista voi päätellä, että millään osa-alueella palautteiden keskiarvo ei ollut alle kahdeksaa. Palautteiden keskiarvojen perusteella **osallistujat kokivat erityisen hyvin tulleen kuulluiksi**. Vaikka palautteet kaiken kaikkiaan olivat todella hyviä, työntekijät vaikuttivat olleen hieman kriittisempiä kuin nuoret tai heidän läheisensä. Eniten hajontaa oli sen suhteen, ”havaitsitko tilanteessa uusia mahdollisuuksia toimia”. Vastauksen voi ehkä tulkita kahdella tavalla riippuen siitä, oliko palaverin perusteella tarvetta toimia uudella tavalla.

Palautelomakkeen kysymyksessä 16. osallistujia pyydettiin muistelemaan aiempia palavereja, neuvotteluja ja tapaamisia missä on ollut ja kuvailemaan kuinka tämä palaveri erosi niistä. Heitä pyydettiin kertomaan oliko tässä jotain erilaista ja uutta. Osallistujat toivat esiin uutena esimerkiksi asioiden jakamisen ja katsomisen eri näkökulmista, läheisten mukana olemisen, jokaisen oman puheenvuoron, johdonmukaisuuden ja positiivisuuden. Vapaamuotoisten avovastausten perusteella ryhmittelin vastaukset sisällöllisiin pääteemoihin, jotka olivat **menetelmä, kokemus, ilmapiiri, asioiden käsittely** ja **hyöty**. Alateemoissa tulevat esiin osallistujien mainitsemat asiat.

Taulukko 2. Palautteiden avovastaukset.

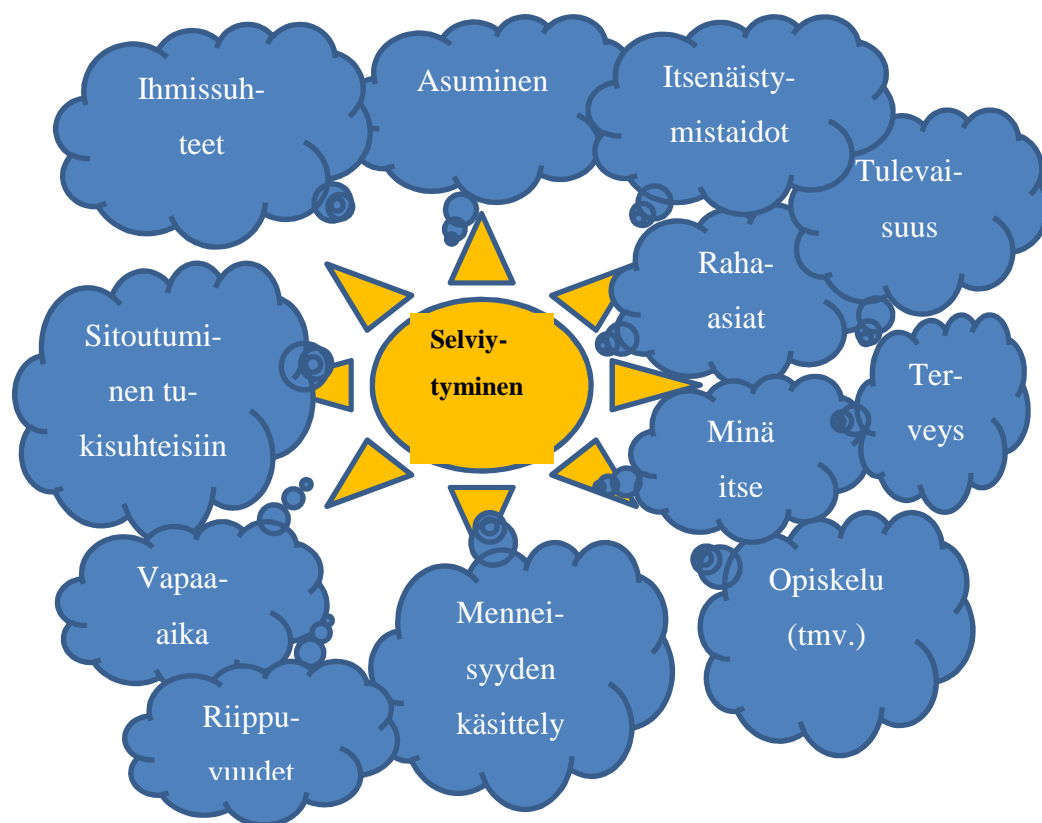
Pääteema	Alateema
Menetelmä	<i>Uutta oli asioiden jakaminen ”oikeasti” ja niiden katsominen eri näkökulmista. Kaikilla oli puheenvuoro. Kaikilla oli oma aikansa. Asiassa pysyttiin hyvin. Liiallinen päällekkäin puhuminen väheni. Jokaisen mielipide kysyttiin ja tuotiin ilmi. Menetelmä jo minulle tuttu, tuntuu aina toimivan. Uusi tapa oli henkilökohtainen haastattelu. Tämä oli tehokkain.</i>
Asioiden käsittely	<i>Hyvää on se, että palaverissa keskitytään positiivisella tavalla hyvään tulevaan. Oli aikaa kuunnella asiakasta. Hyvä, asiakaslähtöinen, lämmin ja turvallinen lähestymistapa.</i>
Ilmapiiri	<i>Oli kivempi, kuin muut palaverit. Rennompi ilmapiiri. Neutraali ilmapiiri. Kannustava ilmapiiri. Oli ehkä hieman mukavempaa. Tunnelma, varsinkin lopuksi, oli rennompi.</i>
Kokemus	<i>Vähän jännitti, mutta hyvä oli ☺. Osallistujien ”erityisyys” hieman mietitytti etukäteen, mutta hyvin meni. Eka kerta, todella hyvä kokemus. Oli hauskaa, koska neuvottelussa puhuttiin tulevaisuusmuodossa. Oli ehkä hieman mukavempaa. Mukava palaveerata, kun asiat ovat aika hyvin.</i>
Hyöty	<i>Ajatukset tulivat hyvin esille. Tämä oli enemmän johdonmukainen, suunnitelmallinen ja selkeä. Hyödyllisempi. Oli paljon enemmän asioita. Käsiteltiin laaja-alaisemmin. Hienoa oli tutustua nuoren lähipiiriin ja kuulla heidän mielipiteensä ja huolensa. Selkeät johdopäätökset.</i>

Kaikilla osa-alueilla verkostopalaverit koettiin onnistuneiksi ja positiivisiksi. Osallistujista kaikki, paitsi yksi, olivat valmiita suosittelemaan ystävillensä osallistumista tällaiseen palaveriin. Perusteluina oli, että *palaveri selventää tilannetta ja tilaisuudessa on positiivinen ilmapiiri, tästä on hyötyä ja tämä on organisoitu*

mahdollisimman onnistuneesti. Muita kommentteja ja/tai ehdotuksia palautteissa oli seuraavasti: Kiitos, hyvä apu oman toiminnan suunnittelemisessa. Asian ytimessä. Terapeuttinen ja lisäksi tulevaisuuteen suuntaava palaveri. Oli monipuolinen. Ihan mukavaa oli, vaikka olin kriittinen aluksi. Lisäksi yksi nuori kommentoi aikajännettä 15. palutekysymyksen kohdalla, että aikataulu oli liian nopea.

6.3 Verkostopalaverien tuloksia

Verkostopalaverien keskeiset teemat olen päätulosten pohjalta tiivistänyt kuviossa 3.

Kuvio 3. Verkostopalaverien keskeiset teemat.

Kuvio havainnollistaa haasteiden paljoutta itsenäistymisvaiheessa. Vaikka osa asioista olisikin kunnossa, sisältyy pääteemoihin paljon yksittäisiä asioita, joihin ei aina ole helppoa löytää ratkaisuja. Raha-asiat olen eriyttänyt itsenäistymistaidoista omaksi otsikokseen, koska raha-asoiden hoitamiseen liittyvät asiat nousivat hyvin voimakkaasti esiin. Minä itse -teeman alle ajattelen kuuluvan laajasti omaan persoonaan, identiteettiin ja asioihin suhtautumistapaan liittyviä asioita.

Vapaa-aikaan kuuluu harrastusten lisäksi osallistumisaktiivisuuteen ja rauhoittumiseen liittyviä asioita.

Verkostopalaverien järjestämisessä oli toisinaan vaikeuksia läheisten, työntekijöiden ja verkostokonsulttien aikataulujen yhteensovittamisessa. Muutenkin erilaisiin käytännön järjestelyihin ja neuvotteluihin palaveria suunniteltaessa kannattaa varata riittävästi aikaa. Palaverin alkaessa tila fläppeineen ja tarjoiluineen tulee olla kunnossa. Suositeltavaa olisi myös se, että palaverimuistio toimitetaan osallistujille mahdollisimman pian.

Kolmen nuoren kohdalla biologinen vanhempi ei tullut neuvotteluun, vaikka nuori oli hänet kutsunut. Näissä kaikissa oli havittavissa nuoren kokema valtava pettymys. Havaittavissa oli kuitenkin tilanteen realisoituminen vanhemmalta odotettavissa olevaan tukeen liittyen joko palaverin aikana tai myöhemmin. Tilanteen realisoitumisen voi siis kokonaisuutta ajatellen tulkita positiiviseksi asiaksi. Nuorten joukossa oli myös niitä, joiden yhteys joko toiseen tai molempiin biologisiin vanhempiin oli katkennut, eikä nuori voinut tai halunnut heitä kutsua. Erityisesti biologisten isien puuttuminen nuorten verkostoista oli silmiinpistävää. Kahdeksasta nuoresta kuudella oli olemassa biologinen isä, jonka kutsuminen tai jonka osallistuminen olisi ollut mahdollista. Verkstoneuvonpitoihin ei osallistunut yhtään biologista isää. Joillakin nuorilla läheisiä oli kuitenkin paljon ja toisilla taas vain yhdestä kahteen tai ei lainkaan. Ihmissuhteet ja haasteet yhteydenpidossa läheisten kanssa nousivat erityisen usein huolenaiheena esiin. Voisiko edellä mainituista asioista päätellä, että vanhempien ja läheisten roolia lapsen elämässä ei ole riittävästi tuettu aikaisemmin sijaishuollon aikana? Kahden nuoren kohdalla neuvonpitoon osallistui ainoastaan työntekijöitä. Viranomaisverkostossakin miehet olivat vähemmistössä, vaikka nuorista suurin osa oli miespuolisia. Viranomaisia nuorten palavereihin osallistui tilaajat mukaan lukien 22 ja läheisiä 15.

Huolten kasautuminen oli selkeästi havaittavissa tilauskaavakkeiden ja palaverien perusteella. Riittävä tuki itsenäistymiseen eri aikavälillä ja erilaisissa elämäntilanteissa oli kaikilla tavoitteena. (Osa nuorista asui jo itsenäisesti ja osalla realistinen mahdollisuus itsenäistymiseen oli vielä esimerkiksi vuoden päässä.) Raha-asioiden selkiinnyttäminen nousi kaikkien nuorten kohdalla esiin ainakin jossain määrin. Nuorille eivät jälkihuollon mahdollisuudet ja esimerkiksi lastensuojelun

työntekijän rooli olleet selvillä. Sitoutumisessa työntekijöiden tapaamisiin oli myös ongelmia monen nuoren kohdalla. Erään jo itsenäistyneen nuorten kohdalla nousi melko voimakkaasti esiin tarve puhua sijaishuollon ajasta. Aikuisten huolelta joidenkin nuorten kohdalla oli se, ettei nuori ollut käsitellyt menneisyytensä tapahtumia riittävästi. Nuorten ajatukset hyvästä tulevaisuudesta olivat hyvin realistisia. Opintojen, ihmissuhteiden, asumisen ja harrastusten sujuminen olivat keskeisiä tulevaisuuden toiveita. Myös huolettomia päiviä toivottiin.

Niidenkin nuorten osalta, joilla tilanne oli hyvä eikä neuvonpito tuonut sinänsä kovin paljoa uutta, olivat palautteet positiivisia. Tulevaisuuden muistelu- menetelmä koettiin erittäin toimivaksi. Suunnitelmien toteutumisen seuranta ei sisälly tähän kehittämishankeraporttiin. Voinen kuitenkin todeta, että vaikka osa suunnitelmista ei koskaan voi täysin toteutua esimerkiksi nuoresta riippumattomista tekijöistä tai elämäntilanteen muuttumisesta johtuen, ovat palaverit myönteisesti vaikuttaneet huolten vähenemiseen ja lisänneet nuoren tukea läheisiltä ja yhteistyötä hänen yksilöllisten tarpeidensa pohjalta.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN RYHMÄTASOLLA

7.1 Janakkalan ja Hämeenlinnan kehittämis- ja vertaisryhmätoiminnan käynnistäminen

Janakkalan ja Hämeenlinnan yhteisen jälkihuollon kehittämis- ja vertaisryhmän suunnittelu sai ”lähtölaukauksen”, kun Pesäpuu ry:n kehittämisspäällikkö, psykologi Johanna Barkman oli Janakkalassa kouluttamassa meitä 18.9.2013. Puhelin-keskustelussa 15.5.2013, sopiessani koulutuksesta, Johanna Barkman toi esiin, että tällä hetkellä heidän tavoitteenaan on nimenomaan kouluttaa ihmisiä paikallistasolla käynnistämään toimintaa, jossa nuoret ovat mukana kehittämässä heille suunnattuja palveluja. (Koulutuspäivän kutsu liitteenä 6.)

Aloite koulutuspäivän järjestämiseen liittyi osana kehittämishanketta ja roolini koulutuspäivän järjestämisessä oli käytännön asioiden sopiminen Johanna Barkmanin kanssa, tilavaraukset ja koulutuspäivästä tiedottaminen omassa työyhteisössä sekä ympäristökuntiin. Koulutuspäivän alkaessa toivotin kouluttajan ja osallistujat tervetulleiksi, kerroin kehittämishankkeestani hankkeesta ja suunnitelmistamme jälkihuollon kehittämiseksi. Päivän aikana huolehdin käytännön järjestelyistä, kuten päivän rytmityksestä sekä dokumentoin sisällön tarkasti.

Koulutustilaisuuden teema oli ”Nuoret lastensuojelua kehittämässä. Mitä, miksi ja miten?” Johanna Barkman on toiminut Selviytyjät-lastensuojelun kehittäjätiimin toisena vetäjänä yhdessä Mehiläisen lastensuojeluyksikön johtajan Marko Nikkasen kanssa. Tiimi on perustettu vuonna 2008 ja siihen kuuluu 16–27-vuotiaita nuoria, joilla on monipuolisia kokemuksia lastensuojelun sijaishuollosta. Tiimi tapaa kerran kuussa omissa tapaamisissa tai eri tapahtumissa. (Barkman 2013.)

Koulutuspäivään osallistui omasta työyhteisöstäni yksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä, toinen aikuissosiaalityöntekijöistä, yksi perhetyöntekijöistä, ehkäisevä perhetyöntekijä, lastenvalvoja ja me molemmat lastensuojelun työntekijät. Hämeenlinnasta osallistuivat jälkihuollon molemmat työntekijät eli jälkihuollon sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja. Kaikki osallistuneet kokoivat hyötyneensä koulutuspäivästä, vaikka jälkihuolto ei kaikkien osallistuneiden työhön suoranai-

sesti liittynytkään. Ryhmämuotoisten toimintamuotojen kehittäminen ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen ovat ajankohtaisia yleisesti sosiaalipalveluissa.

Päivän aikana kuulumme kokemuksista kokemusasiantuntijatoiminnasta sekä asiasta, joita Selviytyjät-tiimi on toteuttanut ja joihin he ovat päässeet vaikuttamaan. Saimme koulutusta ryhmäprosessista ja nuorten ryhmän ohjaamisesta sekä vinkkejä toiminnallisista menetelmistä, joita voisimme soveltaa tulevassa ryhmäsämme. Kävimme keskustelua myös ryhmätoiminnan luottamuksellisuudesta ja eettisestä puolesta. Koulutuspäivä vahvisti ajatuksiamme ryhmätoiminnan käynnistämisen tärkeydestä. Saimme koulutuspäivästä innostusta ja eväitä työhömmä ja ryhmätoiminnan käynnistämiseen. Koulutuspäivän päätteeksi sovimme Hämeenlinnan työntekijöiden kanssa yhteistyön etenemisestä jatkossa.

7.2 Ryhmätoiminnan suunnittelu ja reflektointi

Kokoonnuimme suunnittelemaan ryhmätoimintaa ja sopimaan tehtävänjaosta neljä kertaa ennen ensimmäistä ryhmätapaamista ja kerran jokaisen ryhmätapaamisen välillä. Ryhmien välisissä tapaamisissa refleктоimme ja analysoimme edellistä tapaamista ja suunnittelimme seuraavaa. Ensimmäisellä suunnittelukerralla 22.10.2013 oli mukana myös Hattulan jälkihuollon sosiaalityöntekijä. Ryhmän päätyttyä kokoonnuimme vielä kesäkuussa 2014 lounastapaamisen merkeissä ohjaajien kesken pohtimaan ryhmätoiminnan antia ja jatkoa. Kehittäjän roolissa päävastuu organisoinnista, toiminnasta sekä aineiston keräämisestä ja analysoinnista oli minulla.

Ensimmäisellä suunnittelukerralla kirkastimme ajatuksiamme siitä, miksi koamme ryhmän: Paremman jälkihuoltotyön turvaamiseksi ja että nuorille mahdollistuisi vertaistukea. Löimme lukkoon tapaamiskertojen määrän ja ajankohdat: 5 tapaamiskertaa tammi-toukokuussa 2014. Tapaamisiet kerran kuukaudessa Uppsalatalossa Hämeenlinnassa, tapaamispäivät ajoittuivat aina torstaille ja kellonaika oli 17.00–19.30. Mietimme ohjaajien kesken millaisia arvoja tulevassa ryhmäsämme voi olla: Nuorten ja aikuisten mielipiteet ovat yhtä tärkeitä, jokainen voi vaikuttaa, toiveikkuus, tulevaisuus on mahdollisuus ja myös omissa käsissä, luottamuksellisuus. Omia henkilökohtaisia asioita ei tarvitse paljastaa, jos ei halua.

Yhteiset arvot, sopimukset ja säännöt laadittiin kuitenkin lopullisesti ensimmäisellä tapaamiskerralla yhdessä nuorten kanssa.

Tapaamisia suunnittelimme seuraavan rakenteen mukaisesti: 1) virittely, tunnelmakierros, esimerkiksi kortteja apuna käyttäen 2) pääaihe 3) syömistä, jonka jälkeen pääaihe jatkuu 4) lopetus, joka on jollain tavalla voimavaraistava. Hahmottelimme ensimmäisen tapaamisen sisältöä: Aluksi on intro, miksi olemme koolla ja sen selvittäminen, mitä ajatuksia, toiveita ja odotuksia nuorilla on ryhmätapaamisille. Seuraavaksi on tutustuminen jonkin toiminnallisen menetelmän avulla. Lisäksi tapaamisen teemoina ovat ryhmän sääntöjen laatiminen sekä nimen keksiminen ryhmälle. Totesimme, että varsinaisia työskentelykertoja tulee olemaan kolme. Viimeinen kerta varataan palautteelle ja jonkinlaiselle yhteiselle juhlalle tai tekemiselle nuorten toiveita kuunnellen. Yksi ohjaajista lupautui dokumentoimaan ryhmätapaamisia ryhmätilanteissa ja muut täydentävät muistiota jälkikäteen. Kehittämishankkeeseen liittyen kerroin kokoavani dokumentit ja muut tuotokset.

Seuraavaa suunnittelukokousta varten sovimme työnjaosta ohjaajien kesken: mietitään tarkemmin tapaamiskertojen teemoja, kutsukirjeen sisältöä ja vaihtoehtoja tutustumisleikkiin, kartoitetaan mitä käyttökelpoisia toiminnallisia menetelmiä on käytettävissä ja tehdään tarvittavia hankintoja niihin liittyen. Tarjoilujen osalta päädyttiin kartoittamaan mahdollisia sponsoreita paikallisista yrittäjistä.

Toisella suunnittelukerralla 1.11.2013 kävi ilmi, että Hattula jää pois ryhmän järjestelyistä, koska heillä jälkihuollossa olevia nuoria on tällä hetkellä vain neljä, ja he kokivat että ryhmän toteuttamiseen osallistuminen veisi liikaa työaikaressursia. Päätimme, että myös Hattulan nuoret ovat kuitenkin tervetulleita ryhmään ja mahdollisista kustannuksista voisimme sopia, mikäli osallistujia tulee. Myöhemmin kävi kuitenkin ilmi, että Hattulan neljästä jälkihuollossa olevasta nuoresta ei kukaan ollut kiinnostunut osallistumaan ryhmään.

Soccan internet-sivuilla löytyi kutsukirjemalli, jonka päätimme ottaa myös oman kirjeemme pohjaksi. Tavoitteena oli, että kirje valmistuu joulukuun alkuun mennessä. Sovimme, että markkinoimme ryhmää niille nuorille, jotka asuvat noin 100 kilometrin säteellä Hämeenlinnasta, jolloin heillä on realistiset mahdollisuudet osallistua toimintaan matkojen puolesta. Ryhmään osallistumisesta aiheutuvat

matkakustannukset korvataan nuorille. Kutsukirjeitä jaetaan asiakastapaamisten yhteydessä ja postitse.

Toisella ja **kolmannella suunnittelukerralla** 10.12.2013 valikoimme ehdottamistamme toiminnallisista menetelmistä parhaiten ryhmän työskentelyyn sopivat. Lisäksi kävimme lävitse mitkä yritykset olivat lupautuneet sponsoroimaan toimintaamme ja jatkoimme ryhmäkertojen teemojen ja rungon suunnittelemista.

Neljännellä suunnittelukerralla 7.1.2014 totesimme, että ilmoittautuneita oli jo Janakkalasta kolme ja Hämeenlinnasta kaksi. Joitakin mahdollisia tulijoita oli lisäksi tiedossa. Kävimme ensimmäisen tapaamisen tarkkaan lävitse, esimerkiksi jokaisen ohjaajan omat vastualueet ja aikataulun sekä käytännön asiat. Sovimme aikataulut seuraaville suunnittelukerroille sekä ryhmäprosessin purkulounaalle.

7.3 Ryhmätapaamiset

Ryhmä kokoontui Uppsala-talolla Hämeenlinnassa.

Kuva 1. Kutsukirje ovessa.

Kuva 2. Lyhty.

Ulko-ovella oli aina ryhmätapaamisten aikana kutsukirje (liite 7, kuva 1) opastena sekä lyhty palamassa (kuva 2). Pääsiäisen aikaan oli lyhdyn sijaan pajun oksia peltiastiassa. Halusimme näin toivottaa nuoret heti ovella tervetulleiksi.

1. Ryhmätapaaminen: Tutustuminen, alkuinfo, ryhmän säännöt

Ensimmäisellä tapaamisella paikalla oli seitsemän nuorta ja kolme ohjaajaa. Yksi ohjaajista oli sairaana. Kaikki mukaan ilmoittautuneet nuoret olivat paikalla. Nuo-

rista viisi oli Janakkalan ja kaksi Hämeenlinnan jälkihuollon asiakkaita. Tapaamisen runko oli etukäteen kirjoitettu näkyviin fläpille, samoin tulevien tapaamisten pääteemat. Ne käytiin myös sanallisesti läpi ja fläpit olivat esillä jokaisella ryhmäkerralla.

Vastuullani oli ryhmän avausanat joissa toivotin nuoret tervetulleiksi, esittelin työntekijät, kerroin aikatauluista ja käytännön asioista. Toin esiin, että olemme kaikki tasavertaisia ryhmäläisiä tästä eteenpäin ja että kenenkään ei tarvitse kertoa itsestään enempää kuin mitä haluaa. Ryhmän tarkoituksena on lisätä nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia lastensuojelussa ja sen kehittämisessä. Tavoitteena on, että yhdessä saisimme kehitettyä jälkihuoltoa sellaiseksi, että se vastaa nuorten toiveisiin ja tarpeisiin ja nuoret voisivat sitoutua siihen paremmin. Dokumentoimme jokaisen ryhmäkerran tuotoksia ja pyrimme viemään asioita eteenpäin. Saatamme myös valokuvata ryhmän aikana tuotoksia tai tilanteita, mutta kuviin osallistuminen on vapaaehtoista. Rajaamme ne joka tapauksessa niin, ettei kasvoja tai muita tunnistettavia yksityiskohtia näy. Kerroin opinnoistani Lahden ammattikorkeakoulussa ja että tämä ryhmätoiminta on osa kehittämishankettani, joka liittyy jälkihuollon kehittämiseen Janakkalassa. Varmistin nuorilta, että voin hyödyntää ryhmän toimintaa, kokemuksia ja ehdotuksia kehittämishankkeessa.

Alkuinfon jälkeen nuoret saivat tehdä pizzatilauksen muutamista vaihtoehtoista. Läheisen kotipizzayrittäjän kanssa oli asiasta sovittu etukäteen. Ruokailua odotellessamme laadimme ryhmälle säännöt ja toteutimme tutustumiskierroksen ensimmäisen vaiheen. Muutama loppupään asia sääntöihin lisättiin tapaamisen myöhemmässä vaiheessa. Säännöt muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

- Luottamus, puhutut jutut pysyvät ryhmän sisällä
- Aikataulussa pysytään
- Tasavertaisuus, nuoret ja vetäjät ovat yhtä tärkeitä
- Vaikuttaminen
- Asioiden jakaminen – vertaisryhmä, sen verran kun itsestä tuntuu hyvältä
- Toiveikkuus
- Kännykät hiljaisina ryhmän aikana, ei käytetä
- Ryhmään ei oteta uusia jäseniä toisen tapaamiskerran jälkeen (tähän nuoret ottivat selvemmin kantaa, asiaa puitiin tapaamisen loppupuolella, kun olimme jo vähän tutustuneet, päätös oli yksimielinen)
- Yksi kerrallaan puhuu, ei puhuta päälle.

Tutustumisen aloitimme siten, että jokainen kertoi etunimensä ja joko omin sanoin tai lehtikuvien (kuva 3) avulla tämän hetken tunnelmista.

Kuva 3. Lehtileikkeitä tutustumisen apuna.

Ensimmäisen tutustumiskierroksen jälkeen kävin kahden nuoren avustamana hakemassa pizzat. Muut nuoret jäivät toisten ohjaajien kanssa valmistelevaan ruokailua muilta osin. Kaikilla ryhmätapaamisilla oli varsinaisen ruokailun lisäksi jatkuvasti tarjolla kahvia, virvokkeita, keksejä ja/tai hedelmiä. Varion ym. (2012, 68) mukaan työskentelyn keskellä on erittäin tärkeää, että nuorten fyysisetkin tarpeet tulevat tyydytetyiksi. Jos nuoret kokevat olonsa nälkäisiksi, on työskentelyyn mahdotonta keskittyä. Yhteinen ruokailu tai kahvitteluhetki myös antaa tilaa tutustumiselle, nuorten verkostoitumiselle ja syventävät työskentelyn tasoa.

Ruokailun jälkeen jatkoimme tutustumista valitsemalla kuvia, jotka auttoivat vastaamaan kysymykseen ”Millainen minä olen?” Tutustumisvaiheen kolmannessa osiossa pohdimme elämämme tärkeitä asioita, edelleen lehtikuvia apuna käyttäen. Tärkeiksi asioiksi nousivat seuraavat asiat:

Sisarukset, eläimet, perhe/läheiset, tulevaisuus, harrastukset, ruoka, opiskelu, ystävät, tukiverkosto, luonto, puoliso, lapset, lapsuuden perhe.

Jonkin verran työntekijät olivat kiinnostuneita kysymään lisää, varsinkin nuorten harrastusasioista.

Nuorten toiveiden kuuleminen yhdistettiin ryhmätapaamisen purkuun, jossa apuna olivat Tunne tyypit!-korttisarja. Kortit on kehitetty yhteistyössä sijoittujen nuorten kanssa. Niitä on testattu, kokeiltu ja kommentoitu nuorten tapaamisissa ja ryhmissä, joissa he ovat kertoneet, millaisia tunteita, tuntemuksia ja mielialoja

korteissa tulee olla. Korttien tavoitteena on auttaa nuoria tunnistamaan ja nimeämään tuntemuksiaan sekä sanoittamaan niiden herättämiä viestejä. Tyyppien puhakuplat on tarkoitettu dialogin synnyttämiseen: Mitä kortin hahmo sinulle tai muille sanoisi? Mikä on sen viesti sinulle? Mitä itse sanoisit sille? Työskentely tarjoaa nuorelle mahdollisuuden kertoa Tyypin kautta omista ajatuksistaan, jolloin nuoren on helpompi ilmaista tuntemuksistaan nousseita viestejä. (Pesäpuu ry 2008.) Ryhmäläiset tuottivat tunnelmiaan tapaamisesta seuraavasti:

Olen iloinen ja helpottunut. Jännitti millaista on. Levoton, ei löytynyt yliväsynykorttia. Hyvä fiilis. Olisi ajan voinut paljon huonomminkin käyttää. On ihan ok fiilis ryhmästä. Onnellinen. Hyvä fiilis. Iloinen. Oli hyvä ryhmä. Ei jäänyt paha mieli. Olo on toiveikas ja helpottunut. Ryhmässä oli hyvä olla, +++. Toiveikas siitä, että ryhmässä syntyy jotain uutta. Minulla on turvallinen olo ja myös helpottunut ja toiveikas. Pelkäsin, että jos nuoret eivät innostu tulemaan, tai jos kukaan ei sanokaan mitään tai menee hölinäksi. On tosi kiva olla. Olen iloinen ja väsynyt, mutta jäi ihan hyvä fiilis.

Nuoret esittivät toiveita tuleville ryhmätapaamisille seuraavasti:

Että käsiteltäisiin sitä miten jälkihuolto voi tukea sijoituksen jälkeen ja myös sijoitusaikaa, jälkihuollon sisältöä, mitä se tarkoittaa, mihin on oikeus. Ei sillä väliä, mitä puhutaan, pääasia että puhutaan.

Nuoria kehoitettiin miettimään, mitä temme viimeisellä, ”juhlakerralla” 8.5.14.

Nuoret vitsailivat asiasta, Puuhamaahan tai Korkeasaareen ei ainakaan haluttu.

Työntekijät toivat lopuksi esiin, että ryhmästä jäi hyvä mieli. Tunnelma oli rento, varsinkin illan edetessä. Nuoret ilmaisivat tulevansa myös seuraavilla kerroilla.

2. Ryhmätapaaminen: Mitä jälkihuollossa oleva nuori tarvitsee, millaisista palveluista on hyötyä?

Edelliskerrasta yksi nuori oli jäänyt pois, mukana oli kuusi nuorta. Kaikki neljä ohjaajaa olivat paikalla. Kertasin aloitussanoissa ensimmäisen ryhmäkerran asioita ja säännöt. Nyt mukana ensimmäistä kertaa ollut ohjaaja esittäytyi, samoin nuoret esittäytyivät vielä lyhyesti. Kävimme lävitse kommenttikierroksen ja vaikutelmat edellisestä tapaamisesta. Yhteenvetona todettiin, että nuorten mielestä ***ajan olisi voinut huonomminkin käyttää ja toivetta sijaishuollosta keskustelemisesta pidettiin tärkeänä.***

Siirryimme ryhmätapaamisen pääteemaan esittelemällä nuorille kehittämämme työskentelymenetelmän, jossa sovelsimme Learning cafe-menetelmää ja Pesäpuu ry:n Selviytymiseni merkit-peliä sekä kolmea keksimäämme tapauskuvausta nuorista. Tavoitteenamme oli etsiä erilaisia ratkaisuja kuvitteellisten nuorten ”Pertin”, ”Vertin” ja ”Sirkun” tilanteisiin. Olimme tarkoituksella ulkoistaneet tyypillisiä jälkihuoltoon heikosti sitoutuvien nuorten ongelmia hahmoihin. (Kuvaukset nuorista on yhdistetty liitteeksi 8.)

Learning cafe on ryhmätyömenetelmä, jossa etsitään ideoita ja kehitellään sekä opitaan uutta. Perusajatuksena on, että työskentely tapahtuu dialogisesti siten, että kaikki osallistujat voivat tuoda esiin omat ajatuksensa. Oleellista on ideoiden tuottaminen ja reflektointi sekä edelleen kehittäminen ryhmässä. Menetelmän avulla voidaan jakaa kokemuksia, luoda uutta tietoa ja rakentaa yhteistä näkemystä. Työskentely Learning cafessa tapahtuu pienissä ryhmissä, niin kutsutuissa kahvilapöydissä. Kussakin pöydässä on oma tema, josta käydään keskustelua. Ideaan kuuluu, että jokaisessa pöydässä on puheenjohtaja eli isäntä tai emäntä, joka pitää yllä keskustelua ja on apuna tarvittaessa, kun kirjataan pöytäliinaan (fläppi tai paperinen pöytäliina) keskustelussa esiin nousevia asioita. Keskustelu-aika yhdessä kahvilapöydässä on noin 10–20 minuuttia, minkä jälkeen osallistujat vaihtavat toiseen pöytään, mutta jättävät tekemänsä muistiinpanot paikalleen. Pöydän isäntä tai emäntä jää pöytään ja kertoo uudelle ryhmälle edellisen ryhmän keskustelusta ja mihin vaiheeseen siinä jäätin. Keskustelun päätyttyä ryhmät tiivistävät keskustelun tuotokset keskeisiin näkökulmiin ja isäntä tai emäntä voi vielä tehdä yhteenvedon kaikista pöydässä käydyistä keskusteluista. Yhteenvedon aikana kaikilla osallistuneilla on vielä mahdollisuus kommentoida kaikkien kahvilapöytien prosesseja ja tuotoksia. (Lahtinen & Virtainlahti 2013.)

Selviytymiseni merkit-valmiuksia joustaviin selviytymistapoihin, on Pesäpuu ry:n ja lastensuojeluun sijoitettujen nuorten yhteistyönä syntynyt työskentelyväline. Se syntyi tarpeeseen hahmottaa keinoja, tunteita ja ajatuksia, joita nuori ottaa välittömästi ja pitkällä tähtäimellä käyttöönsä, kun hän on kokenut jonkun voimakkaan tunnetilan ja/tai kokemuksen. Välineen avulla nuori voi miettiä myös niitä henkilöitä, joiden puoleen hän voi tarpeen vaatiessa kääntyä. ”Pelilaudalla” on kysymys ”Mikä auttaa?” ja siihen pyritään saamaan vastauksia yli 50 eri vaihtoehdon keinoin. Taustalla on Ofra Ayalonin (1995) selviytymisen ulottuvuudet, psyyken

puolustusmekanismit eli defenssit sekä resilience-käsite ja näiden lisäksi muita vaihtoehtoja. Tavoitteena on myös pohtia uusia ja tarkoituksenmukaisia selviytymistapoja, joita nuori voi opetella ja ottaa käyttöönsä. Selviytymiskeinojen monipuolinen ja joustava käyttö auttaa nuoria selviytymään elämän iskuista ja antavat valmiuksia myös niiden ennakointiin. Selviytymiskeinojen puntaroiminen on nuorille tärkeä ja mieleinen tehtävä, sillä he kamppailevat päivittäin tunnetilojen kanssa, jotka vaikuttavat heidän arkeensa. Usein lastensuojelun sijaishuollon piirissä olevat lapset ja nuoret ovat selviytymisen mestareita, jotka käyttävät paljon voimavarojaan ja luovuuttaan valitessaan tilanteeseen sopivia strategioita. Selviytymiskeinojen oppiminen, löytäminen ja käyttäminen ovat aina yhteydessä ympäristötekijöihin. Perheen sisäiset toimintamallit, vuorovaikutussuhteet ja kiintymyssuhteen laatu luovat ensisijaisesti pohjan lapsen elämänhallintataidoille, jotka vaikuttavat siihen, minkälaisiksi lapsen kehittämät selviytymiskeinot muodostuvat. Tämän takia on Poijulan (2007) mukaan lasten ja nuorten selviytymiskeinoissa suuria yksilöiden välisiä eroja. Nuoret haluavat selviytyä ja elää ihan tavallisen nuoren elämää. Heillä on halu ja tarve oppia säätämään voimakkaita tunteitaan, jotta ne eivät ohjaisi heidän elämäänsä. Asioiden näkyväksi tekeminen ja visualisointi auttavat nuorta tulemaan tietoiseksi omista jumiutuneista tavoista sekä vaihtoehtoista toimintatavoista. Tämän asian työstämiseen itse kukin tarvitsee apua toisilta henkilöiltä. Selviytymiskeinoja voi verrata tatuointeihin ihollamme, joita käyttäytymisellä ja puheillamme ilmaisemme kanssaihmisille. Onneksi tatuointeja voi poistaa, muuttaa ja muokata. (Pesäpuu ry 2008.)

Jaoimme porukan kahteen ryhmään, jotka kiersivät kolmessa learning cafe-pisteessä, joissa oli kuvitteellinen jälkihuoltonuoren kuvaus:

Pertti 18 v: Sai nippa nappa peruskoulun suoritettua. Ei päässyt jatko-opintoihin. Sai oman asunnon, mutta menetti sen 4 kuukauden kuluttua metelöinnin vuoksi. Muutti takaisin kotiin odottamaan tukiasuntoa. Pertti ei hoida sovittuja asioita. Viihtyy paljon tietokoneella. Kaverit ovat netissä. Vuorokausirytmä on sekaisin. Luottohäiriö -merkintä on pikavippien vuoksi.

Vertti 20 v: Vanhemmat ja viranomaiset epäilevät päihteiden käyttöä mutta poika itse kieltää asian. Ei omaa asuntoa mutta punkkailee kavereiden kämpissä. Saanut suoritettua peruskoulun ja on saanut ammattikoulu opiskelupaikan mutta on koulusta tauolla tällä hetkellä. Nuorempana pelasi koripalloa ja harrasti muutenkin aktiivisesti. Vanhempiin on välit poikki mutta siskon ja mummon kanssa soittelee silloin tällöin. Laaja kaveripiiri johon turvautuu.

Sirkku 19 v: Paljon poissaoloja ammattistartilta, jonne siirtyi syksyllä, koska ammattiopinnot eivät olleet edistyneet edellisenä vuonna. Menee pitkiä aikoja, että tukihenkilö ei saa häneen yhteyttä. Sirkku sopii tapaamisen tukihenkilön kanssa mieluummin muualle, kuin kotiinsa. Ei ole harrastuksia. Kavereita on. Pikavippelä on, mutta ei ole tietoa mihi rahat menevät. Kaksi kissaa. Kissat ovat laihoja. Hiekkalaatikon hiekkoja Sirkku ei vaihda tarpeeksi usein, vaikka asiasta on ollut puhetta monet kerrat.

Olimme sopineet, että kussakin pisteessä on kiinteästi ohjaaja ja yksi ohjaaja kiertää pisteestä toiseen, mutta se ei toteutunut, vaan ohjaajat kiersivät ryhmän mukana pisteestä toiseen. Ensimmäisellä pisteellä oli hieman käynnistysvaikeuksia, koska ohjaajatkään eivät tunteneet peliä ennestään. Ohjaajien kesken syntyi sählystä. (Myöhemmin totesimme, jatkossa lienee syytä sopia siitä, että yksi ohjaajista vastaa kunkin jutun vetämisestä. Muut eivät puutu, paitsi jos vastuuhjaaja pyytää apua, tai selvästi nähdään hänen olevan pulassa.) Ensimmäiselle pisteelle oli varattu aikaa 25 minuuttia ja kahdelle seuraavalle 20 minuuttia.

Tauon jälkeen oli aika katsoa mitä olimme saaneet aikaiseksi. Ryhmätyön purku oli tarkoitus toetuttaa niin, että asiat siirretään fläpeille. Tämä osuus jäi vähän vajaksi, kirjuri ei saanut juuri mitään ylös, mutta keskustelua käytiin ja ryhmissä esille nousseet asiat löytyvät Selviytymiseni merkit lomakkeilta, joissa oli seuraava nelikenttäjako: **Mikä auttaa heti/ Kuka auttaa, kehen turvautua/ Mikä auttaa eteenpäin/ Haluan lisää tietoa.** Ohjaajien kesken mietimme jälkikäteen, että jäikö nuorille purkutilanteessa tarpeeksi tilaa miettiä omia vastauksiaan, koska ohjaajat käyttivät melko paljon puheenvuoroja. Purkutilanteessa nuoren selviytymistä yleisesti edistäviksi nousivat seuraavat asiat:

Kavereihin turvaudutaan ensin. Ei auta tuomita. Ohjeistaminen, mutta ei painostavasti sanomista. Jonkun on luotettava nuoreen. Vanhan harrastuksen elvyttäminen -> uusi kaveripiiri. Työntekijän on tarjottava mahdollisuuksia. Aikakin auttaa.

Esille nousi myös, että nuori ei välttämättä luota esimerkiksi poliisiin. Pelkona voi olla, että oma työntekijä voi laittaa takaisin laitokseen, jos on vielä alaikäinen. Yhteenvetona jälkikäteen yhdistin asiat kaikilta lomakkeilta ja kaikkia tapauksia koskien. Lomakkeilla tulivat esiin seuraavat asiat:

Mikä auttaa heti? Virheiden myöntäminen ja vastuun ottaminen, esim. kissan hoidosta. Väkipakko. Psykologi, terapeutti, sosiaalityöntekijä tai tukihenkilö. Läheinen/perheenjäsen/isovanhempi/sukulainen. Poika- tai tyttöystävä. Tupakka ja

nuuska. Ystävät/kaverit. Jos saa jatkaa omaa harrastusta, voi innostua uudestaan (= muu tekeminen päihteiden rinnalle). Huutaminen. Itkeminen. Hyvä ruoka. Huumori. Unelmointi. Puhuminen. Intti. Poliisi. Itseään niskasta kiinni ottaminen. Kaverille muuttaminen. Työvoimatoimisto.

Kuka auttaa, kehen turvautua? *Eläinsuojelu tai muuten pitää puuttua. Kaverit. Kaverin kanssa voisi mennä ammattiauttajan juttusillekin. Poika- tai tyttöystävä, läheinen, sukulainen. Uudet kaverit harrastuksista. Poliisi. Psykologi, terapeutti. Työkkäri. Nettikaverit. Vertaisryhmät. Minä itse.*

Mikä auttaa eteenpäin? *Itseään niskasta kiinni ottaminen. Ei auta jos työntekijä sanoo, jos ei ole omaa halua. Työntekijä voisi johdatella ja antaa tietoa. Valaista esim. että kissa kärsii. Teen jotain kivaa. Toivo. Läheisyys ja rakkaus. Suunnittelen ja mietin mitä voisinkin tehdä. Musiikin tekeminen. Että luotetaan siihen, että nuori pärjää. Verkostopalaveri. Kysyn toiselta ihmiseltä miten hän on selviytynyt. Annan ja pyydän anteeksi. Tanssiminen. Päivärytmi kuntoon. Liikunta, ulkoilu. Ei asiat hetkessä järjesty. Sosiaalityöntekijä. Ohjaaja. Lääkkeet. Siivoan. Voi yrittää saada ymmärtämään – aina ei voi auttaa. Aika voi auttaa, ajattelu voi muuttua.*

Apua! Haluan lisää tietoa... *Palveluista. Ei saa tuomita! Koulutusmahdollisuuksista mitä tarvii. Luottojutut eivät ole ensimmäisinä.*

Nuorten lomakevastauksissa selviytymisessä tukena nousivat esiin vaihdellen **kaverit, sukulaiset, viranomaiset sekä erityisesti oma itse**. (Myös epäluottamusta viranomaisia kohtaan tuli esiin.) Sitä, että **luotetaan nuoren pärjäämiseen**, pidettiin tärkeänä, samoin **harrastusta**. Selviytymiseni merkit peliin (kuva 4) liittyen nuoret antoivat palautetta siitä, että pelimerkit olivat hyvät, mutta ne voisivat olla isompia.

Kuva 4. Selviytymiseni merkit.

Kuva 5. Lapaset ja sukat.

Yksi ohjaajista oli kutsunut nuorille sukkia ja lapasia (kuva 5), ja nuoret saivat lopuksi valita omansa. Se oli hieno päätös tapaamiselle ja nuoret olivat mielissään.

3. Ryhmätapaaminen: Jälkihuollon kehittämisen lisäksi teemana oli sijaishuolto (nuorten toiveesta)

Läsnä oli neljä nuorta ja neljä ohjaajaa. Aloitin toivottamalla nuoret tervetulleiksi ja kyselemällä mikä mieli jäi viime kerrasta, sähläsivätkö ohjaajat liikaa? Kerroin tämän ryhmätapaamisen kulusta. Pääteemana oli jälkihuollon kehittämisen lisäksi sijaishuolto. Muistutin nuoria, että vielä olisi mahdollista esittää toiveita viimeiselle tapaamiselle.

Nuorten palautetta edellisestä kerrasta:

No vähän meni sählingiksi, eka oli hirveä kiire, lopuksi jäi aikaa. Yks sano yhtä ja toinen toista. Mutta ei se haitannu – tekin saatte sählätä, oottehan vaan ihmisiä! Vuosien varrella on tottunut kaikenlaiseen sähläykseen.

Siirryimme päivän teemaan muodostamalla jonon, johon asetuimme sen mukaan kuinka paljon lastensuojeluvuosia kenelläkin on takana. Yksi nuori kertoi paljon omasta lastensuojeluhistoriastaan. Hänelle sijoitus oli ollut käänteentekevä kaikine harmituksineenkin ja elämä sai aivan uuden suunnan. Yksi nuorista kertoi jonkin verran lastensuojelutaustastaan, jossa oli jaksoja useammassa sijaishuollon paikassa sekä avohuollon tukitoimien piirissä. Kaksi nuorta ei halunnut kertoa muuta kuin ”lastensuojeluiän”. Työntekijät kertoivat minkälaisissa työpaikoissa ja työtehtävissä ovat olleet lastensuojelun parissa. Nuoret kyselivät ja olivat erittäin kiinnostuneita työntekijöiden tekemisistä ja näkökulmista.

Ruokailun jälkeen työskentely jatkui väittämäjana työskentelyllä (kuvat 6 ja 7), jossa ryhmäläiset asettuivat janalle sen mukaan ovatko samaa vai eri mieltä väittämän kanssa. Jana oli merkitty lattialle maalarinteipillä ja janan toiseen päähän oli teipillä laitettu E-kirjain (=ei, eri mieltä) ja toiseen päähän K-kirjain (=kyllä, samaa mieltä). Lisäksi oli merkittynä keskikohta (=ei samaa eikä eri mieltä) ja väliviivoja kuvaamaan tilannetta, joissa on osittain samaa tai osittain erimielistä. Ensin esitettiin lämmittelyväittämiä (mm. alkoholi on paras tapa rentoutua) ja sitten sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa koskevia. Olimme suunnitelleet, että lopuksi nuoret olisivat voineet keksiä ja esittää omia väittämiä, mutta aika ei riittänyt siihen. Emme ehtineet edes käsitellä kaikkia etukäteen miettimämme väittämiä, koska keskustelua syntyi paljon. Seuraavassa esittämämme väittämät ovat tummennettuina ja esimerkkejä mielipiteistä kursivoituina:

Vanhemman pitää osallistua asiakassuunnitelmapalaveriin: *kyllä / ei, vanhempi voi olla sellaisessa kunnossa, että ei.*

Lapsen pitää päästä kotilomille aina kun haluaa: *kyllä, lasta pitää kuunnella, lomat ovat ainoa hyvä asia, mitä odottaa/ ei: loman menettämisen uhka pistää hoitamaan asiat kunnolla.*

Kun nuori täyttää 18 v hänen on pärjättävä omillaan: *yksimielinen ei.*

Sosiaalityöntekijän ei tarvitse pitää säännöllisesti yhteyttä sijaishuollossa olevaan lapseen: *täytyy pitää yhteyttä.*

Jälkihuollon tärkein tehtävä on antaa taloudellista tukea: *rahan lisäksi muunkin tuki on tärkeää.*

Nuori ei voi vaikuttaa jälkihuoltonsa sisältöön: *voi vaikuttaa.*

Sovittuihin tapaamisiin ei ole pakko tulla: *kyllä, mutta jos on mokannut, hävetää niin, ettei nuori pysty olemaan yhteydessä.*

Jälkihuolto on ihan turhaa: *Ei ole.*

Kuva 6. Väittämä.

Kuva 7. Samaa tai eri mieltä.

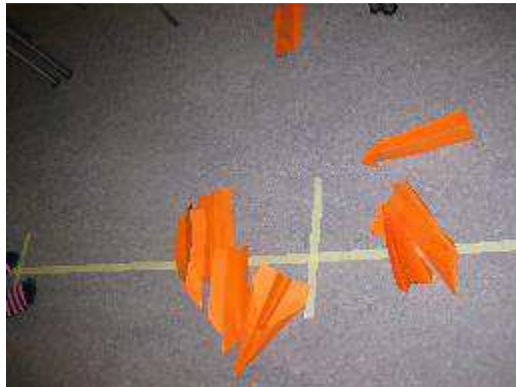
Keskustelussa nuoret nostivat esiin myös seuraavia asioita:

- Jälkihuollon vapaaehtoisuus, mitä se on, ja ylipäänsä, mitä jälkihuolto sisältää-laitoksessa kyllä kysytään, haluatko jälkihuollon, mutta ei kerrota, mitä se voi sisältää.

- Jälkihuollon työntekijällä pitää olla aikaa nuorelle, kemioiden pitää toimia, pitää tulla tunne, että työntekijä oikeasti välittää.
- Asiakassuunnitelmaneuvoittelussa asiat menevät nuorelta helposti ohi, eikä muistiotakaan välttämättä lueta.
- Nuoretkin ovat kiinnostuneita työntekijöiden tekemisistä ja näkökulmista.

Tapaamisen palautetta kysyttiin paperilennokkien (kuva 8) avulla. Apukysymyksenä oli ”Mikä tällä tapaamisella oli tärkeintä?” Ryhmäläiset kirjoittivat palautteensa A-4 papereille ja sen jälkeen papereista tehtiin lennokit, jotka heitettiin yhtä aikaa ilmaan. Jokainen nosti lattialta jonkin lennokin ja luki siitä palautteen ääneen. Palautteet olivat seuraavanlaisia:

Hyvää keskustelua –pistää miettimään! Mukava ilta jälleen! Kaikki. Keskustelun taso 10+. Keskustelu jälkihuollosta ja sijaishuollosta. Väittämäjana. Ruoka. Jälkihuollon kysymykset ja selitys jälkihuollon "vapaudesta"? Minusta tämä oli hyvä ilta, aika meni liiankin nopeasti. Tärkein mieleen jäänyt asia: Jälkihuollon merkitys nuorelle, myös muu kuin rahallinen merkitys.

Kuva 8. Palauteleennokit.

Totesimme lopuksi, kuten palauteleennokeistakin kävi ilmi, että tapaaminen oli hyvä. Keskustelimme tärkeistä asioista, ja aikaa olisimme saaneet kulumaan enemmänkin. Neljä nuorta tuntui olevan hyvä ryhmän koko, vaikka kyllä seitsemän kanssakin sujui hyvin.

4. Ryhmätapaaminen: Tulevaisuus ja selviytyminen

Läsnä olivat ohjaajat ja kaksi nuorta. Yksi nuori oli ilmoittanut olevansa sairaana. Pohdimme yhdessä, että tällä kertaa ehkä muistuttelu ryhmätapaamisesta ei ollut ollut riittävää. Työntekijöillä oli sellainen olo, että jotkut nuoret olivat unohtaneet tapaamisen. Kerroin, että koska nuorilta ei ehdotuksia viimeiselle kerralle ole tullut, olemme ohjaajien kesken suunnitelleet ”yllätystä”. Kannustin tulemaan paikalle. Ajatuksenamme on myös kutsua Hämeen sanomien toimittaja paikalle, jos se sopii nuorille. Lehtijutun kautta meillä on mahdollisuus saada julkisuutta toiminnallemme ja vaikuttaa myös yhteiskunnallisesti. Kyselin vielä jäikö viime tapaamisesta jotain mieleen? Todettiin, että kaikille oli jäänyt edellisestä kerrasta tosi kiva fiilis.

Kerroin ryhmälle, että Tiia Hipp Lastensuojelun keskusliitosta on ottanut minuun yhteyttä, ja kysynyt löytyisikö ryhmästämmme osallisujia valtakunnallisten lastensuojelupäivien yhteydessä järjestettävään nuorten päivään. Nuorten päivän teemaksi oli kaavailtu jälkihuoltoa ja vaikuttamista. Yksi ryhmämme nuorista oli jo lupautunut mukaan, kun olin kysynyt asiaa häneltä tavatessamme muun asian merkeissä. Toinenkin ryhmän nuorista lupautui nyt mukaan. Tiedotamme asiasta vielä poissaoleville nuorille.

Jatkoimme nuorten toiveesta vielä kahdella väittämällä, jotka edellisellä ryhmäkerralla jäivät käsittelemättä.

Jälkihuolto päättyy liian aikaisin: *Riippuu tarpeesta ja ihmisestä. Tulee yhteiskunnalle kalliiksi, jos jatkuu. Jos jää asiat kesken, olisi hyvä että voisi jatkaa. Joku kevyt saattovaihe vielä, jos nuori siirtyy aikuispuolelle, harkinnanvarainen vuosi? Laitoksessa olleet nuoret voivat tarvita jälkihuoltoa pidempään. Onko vaara ettei yritäkään, jos tietää aikaa olevan lisää? On tärkeää turvata jo tehty työ, ettei kaikki mene hukkaa. Kaikki eivät tarvitse paljon tukea edes 18-vuotiaina.*

Huostaanotto pilaa lapsen elämän: *Ei kai! Voi tapauskohtaisesti olla mahdollista, mutta ei yleensä. On tärkeää löytää oikea sijaishuoltopaikka. Jos ei löydy yhteistä säveltä perheen kanssa tai lapsella ei ole lupa kiintyä sijaishuoltopaikkaan.*

Tapaamisen temana oli tulevaisuus ja selviytyminen. Pohdimme elämän kannustavia ja lannistavia asioita tyhjiin tulitikkuaskeihin laitettujen viestien avulla (kuva 9). Tehtävää varten oli varattu tyhjiä tulitikkuaskeja ja lappuja, joihin sai kirjoittaa joko omakohtaisesti, tai yleisellä tasolla asioita, jotka elämässä voivat lannistaa tai kannustaa. Askit heitettiin kulhoon sekaisin, jonka jälkeen sieltä nostettiin vuorotellen askeja ja keskusteltiin viestissä esiin tulleesta asiasta.

Kuva 9. Viestejä tulitikkuaskeissa.

Seuraavassa on esiin nousseita asioita siten, että lapulle kirjoitettu viesti on tummennettu ja kursivoitu ja asiasta keskustelussa esiin nousseet asiat on kursivoitu. Keskustellen pohdimme, onko asia kannustava vai lannistava vai voiko se olla myös molempia. Suluissa on todettu ryhmän mielipide asiasta.

Epäoikeudenmukaisuus: Jos huomaa toista kohdellun epäoikeuden mukaisesti ja varsinkin, jos tuntuu, että itseä ei kohdella reilusti. Helposti jää yksin kelaamaan, eikä voi sanoa ääneen. Esimerkiksi koulussa epäoikeudenmukainen ryhmätyön arviointi. (Lannistaa.)

Läheiset ja ystävät, nousivat esiin useamman kerran: Riippumatta siitä, millainen ystävä on, vaikka joskus ärsyttäisikin. (Jollekin sama asia voi olla voimaannuttava ja toiselle lannistava.)

Sairastelu, oma tai läheisten: Flunssa on eri asia kuin vakava sairastuminen, joka voi viedä paljon energiaa ja lannistaa. Joskus se voi tuottaa myös hyvää, kun

on joutunut pysähtymään ja miettimään asioita. (Useimmiten lannistava, mutta joskus siitä voi seurata hyvää.)

Huolet, joita ei voi jakaa: *Jos haluaa selvittää asian toisen kanssa, joka ei suositu–voi olla, että on niin henkilökohtainen asia, ettei voi jakaa. Jos syystä tai toisesta ei voi jakaa mieltä painavaa asiaa. (Lannistaa.)*

Perhe: *Perheelle antaa aika paljon anteeksi. Omiltaan sietää ja sulattaa paljon. Mikä se perhe on? Perheitä on monenlaisia. Perheen sairastelu lannistaa. Perhe on niin rakas, että jos jotain sattuu siinä, se lannistaa. Minua on eniten elämässä lannistanut perhe, olen päässyt yli, kun olen ottanut etäisyyttä. (Voi olla sekä lannistava että kannustava.)*

Harrastukset: *Positiivinen, voimaannuttava. Voi toteuttaa täysillä jotain hyvin tärkeää. Sen saa itse valita, ainakin aikuiset–lasten kohdalla voi olla toisin. Liikunta, kävely tuottaa päähän hyvää. (Kannustaa.)*

Pessimismi: *Hyvätuuriset voivat uskoa johonkin kovasti, ja sitten onnistuvatkin (esim. voittaa arpajaisissa). Lannistaa ympäristöäkin. Tarttuu, tulee itsekin huonolle tuulelle. Jos aina valittaa, pitäisi olla myös ratkaisu asiaan. (Lannistaa.)*

Oma onnistuminen: *Tietää sen itse, ja vielä parempi, kun muutkin tietävät. Voi kertoa facebookissa. Onnistuminen on kääntänyt elämän kulun, kaveriakin kannustin hakemaan kouluun. (Kannustaa.)*

Konkurssi: *Läheltä kokemus, maine, omantunnon arvo meni. Luulee muiden pitävän huonona, vaikka eivät pitäisikään. Myös elämänmuutokseen sysäys voi olla. (Voi lannistaa, mutta myös kannustaa yrittämään uudelleen.)*

Hyvä palaute saa yrittämään vielä enemmän ja hieman toisin sanottuna **myönteinen palaute:** *Meidän työntekijöidenkin pitäisi muistaa. Kehumatosta on hyviä kokemuksia perhetapaamisissa. Sen pitää tulla aiheesta, aitona. (Kannustaa.)*

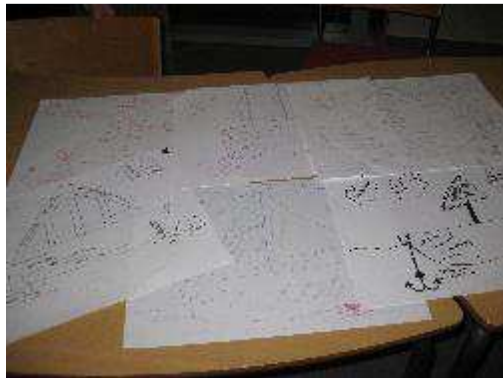
Toisten ihmisten huomioiminen: *Kun minut ja toimintani huomioidaan. (Kannustaa.)*

Läheisten tuki: (Kannustaa.)

Epäonnistuminen: Lannistavaa, mutta voi myös johtaa sisuuntumiseen, kääntää asian positiiviseen. (Voi lannistaa ja kannustaa.)

Luonnon seuraaminen: Vuodenaikojen vaihtelu (veden jäätyminen), puutarhanhoito. (Kannustaa, voimaannuttaa.)

Ruokailutauon jälkeen suuntauduimme tulevaisuuteen piirtämällä laivat seuraavalle vuoden ajanjaksolle (kuva 10). Laivoihin piirsimme pilvet kuvaamaan haaveita, purjeet kuvaamaan tärkeitä ja tekemisiä ohjaavia asioita, tavaratilan kuvaamaan sitä, mitä otamme nykyisyydestä mukaan, peräsimen kuvaamaan arvoja ja asioita, jotka ohjaavat kulkua ja ankkurit kuvaamaan sitä, mikä kiinnittää meidät nykyisyyteen. Työskentelimme laivan parissa vaiheittain itsenäisesti, ja lopussa kukin kertoi laivastaan sen verran kuin halusi.

Kuva 10. Tulevaisuuden laivat.

Takana oli viimeinen varsinainen työskentelykerta tämän ryhmän osalta. Tämän ryhmätapaamisen ja vähän edellistenkin tunnelmia kävimme keskustellen lävitse seuraavien kysymysten pohjalta: Miltä tuntui tämän kerran jutut? Kannattaako jatkaa nuorten ryhmiä? Mitä olet saanut itsellesi tästä ryhmästä? Haluatko itse jatkaa uudessa ryhmässä? Kiinnostaisiko apuvetäjänä toimiminen mahdollisessa seuraavassa ryhmässä tai haluaisitteko olla suunnittelemassa muutoin uutta ryhmää?

Joo, voisin jatkaa apuvetäjänä tai ”kummina”. Voita osallistua uuden ryhmän suunnitteluun. Toiminnalliset jutut ovat olleet tapaamisissa kaikki hyviä, paitsi

”selviytymisen merkit” oli vähän kummallinen. Totta kai! Aina kun on tekemisissä muiden kanssa, saa itselle. Tulitikkuaski-jutusta olisi saanut paljon linkkejä jälkihuoltoon.

Lisäksi nuoria kiinnostivat ovatko työntekijät saaneet tehdyksi päätelmiä jälkihuollon kehittämiseksi. Totesimme, että jo tässä vaiheessa on selvää, että ryhmätoiminta on antanut paljon uusia ideoita jälkihuollon kehittämiseen ja osoittautunut muutenkin monella tapaa hyödylliseksi.

5. Ryhmätapaaminen: Päätösjuhla

Viimeisellä tapaamisella ryhmäläisistä läsnä oli 3 nuorta ja kaikki ohjaajat. Toivottin tervetulleeksi kaikki ryhmäläiset ja päätösjuhlamme esiintyjän räppäri ”Näkemyseron” (Juuso Kukkola) sekä hänen äänimiehensä Karri Salon. Kerroin, että Hämeen Sanomista ei päässyt toimittaja paikalle sairastumisen vuoksi. Ilmoitus asiasta tuli aivan hetki ennen tapaamisemme alkua. Hämeen Sanomat teki kuitenkin jutun ryhmästämme hieman yli viikon kuluttua päätöstapaamisesta.

Päätöskertamme esiintyjä esitteli itsensä ja kertoi omasta taustastaan sekä esitti useita räp-kappaleita (kuva 11). Kappaleet olivat ajatuksia herättäviä, osittain kantaaottavia nimenomaan nuorten näkökulmasta ja sopivat hyvin tilanteeseen.

Kuva 11. Näkemysero.

Juuso Kukkola kertoi kappaleiden välissä kuinka ne ovat syntyneet ja myös omasta elämästään. ”Näkemyseron” sanoman voisi kiteyttää siten, *ettei ihmisen tarvitse*

muuttua yhteiskunnan mukaan vaan yhteiskunta muuttuisi ihmisten mukaan. Eri-laisuuden hyväksyminen on myös Näkemyseron musiikissa ja ajatuksissa tärkeä teema. Juuso Kukkola kertoi musiikin olevan hänen tapansa vaikuttaa.

Tarjoiluna oli täytekakku (kuva 12), täytettyjä croissantteja, keksejä ja hedelmiä. Tauon aikana puhuttiin musiikista, nuoruuteen liittyvistä asioista, ryhmän toiminnasta ja jälkihuollosta. Keskustelu kävi pääasiassa työntekijöiden ja esiintyjien välisenä, ulkopuolisten läsnäolo vaikutti jonkin verran jännittävän nuoria. Nuoret kuitenkin olivat läsnä ja seurasivat keskustelua, sekä vastailivat kysyttäessä.

Kuva 12. Päätösjuhlan täytekakku.

Kuva 13. Näkemyseron CD-levy.

Kahvittelun jälkeen Näkemysero esitti vielä muutaman kappaleen ja antoi nuorille muistoksi cd-levyt (kuva 13). Myös poissaolleille nuorille luvattiin toimittaa levyt. Vieraiden lähdettyä tehtiin loppuyhteenvedoa ryhmäprosessista keskustellen. Seuraavat asiat nousivat nuorilta esiin:

- On hyvä tietää, ettei ole ainoa. On muitakin, joilla on samankaltaisia asioita elämässä.
- Sain tietää, että asioita halutaan parantaa ja pystyn itse vaikuttamaan.
- Voin kuvitella tulevani uudestaan ryhmään, myös apuohjaajan roolissa–voisin nuoremmille selventää asioita ja rohkaista.
- Jos olisi ryhmän suhteen ”paskanmaku suussa”, olisin keksinyt jonkun esteen!
- Kivaa on ollut, voin suositella muillekin!
- Sain ”konkreettisia” juttuja, ja yhtymäkohta omiin opintoihin, ”kanssatuottajuus” on omalla alallani nyt trendi.
- Osallisuuden tärkeys kaikessa.

Me vetäjät olimme käyneet etukäteen läpi aiempien ryhmätapaamisten muistiin-

panot, ja kerroimme nuorille asioita ja ajatuksia, joita ainakin saimme ryhmästä jälkihuoltotyön kehittämiseen:

- Sijoitusajan käsittelyllä voi olla tärkeä merkitys nuorelle.
- Saimme kokemusta toiminnallisten menetelmien käytöstä. Ne ovat hyviä, kunhan homma on hallussa. Saimme kokemusta siitä, mikä toimii ja mikä ei toimi. Kaiken ei kuitenkaan aina tarvitse sujua täydellisesti.
- Nuorten kertomat kokemukset omasta sijoitusajastaan ja selviytymisestään ovat tärkeitä.
- Jälkihuollon sisällöstä ja mahdollisuuksista on hyvä kertoa nuorille toistuvasti, työntekijän on oltava aktiivinen muistuttelija.
- Asiakassuunnitelmaneuvoittelujen asiat menevät helposti ohi, eivät jää mieleen.
- Ryhmätoimintaa kannattaa jatkaa. Ja ottaa ”konkarinuoret” mukaan suunnitteluun, on tärkeää saada nuorten oma ääni mukaan jo suunnitteluvaiheessa.
- Jälkihuollossa olevien nuorten tarpeiden tunnistaminen lähtee siitä, että kuunnellaan nuoria ja annetaan mahdollisuus vaikuttaa.
- Kannattaa välttää varmoja ennakko-odotuksia.
- Opimme että jälkihuolto on, ja on syytä olla, paljon muutakin kuin ”virallista toimintaa”.
- Henkilökemioiden toimiminen on tärkeää nuoren ja työntekijän suhteessa.

Nuorilta kysyttiin vielä vinkkejä siihen, miten kannattaa toimia, että saamme nuoria tulemaan seuraavaan, mahdollisesti kevätkaudella 2015 järjestettävään ryhmään. Saimme seuraavanlaisia ohjeita:

- Hyvää syötävää kannattaa mainostaa.
- Facebook käyttöön.
- Ryhmästä voi tehdä tavoittelemisen arvoisen: ”Vain 10 ensimmäistä pääsee mukaan!”
- Ryhmäkertojen rytmytyksestä ja määrästä oltiin aika yksimielisiä: tapaamiset voisivat olla hieman tiheämmin, ja kertoja mielellään hiukan enemmän.

Kuva 14. Osallistujatodistus.

Lopuksi nuorille annettiin osallistujatodistukset (kuva 14).

Kiitosten myötä toivottelimme toisillemme mukavaa kesää ja kaikkea hyvää!

Taulukossa 3. on tiivistettynä ryhmätapaamisten päivämäärät, nuorten ja ohjaajien määrät sekä tapaamisten teemat.

Taulukko 3. Ryhmätapaamiset.

Päivämäärä	Nuoria	Ohjaajia	Tapaamisen teema
30.1.2014	7	3	Tutustuminen, alkuinfo, ryhmän säännöt
20.2.2014	6	4	Mitä jälkihuollossa oleva nuori tarvitsee, millaisista palveluista on hyötyä?
13.3.2014	4	4	Jälkihuollon kehittäminen + sijaishuolto
10.4.2014	2	4	Tulevaisuus ja selviytyminen
8.5.2014	3	4	Päättöjuhla

Sijaishuollon käsitteleminen nousi teemaksi nuorten aloitteesta, muilta osin teemat noudattivat alkuperäistä suunnitelmaa.

7.4 Ryhmätapaamisten tuloksia

Ryhmässä keskeisimmin esiin nousseet jälkihuollon kehittämistarpeet liittyivät sijaishuoltoajan käsittelemiseen ja siihen, että nuoret kokivat, etteivät olleet saaneet riittävästi tietoa jälkihuollon tarjoamista mahdollisuuksista. Aikuisten tulisi aktiivisemmin tarjota mahdollisuutta keskustella sijaishuollosta ja tiedottaa ja tarjota jälkihuollon tukitoimia. Jälkihuoltoa pidettiin kuitenkin tärkeänä. Asiakassuunnitelmaneuvotteluissa käsitellyt asiat eivät jää nuorille mieleen eivätkä nuoret välttämättä lue asiakassuunnitelmia. Tästä herää ajatus, että asiakassuunnitelmat vaikuttavat palvelevan ennen kaikkea työntekijöitä. Asiakassuunnitelmatyöskentelyn kehittäminen olisi tärkeää.

Harrastukset ja ystävät koettiin tärkeiksi. Opiskelu tai työ nousi vain vähän ryhmän keskusteluissa esiin, mutta mielestäni sen perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä etteivätkö ne olisi tärkeitä. Ryhmämme nuorilla perheen merkitys jakautui.

Toisille perhe merkitsi tukea ja kannustusta ja se koettiin merkittäväksi tuen antajaksi. Osa koki ristiriitaisia tunteita perhettään kohtaan ja perheen jopa lannistavana tekijänä. Itseäni jäi myös pohdituttamaan elämää lannistavana asiana esille noussut teema ”asioista joista ei voi puhua”. Mikäli nuorella ei ole luontaisten verkostojen kautta ihmistä, jolle voisi uskoutua, ei lastensuojelukaan pysty sitä välttämättä tarjoamaan. Tähän haasteeseen vastaaminen on vaikeaa, mutta se olisi tärkeää. Voisiko yhtenä vaihtoehtona olla esimerkiksi mahdollisuus keskustella netissä nimettömänä ammattilaisten kanssa?

Jälkihuollon työntekijän tai tukihenkilön persoonalla ja aidolla kiinnostuksella nuorta kohtaan sekä henkilökemioilla koettiin olevan tärkeä merkitys. Nuoret toivoivat, että myös työntekijä kertoisi itsestään asioita. Nuoret tuntuivat arvostavan sitä, että heille esitetään vaihtoehtoja, mutta ei painosteta valinnoissa.

Nuoret sitoutuivat ryhmätapaamisiin yllättävänkin hyvin. Motivoinnilla ja muistutellulla tuntui joidenkin kohdalla olevan kuitenkin tärkeä merkitys. Nuorista kaksi osallistui kaikkiin viiteen tapaamiseen. Yksi nuori osallistui vain ensimmäiseen tapaamiseen, mutta hänen tilanteensa muuttui siten, ettei muihin tapaamisiin osallistuminen ollut mahdollista. Muiden nuorten kohdalla poissaolot jakaantuivat melko tasaisesti.

Tulimme nuorten ja toistemme kanssa tutuiksi ihan eri tavalla kuin tavanomaisessa asiakastyössä. Työntekijän ja asiakkaan välinen asetus unohtui. Vapaamuotoinen keskustelu taukojen aikana ja pienet ”sähläämiset” vapauttivat tunnelmaa. Huumoria ryhmästäimme löytyi paljon. Aluksi sitä viljelivät enemmän ne nuoret ja työntekijät, jotka olivat entuudestaan tuttuja. Ryhmäkertojen edetessä ja tutustuessamme toisiimme paremmin syntyi ryhmän yhteisiä hyväntahtoisen pilailun aiheita. Työskentelyosuuksien alkaessa asiaan päästiin kuitenkin hyvin asiaan.

Rikkautena ryhmässämme oli erilaisuus. Ryhmämme nuoret olivat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa. Nuorista kaksi oli sukulaisuussuhteessa keskenään ja kaksi muuta tunsivat toisensa entuudestaan. Kaksi ryhmäläistä matkusti ryhmätapaamisiin kauempaa, muut asuivat Janakkalan tai Hämeenlinnan alueella. Myös me vetäjät olimme lähtökohdiltamme hyvin erilaisia. Toimimme eri tehtävissä ja eri nimikkeillä jälkihuollon työntekijöinä. (Lastensuojelun työntekijä, sosiaaliohjaaja,

sosiaalityöntekijä.) Meillä kaikilla oli erilaiset koulutustaustat ja työkokemus lastensuojelusta vaihteli joistakin vuosista kymmeneen vuosiin. Työntekijöistä kolme oli naisia ja yksi mies. Työntekijöiden ikäjakauma oli vähän yli 30 vuodesta vähän yli 60 vuoteen. Ryhmätoiminnan käynnistämien ja toteuttaminen vaativat paljon työtä ja järjestelyjä. Oma innostuksemme, sitoutuneisuutemme ja se, että pidimme asiaa tärkeänä, antoivat meille voimia suunnitteluun. Onnistuneet ryhmätapaamiset lisäsivät motivaatiota ja voimaannuttivat myös työntekijöitä.

Ryhmätapaamisten tarjoiluilla oli tärkeä merkitys. Tarjoilut saimme pääasiassa lahjoituksina paikallisilta yrittäjiltä tai ainakin hinnassa tutiin vastaan. Niiden hankkiminen oli oma lukunsa ja vei oman aikansa. Kaikki yrittäjät joihin olimme yhteydessä, suhtautuivat asiaan myönteisesti. Muistimme lahjoittajia kiitos ilmoituksella Hämeen-Sanomissa ryhmän päätyttyä. Kahvit, virvokkeet ja hedelmät ostimme. Tarjoiluihin oltiin tyytyväisiä ja niiden kuvaaminen ja nauttiminen aiheuttivat välillä hilpeyttä. Ryhmän lopuksi sellaiset ylimääräiset tarjoilut, joita ei voinut seuraavaa kertaa varten säästää, jaettiin nuorille evääksi.

Nuorten kiinnostus siitä, mitä hyötyä olemme saaneet ryhmätoiminnasta, suoraan yllätti meidät vetäjät. Asia ei siis saa jäädä tähän, vaan velvollisuutemme on huolehtia, että jälkihuoltotyössä huomioidaan esille nousseet asiat ja että toiminta saa jatkoa.

Yhteistyö Janakkalan ja Hämeenlinnan kesken ja esimerkiksi kustannusten jakaminen sujuivat hyvin. Hattulasta ei nuoria osallistunut. Tästä voisi tehdä johtopäätöksen, että tutulla työntekijällä ja motivoinnilla on osallistumisen kannalta tärkeä merkitys. Nuoren tulee tietää mihin hän osallistuu ja osallistumisesta tulee myös olla hänelle hyötyä. Niermeyerin ja Seyffertin (2004, 9–17) mukaan motivaatio voidaan saavuttaa vain, jos keskinäinen kanssakäyminen on rehellistä ja luotettavaa. Heidän mukaansa ihminen sitoutuu vain silloin, kun se kannattaa ja kun voimme saada toiminnallamme jotain aikaan.

Nimeä ei ryhmälle keksitty. Se taisikin olla ainoa tavoite, joka ei toteutunut. Parasta ryhmässä oli yhdessä tekeminen. Toivottavasti ryhmään osallistuminen antoi myönteistä tuulta ”tulevaisuutemme laivojen purjeisiin” ja uskoa selviytymiseen.

Ryhmässä keskeisesti esille nousseita asioita olen ryhmitellyt ja koonnut kuvioon 4. Kuvio voisi mielestäni toimia esimerkiksi jälkihuollon työntekijän muistilistana.

Kuvio 4. Jälkihuollon työntekijän muistilista.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Osallisuus yksilö-, ryhmä-, organisaatio- ja valtakunnantasolla

Jälkimodernissa yhteiskunnassa on alettu korostaa tiedon ja vuorovaikutuksen sosiaalista sidonnaisuutta. Yksilökeskeisen ajattelun sijaan nykyään korostetaan tiedon rakentumista vuorovaikutuksessa, jossa eri osapuolet vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa. Sosiaali- ja terveysalalla uskotaan siihen, että moniammatillinen ja asiakaslähtöinen yhteistyö on väline, jonka avulla pystytään vastaamaan ajankohtaisiin haasteisiin. Onnistuakseen kehitys kuitenkin edellyttää muutoksia karkeasti kuvaten neljällä tasolla: yksilö-, ryhmä-, organisaatio- ja yhteiskuntatasolla. Yksilötasolla syntyy uusia vaatimuksia sosiaalisten vaatimusten suhteen. Ryhmätasolla toimintaa pyritään kehittämään aidosti keskustelevalaksi. Organisaatiotasolla tarvitaan rakenteellisia muutoksia tiedon kokoamisen ja prosessoinnin mahdollistamiseksi. Yhteiskunnallisella tasolla puolestaan tarvitaan oikein suunnattuja resursseja ja lainsäädännön uudistuksia. (Isoherranen 2005, 8.)

Tämän kehittämishanke ”kosketti” kehitystä näillä kaikilla tasoilla, vaikka alkupe-
räinen tavoite liittyi jälkihuollon kehittämiseen lähinnä yksilön ja organisaation
näkökulmasta. Tämä kehittämishankkeen sivupolkuna syntyi ryhmäläisillemme
mahdollisuus osallistua valtakunnallisten lastensuojelupäivien yhteydessä järjes-
tettyyn Nuorten päivään. Olin suunnittelemassa nuorten päivää yhdessä kolmen
ryhmään kuuluneen nuoren kanssa. Varsinaiseen Nuorten päivään osallistuin yh-
den ryhmään kuuluneen nuoren kanssa. Nuorella oli oma vastuualue päivän vetä-
misessä. Päivän aikana työskentelimme jälkihuollon kehittämiseksi yhdessä sekä
ryhmiin jakautuneina. Iltapäivällä kanssamme työskentelemässä oli myös paikalli-
sia päättäjiä, perusturvajohtaja ja sosiaalityön johtaja Janakkalasta sekä kaksi luot-
tamushenkilöä Hämeenlinnasta. Nuorten päivän viesti esitettiin seuraavana päivä-
nä valtakunnallisilla lastensuojelupäivillä sadoille alan ammattilaisille, päättäjille
ja valtakunnallisille vaikuttajille.

Mediassa kehittämishanke huomioitiin sekä valtakunnallisesti että paikallisesti.
Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisussa (10/2014) on maininta Janakka-
lan ja Hämeenlinnan kehittäjäryhmän mukana olosta Nuorten päivän järjestämi-
sessä. Hämeen Sanomat kävi haastattelemassa meitä jälkihuollon kehittämis- ja

vertaisryhmän vetäjiä sekä yhtä ryhmään osallistunutta nuorta. Uutinen ”Lastensuojelu haluaa nuoria asiantuntijoikseen. Asiakkaan ääni kuuluu jälkihuollon kehittämisyhteisössä” julkaistiin 17.5.2014.

Janakkalan perusturvalautakunta on esittänyt toiveen, että esittelen heille jälkihuollon kehittämishanketta. Olen luvannut vierailla asian merkeissä perusturvalautakunnan kokouksessa kehittämishankeraportin valmistumisen jälkeen.

Tämä kehittämishanke osoitti, että nuoret osallistuvat palveluidensa kehittämiseen, mikäli heillä on siihen mahdollisuuksia. Nuoret tarvitsevat osallistumiseensa tukea ja motivointia. Osallistuminen olisi todennäköisesti helpompaa, mikäli nuoret olisivat tottuneet siihen jo aikaisemmin. Samansuuntaisia ajatuksia nousi läheisten ja verkostojen osallistumisesta nuorten asioihin ja nuoren tavoitteiden tukemiseen. Yhteistyöhön tulee panostaa lasten ja perheiden tukemisen kaikissa vaiheissa. Palveluita tulee kehittää yhdessä ja erityisesti asiakkaita kuunnellen. Osallisuuden ”tikapuilla” emme vielä ole huipulla, mutta matkalla ylöspäin kuitenkin.

8.2 Janakkalan jälkihuollon piirissä olevien nuorten tilannetta huhtikuussa 2015

Jälkihuollon piirissä olevia nuoria oli huhtikuussa 2015 yhteensä 25. Heistä miespuolisia oli 11 ja naispuolisia oli 14. Jälkihuolto oli päättymässä myöhemmin vuoden 2015 aikana kolmen nuoren osalta ja jälkihuoltoon oli siirtymässä viisi nuorta. Jälkihuoltanuorista kahdeksalle oli järjestetty Tulevaisuuden muisteluverkostonpalaveri ja kolme oli osallistunut myös ryhmätoimintaan vuonna 2014. Nuorista kolme oli osallistunut sekä verkostopalaveriin että ryhmätoimintaan. Kahden ryhmään osallistuneen nuoren jälkihuolto oli päättynyt. (Janakkalan lastensuojelun asiakaskertomukset, joista tieto muokattu ei-tunnistettavaan muotoon, 2015.)

Joitakin jälkihuollossa olevia nuoria asui edelleen sijaishuollossa, mutta suurin osa asui itsenäisesti tai tukitoimien turvin joko yksin, ”kimppa-asunnossa”, avopuolison tai lapsensa kanssa. Kuusi nuorista asui kauempana, muut Janakkalan, Hämeenlinnan tai Riihimäen alueella. Jokaiseen Janakkalan kunnan jälkihuoltoon oikeutettuun nuoreen oli lastensuojelun työntekijöillä yhteys, heillä oli asiakas-

suunnitelma ja he kaikki olivat ainakin jollain tavalla jälkihuollon tuen piirissä. Nuorista ammatillisissa tai valmentavissa opinnoissa oli 14 nuorta, armeijassa kaksi ja vanhempainvapaalla kaksi. Lisäksi jälkihuoltonuoria oli sairauslomalla, päihdekuntoutuksessa ja työttöminä työnhakijoina. Ammatillisen tutkinnon oli jälkihuoltonuorista suorittanut loppuun kaksi ja kaksi on valmistumassa ammattiin kuluvana keväänä. Yrityksistään huolimatta kumpikaan ammattiin aiemmin valmistuneista nuorista ei ole työllistynyt ja molemmat aikovat hakeutua jatko-opintoihin ensi syksynä. (Eml.)

Seuraavassa lainaan kahta osaa erään jälkihuoltonuoren lähettämästä sähköpostia hänen luvallaan:

Ja hyvin toimii toi työkkärin juttuki... Sieltä/sinne soitetaan sovittuna päivänä ja löpistää tovi jostai ja voitotellaa ja sit sitä aikaa siirretään taas...

Voisinpa vaa marssia paikalle ja alkaa huutaa että ottakaa nyt piru vie opiskeleen... jotkut kumminki oikeesti haluais opiskella ja tehdä töitä sen sijaa että makais vaa sohvalla tekemättä mitää.

Edellinen toimikoon esimerkkinä siitä, että ainakaan toistaiseksi ei nuoriso- ja yhteiskuntatakuun tavoitteisiin ole päästy. Nuoren omista yrityksistä tai jälkihuollon tuesta huolimatta yhteiskunta ei aina pysty tarjoamaan nuorelle osallistumisen mahdollisuuksia, jotka koituisivat kaikkien hyödyksi.

Päihdeongelma tai muu riippuvuus näyttäytyi keskeisenä huolena muutaman jälkihuoltonuoren kohdalla. Joidenkin nuorten tilanteeseen vaikutti jonkinlainen ”itsestä riippumaton” erityisyys. Muita nuoren toimintakykyyn alentavasti vaikuttavia asioita olivat paniikkihäiriö ja lievä tai keskivaikea masentuneisuus. (Eml.)

8.3 Kehittämishankkeen arviointi

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun jälkihuoltoa vastaamaan paremmin nuoren tarpeisiin ja toiveisiin. Tarkoituksena oli myös nuoren omien läheisverkostojen verkostojen aktivoiminen nuoren itsenäistymisen tueksi ja yhteistyöhön viranomaisien kanssa. Kehittämishankkeen

tavoitteena oli uudenlaisten osallistavien työkäytäntöjen kehittäminen Janakkalan kunnan jälkihuoltoon sekä yksilö- että ryhmätasolla.

Onnistuneen toimintatutkimuksen jälkeen asiat ovat eri tavalla kuin ennen sitä. Muutos koskee sekä ajattelutapoja, että sosiaalisen toiminnan käytänteitä. Toimintatutkimuksesta ei voi etukäteen kirjoittaa täsmällistä tutkimussuunnitelmaa eikä sen tiedonhankinnan etenemistä voi kuvata tarkasti, vaan tutkija oppii koko ajan tutkimuskohteestaan ja menetelmistään. Tutkimusprosessissa oleellista on sen intensiivisyys. Toimintatutkimuksen spiraaleihin saattaa syntyä luontaisia sivupolkuja, uusia ja ennakoimattomia ideoita ja tutkimustehtäviä ja ”uutta luovia yllätyksiä”. (Heikkinen ym. 2007, 86–87.)

Toimintatutkimus soveltui hyvin tähän kehittämishankkeeseen, jonka seurauksena Janakkalassa jälkihuoltoa toteutetaan nyt toisin kuin aikaisemmin ja myös ajattelutapamme ovat hankkeen myötä muuttuneet. Näemme asiakkaiden ja heidän läheistensä osallistumisen työtapojen ja palvelujen suunnittelemiseen ja kehittämiseen välttämättömänä.

Tässä kehittämishankkeessa aineistonkeruumenetelmät toimivat myös kehittämismenetelminä. Menetelmät koettiin erittäin positiivisina. Janakkalassa mahdollisuus verkostoneuvonpitoon on vakiintunut käytännöksi siirryttäessä jälkihuoltoon. Saamiemme palautteiden perusteella nuoret, heidän läheisensä ja myös työntekijät kokivat tullessa kuulluiksi ja yhteinen ymmärrys lisääntyi. Verkstopalaverissa, yhdessä lähiverkoston kanssa laadittujen suunnitelmien toteutumisesta on jo myös hyviä kokemuksia. Asiakassuunnitelmat, joita arvioidaan ja päivitetään tarvittaessa, on ja on ollut aikaisemminkin kaikilla Janakkalan jälkihuoltoon sitoutuneilla nuorilla.

Nuorten palautteiden perusteella nuorille syntyi kehittämis- ja vertaisryhmätöminnassa kokemus siitä, että he voivat vaikuttaa asioihin ja he oivalsivat osallisuuden merkityksen erilaisissa asioissa. He kokivat ryhmässä vertaisuutta, kokemusta että eivät ole ainoita samankaltaisessa tilanteessa olevia. Ainakin meille ryhmän vetäjille tuli kokemus siitä, että yhteinen ymmärrys lisääntyi.

Kun kirjoitin kehittämishankkeen loppuraporttia keväällä 2015 jo toinen Janakkalan ja Hämeenlinnan yhteinen jälkihuollon kehittämis- ja vertaisryhmä oli ko-

koontunut useita kertoja. Toisen ryhmän toiminnassa oli hyödynnetty kehittämiss-hankeeseen liittyneen ”pilottiryhmän” kokemuksia ja yhtenä ohjaajana toimi kokemusasiantuntija ensimmäisestä ryhmästä. Ensimmäisen kehittämis- ja ver-taisryhmän toiminnasta saatujen palautteiden perusteella osallistujat kokivat saa-neensa ryhmästä paitsi voimavaroja ja osallisuuden kokemusta itselleen, myös mahdollisuuden vaikuttaa.

Jälkihuollon kehittämishanke rakensi vankkaa pohjaa asiakaslähtöisemmälle työ-otteelle. Kuten aiemmin on tullut esiin, toimintatutkimuksessa ollaan kiinnostu-neita siitä, miten asioiden tulisi olla. Ilmiöt kuitenkin elävät jatkuvasti ja jälki-huoltotyössäkin kehittämisen tulee olla jatkuvaa. Kehittämisshankkeen menetelmät tukivat tavoitetta ja tarkoitusta. Osallistavien ja yhteistoiminnallisten menetelmien käyttö sopi tähän kehittämishankeeseen hyvin. Kuulimme nuorten ja heidän lä-heistensä ajatuksia ja toiveita ja saimme sitä kautta arvokasta tietoa kuinka voi-simme paremmin vastata nuorten tarpeisiin. Lisäksi saimme kokemusta menetel-mien käytöstä ja opimme soveltamaan niitä. Myös pienistä epäonnistumisista tai virhearvioinneista saimme hyödyllistä oppia ja kokemusta. Kehittämisshankkeen myötä konkretisoitui se, kuinka erilaiseksi suhde muodostui, kun nuoria tapasi useammin, erilaisissa tilanteissa ja asioita yhdessä tehden.

Tämän kaltaisessa kehittämishankkeessa tuloksia on kuitenkin vaikea mitata. On-ko kehittämishanke ehkäissyt syrjäytymistä tai lisännyt jälkihuollon kustannuste-hokkuutta? Emme voi tietää mikä tilanne olisi ollut ilman kehittämishanketta.

Janakkalan kunnan talousarvioseurannan mukaan avohuollon jälkihuoltopalveluja ostettiin yksityisiltä palvelujen tuottajilta vuonna 2014 noin 90 000 eurolla. Lisäk-si nuoria tuettiin taloudellisesti toimeentulotuella ja maksamalla itsenäistymisva-roja. Edellä mainittujen lisäksi lisäksi jälkihuollon kustannuksia lisäsi merkittä-västi se, että jälkihuoltonuoria asui täysi-ikäisinäkin sijaishuollossa. Tähän on poikkeuksetta syynä nuoren jonkinlainen erityisyys. Yhtenäistä linjaa kustannus-ten korvauksiin liittyen yhteistyössä vammaispalvelujen kanssa ei Janakkalassa ole. (Janakkalan kunnan talousarvioseuranta, 2014).

Heikkisen ja Syrjälän (2007, 156–157) mukaan pohdittaessa tutkimuksen hyö-dyllisyyttä, nousee esiin kenen näkökulmasta tulokset ovat hyödyllisiä ja millä perusteella? Onnistunut tutkimus saa osallistujat uskomaan omiin kykyihinsä ja

taitoihinsa. Parhaimmillaan se voimaannuttaa ja edesauttaa ihmisiä parantamaan omia elinolojaan sekä luottamaan omiin ajatuksiinsa ja itsemääräämisoikeuteensa.

Arvioidessani kriittisesti omaa toimintaani, voin todeta käyttäneeni melko paljon menetelmiä, jotka tukivat samantyyppisen tiedon esiin nousemista, kuin mitä aikaisemminkin on todettu. Tulevaisuuden muistelu -menetelmä toimii tietyllä sapluunalla, jonka havitsimme hyvin toimivaksi menetelmäksi jälkihuoltonuorten toiveiden ja tarpeiden esiin saamiseksi ja läheisten sekä verkostojen saamiseksi mukaan yhteistyöhön. Ryhmätoiminnassa olisi rohkeutta ja luovuutta voinut käyttää enemmän. Mitään aivan uutta ideaa jälkihuollon toteuttamiseen ei tullut esiin. Viisi ryhmätapaamista oli liian vähän kehittämisen näkökulmasta, mutta saimme kuitenkin paljon arvokasta tietoa. Koska tutustuminen ja päätösjuhla veivät yhden ryhmäkerran, jäi varsinaiseen työskentelyyn vain kolme kertaa. Seuraavaa ryhmää varten nousi kuitenkin uusia ideoita. Havaitsin, että nuorten äänen esiin nostaminen tiivistetysti ei ole helppoa, koska näkökannat eroavat toisistaan. Ohjaajille haasteellista oli huolehtia, että kaikki tulevat kuulluiksi ja etteivät ohjaajat itse käytä liiaksi puheenvuoroja. Kehittämishankkeen ansiosta levitimme aiemmin hyviksi havaittuja käytäntöjä, mikä sinänsä on tärkeää. Aivan uutta oli yhteistyö naapurikunnan kanssa ja jälkihuollon kehittäminen samanaikaisesti sekä yksiolettä ryhmätasolla. Kaiken kaikkiaan kehittämishanke oli laaja ja siihen osallistui eri tavoin iso joukko ihmisiä.

Luvussa 8.2 kerroin lyhyesti tämän hetkisten jälkihuoltonuoremme tilanteesta. Jälkihuollossa olevilla nuorilla on elämässään haasteita, osa haasteista on sellaisia, joihin he itse eivät voi vaikuttaa. Kaikkiin nykyisiin jälkihuoltoon oikeutettuihin nuoriin on työntekijöillä kontakti. Tällä hetkellä rikollista toimintaa ei juuri esiinny Janakkalan jälkihuollon asiakkailta. Monilla asiakasnuorilla asiat ovat kohtuullisen hyvin ja he suhtautuvat tulevaisuuteen luottavaisesti. Täysin ongelmattomaa ei elämä ole kenelläkään. Kehittämishankkeen tuloksena Janakkalan jälkihuollossa tuotetaan uudenlaisia nuorten ja heidän verkostojensa osallisuutta lisääviä käytäntöjä verkostopalaverien ja ryhmätoiminnan muodossa.

8.4 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetti tarkoittaa tutkimusmenetelmän ja -kohteen yhteensopivuutta: miten menetelmä sopii juuri sen ilmiön tutkimiseen, jota sillä on tarkoitus tutkia. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten toistettavuutta, ei-sattumanvaraisuutta. Toimintatutkimuksessa validiteetin tekee hankalaksi se, että tulkinnat rakentavat sosiaalista todellisuutta. Siksi on mahdotonta tavoittaa ”todellisuutta” mihin väitettä verrataan. Reliabiliteetti taas on mahdoton, koska toimintatutkimuksella pyritään muutokseen, eikä niiden välttämiseen. (Heikkinen & Syrjälä 2007, 147–148.) Kehittämishankkeessa tiedon luotettavuutta mitataan sen käyttökelpoisuudella ja vaikuttavuudella. Luotettavuutta lisää triangulaation käyttö eli erilaisten aineistojen yhdistäminen. (Rantanen & Toikko 2009, 122–124.) Olen pyrkinyt kuvaamaan kehittämisprosessin läpinäkyvästi ja autenttisesti. Toimiminen sekä yksilö- että ryhmätasolla tukivat toinen toisiaan sekä kehittämisen että tiedon luotettavuuden näkökulmista.

Eettisten periaatteiden mukaisesti aineiston keruussa, käsittelyssä ja raportoinnissa huomioitiin osallistujien yksityisyyden ja tietosuojan turvaaminen. Eskolan & Suorannan (1996) mukaan tulee tutkijan (kehittäjän) pohtia, mitä haittaa tai hyötyä tutkimuksesta tutkittavalle on (Mönkkönen 2012, 74). Nuorille ryhmämuotoisiin tilaisuuksiin ja verkostoneuvonpitoihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Kaikille osallistujille kerroin kehittämishankkeesta sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Huomioin, että esimerkiksi verkostoneuvonpidoissa voi syntyä tilanteita, joiden ennakointi etukäteen ei ole mahdollista. Samoin nuorten ryhmässä käsiteltävät temat saattavat aiheuttaa nuorissa ennalta arvaamattomia reaktioita. Myöskään ryhmäläisten toisiinsa tutustumisen ja ryhmäytymisen vaikutuksia ei etukäteen voi tietää. Ehdottomasti kehittämishankkeen tarkoituksena oli tuottaa käyttökelpoista tietoa ja hyötyä, mutta kun saatetaan käsitellä ihmisten elämää syvältä koskettavia asioita, ei välittömiä reaktioita voi aina ennakoida. Aluksi negatiiviseltakin vaikuttavat reaktiot saattavat kuitenkin myös kääntyä positiivisiksi.

Barkman (2013) toi esiin, että työntekijöiden tehtävänä on suojella nuoria myös heiltä itseltään. Että he eivät kerro itsestään enempää, kuin mitä ovat valmistautu-

neet käsittelemään. Nuoria ei myöskään saa koskaan päästää yksin kertomaan asioita julkisesti, vaan aikuisen tulee olla tukena.

Kaikille verkostoneuvonpitoihin osallistuneille kerrottiin, että menetelmää oli alettu käyttää liittyen jälkihuollon kehittämishankkeeseen, ja että tulen käyttämään verkostoneuvonpidoista saatua aineistoa kehittämishankkeen raportoinnissa. Kaikki palavereihin osallistuneet nuoret, heidän läheisensä ja työntekijät antoivat tähän suostumuksensa. Palaverien aineistot yhdistettiin eikä yksittäisten nuorten tai heidän läheistensä asioita tuotu esiin.

Kehittämis- ja vertaisryhmään osallistuneita nuoria tiedotettiin myös kehittämishankkeesta. Suurimmalle osalle nuoria tästä kerrottiin jo siinä vaiheessa, kun heitä motivoitiin osallistumaan ryhmään. Kerroin asiasta vielä kaikille yhteisesti ensimmäisen ja toisen ryhmäkerran avaussanoissa ja varmistin, että kaikki ovat ymmärtäneet asian ja suostuivat mukaan. Samalla kysyin luvan myös valokuvata ryhmän toimintaa siten, ettei ketään ole kuvista ulkopuolisten tunnistettavissa. Korostin, että asioita tuodaan esiin nimenomaan ryhmän äänellä, ei kenenkään henkilökohtaisina mielipiteinä. Heikkisen ja Syrjälän (2007, 158) mukaan sekin on eettistä pohdintaa, kun tutkija etsii sellaisia raportoinnin ja kirjoittamisen tapoja, jotka antavat äänen tutkittaville.

8.5 Johtopäätökset

Tämän kehittämishankkeen aikana esille nousseet asiat olivat hyvin samansuuntaisia, kuin mitä viimeaikaisissa tutkimuksissa, joita olen esiellyt luvussa 4.2., on noussut esiin. Verkstopalaverissa keskeisesti esiin nousi huoltien kasaantuminen sekä haasteiden paljous itsenäistyvien jälkihuoltonuorten elämässä. Huotari (2010, 4) toteaa sijaishuollossa olleiden nuorten ongelmien ja niiden kasautumisen lisäävän syrjäytymisriskiä. Törrösen ja Vauhkosen (2012, 102) mukaan tulee erityisesti tukea nuoria, joille on kasautunut sosiaalisia, henkisiä ja taloudellisia vaikeuksia, jotka usein yhdistyvät huonoon fyysiseen terveyteen. Verkstopalaverissa nuoren, hänen läheistensä ja viranomaisverkostojen haastaminen ja sitouttaminen yhteistyöhön voi mahdollistaa nuorelle tarkoituksenmukaisen tuen. Tässä kehittämishankkeessa tuli esiin, että läheisiltä saatavissa olevan tuen mahdollisuuksissa

on suuria vaihteluita. Toisilla tukea antavia läheisiä voi olla paljon, toisilla ei ketään.

Sekä verkostopalaverissa että ryhmätoiminnassa nousi esiin, että nuoret kaipaavat enemmän tietoa jälkihuollosta. Esimerkiksi Jahnukaisen (2004, 68–71, 92) ja Varion ym. (2012, 35) mukaan nuorilla ole selkeää käsitystä siitä, mitä jälkihuolto tarkoittaa.

Ryhmätoiminnassa mukana olleet nuoret pitivät elämässä tärkeinä asioina ystäviä, perhettä ja harrastuksia. Opiskeluun ja työhön liittyvät asiat eivät nousseet merkittävästi esiin. Myös Perttula (2015, 103) on kyseenalaistanut nykyisen syrjäytymiskeskustelun tavan nähdä nuorten hyvinvoinnin ongelmat paljolti yksilöllisinä koulutusta tai aktivointia koskevinä kysymyksinä. (Perttula 2015, 103.)

Esimerkiksi Jahnukaisen (2004), Huotarin (2010) ja Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomuksen (2012) mukaan jälkihuollossa olevat nuoret kaipaavat enemmän henkistä ja henkilökohtaista tukea eivätkä nuoret ole kokeeneet saamaansa tukea itselleen luontevaksi tai tarkoituksenmukaiseksi. Ryhmämme nuoret toivoivat jälkihuollon työntekijältä ennen kaikkea aitoa kiinnostusta ja välittämistä sekä vaihtoehtoista kertomista ilman painostusta. Nadasin (2013, 101–102) mukaan ryhmään kuulumisen on edistänyt nuoren osallisuutta hänen muuhun elämäänsä. Myös tässä kehittämishankkeessa nuoret toivat esiin oivaltaneensa ryhmän kautta osallisuuden merkityksen laajasti.

Uusi 1.4.2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki painottaa osallisuuden ja asiakas-keskeisyyden toteutumista. Vertaisryhmätoimintaa ja sen selvittämistä, kuinka läheisverkosto voi osallistua asiakkaan tukemiseen pidetään tärkeinä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015.) Tämän kehittämishankeen myötä Janakkalan jälkihuollon käytäntöjä kehittämällä on vastattu ajankohtaisiin haasteisiin.

8.6 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet

Myös valtakunnallisesti jälkihuoltoa kehitetään parhaillaan. Lastensuojelun Keskusliitto on saanut sosiaali- ja terveysministeriöltä tehtäväksi laatia uuden oppaan, johon tulisi sisällyttää erityisesti asiaa jälkihuollon riittävän varhaisesta valmiste-

lusta sekä siitä, miten kunnan velvoitteita jälkihuollon osalta tulisi tarkentaa. Opas julkaistaan vuoden 2016 alussa. (Lastensuojelun keskusliitto, 2015.)

Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:ssä on kehitetty vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa lastensuojelulaitoksista itsenäistyvien nuorten tueksi. Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta täydentää nuoren sosiaalisia verkostoja ja edesauttaa sitä, että nuorella on aikuisen tukea elämässään sijoituksen jälkeenkin. Nuori ja tukihenkilö tutustuvat ennen sijoituksen päättymistä ja näin sama tuttu aikuinen on nuoren elämässä nuoren täytettyä 18 vuotta. Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan on todettu tukevan sijoituksen päättymistä hyvin. (Erityishuoltoliitto Ehjä ry, 2015.) Janakkalassa tukihenkilötoimintaa on alle 18-vuotiaille lastensuojelun- ja aikuis- ja perhetyön asiakkaille. Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan laajentaminen hyvässä ajoin jälkihuoltoon siirtyville ja jälkihuollossa oleville nuorille, sekä kehittämisen heidän tarpeisiinsa vastaavaksi, on todennäköinen jatkokehittämisen kohde.

Sosiaalihuoltolaki on juuri uudistunut ja sen mukanaan tuomat uudistukset eivät ole vielä soveltamisohjeidenkin puuttumisen vuoksi siirtyneet käytäntöön. Uudistukset, uudet ohjeet ja kokemukset hyvistä käytännöistä tulevat varmasti ohjaamaan jälkihuollon jatkokehittämistä Janakkalassa. Prosessikaavion tai jälkihuolto-työn mallin kehittäminen tulevaisuudessa tukisi laadun varmistamista.

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen nimi ”Mikä jälki jää” muistuttaa osaltaan siitä, että jokainen tähän kehittämishankkeeseen osallistunut on jättänyt siihen jälkensä. Toivottavasti nämä jäljet ovat myös parantaneet ja parantavat osaltaan jälkihuollon asiakkaisiinsa ”jättämiä jälkiä”. Gretschelin (2002, 179–180) ja Orasen (2008, 45) mukaan nuoret arvostavat osallisuudessa sitä, että omasta toiminnasta jää jälki, jotakin konkreettista. Toiminnan tulee osallisuushankkeissa olla laadukasta ja hyvin suunniteltua. Toiminta voi myös kääntyä pettymykseen, mikäli luvatut vaikuttamisen mahdollisuudet eivät johda mihikään. Pettymys painuu mieleen ja jää nakertamaan luottamusta aikuisiin ja yhteiskuntaan ja omiin vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Riittävää osallisuutta ei ole, että lapsilta ja nuorilta kysytään mielipiteitä, ajatuksia ja toiveita. Olennaista on, mitä kuulluksi tulemisen jälkeen tapahtuu. Janakkalassa jälkihuoltoon tullaan panostamaan jatkossakin. Tämän kehittämishankkeen aikana hyväksi todetut menetelmät ovat vakiinnuttaneet asemansa. Yhteistyö nuoren ja hänen läheistensä kanssa on tiiviimpää ja

kehittämisen- ja vertaisryhmäoimintaa jatketaan ja kehitetään. Nuorten ehdotuksia huomioidaan jälkihuoltotyössä ja asioita viedään myös päättäjille tiedoksi.

Sen lisäksi, että työkäytäntöjä arvioidaan taloudellisista intresseistä käsin, ihmisen suhdealoilla on myös eettinen velvoite kehittää omaa työtään. Ei ole itsestään selvää, että työkäytännöissä toteutuvat toimintaan sisään kirjoitetut ideologiset tavoitteet. Toiminnan laatua ja vaikuttavuutta arvioimalla vahvistetaan myös työntekijän ammatillista osaamista ja työyhteisön oppimista. (Robson 2001, 21–30.)

Toimintatutkijan työtä ohjaa halu kehittää tutkittavan yhteisön toimintaa (Metsämuuronen 2006, 77). Olen kokenut jälkihuollon kehittämisen tärkeäksi ja se on innostanut ja motivoinut minua erityisesti käytännön toimintaan. Ilmiöt työssä elävät jatkuvasti, mutta kehittämishankkeen ja toimintatutkimuksen on päätyttävä aikanaan. Metsämuurosen (2006, 77) mukaan toimintatutkimusraportin luonteva muoto on kertomus. Toivottavasti tämä kertomus herättää ajatuksia ja ideoita sekä innostaa kehittämään. Toivottavasti pystyin välittämään edes jotakin niistä yhdestä olemisen ja tekemisen innostavista kokemuksista, joita tämä prosessi on itselleni antanut. Haluan vielä kiittää kaikkia mukana olleita nuoria, heidän läheisiään, yhteistyökumppaneita ja työkavereita. Tästä on hyvä jatkaa.

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog/kirjat/nuoret-luukulla>
- Adams, R. 2003. Social work and empowerment. New York: Palgrave Macmillan
- Anttila, M. & Rousu, S. (toim.) 2009. Haravalla kootut. Kerava: Lastensuojelun keskusliitto & Suomen kuntaliitto.
- Arnstein, S. 1969. A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners 35 (4), 216–224.
- Ayalon, O. 1995. SELVIYDYN! Yhteisön tuki ja selviytyminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. STAKES. Raportteja 263. Helsinki: STAKES.
- Barkman, J. 2013. Lastensuojelun vertais- ja kehittäjäryhmät. Mitä, miksi ja miten? Koulutuspäivän materiaalit ja luentomuistiinpanot. 18.9.2013. Janakkala.
- EACEA. 2013. Youth Social Exclusion and Lessons from Youth Work. [Viitattu 30.12.2014.] Saatavissa: <http://ec.europa.eu/youth/library/reports/eurydice-study-social-exclusion-2013.pdf>
- Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä ry, 2015. [Viitattu 9.5.2015] Saatavissa: <http://www.ehja.fi/fi-tukea-itsenaistymiseen.html>
- Eriksson, E., Arnkil, T. & Rautava, M. 2006. Ennakointidialogeja huolen vyöhykkeellä. Verkostokonsultin käsikirja–ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. Helsinki: Stakes.

Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Tampere: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2013. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-9.pdf?sequence=1

Fisher, M. 2002. The Role of Service Users in Problem Formulation and Technical Aspects of Social Research. *Social Work Education: The International Journal* 21 (3), 305–312.

Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä: Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hart, R. 1992. *Children's Participation. From Tokenism to Citizenship*. Firenze: Unicef.

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Heikkinen H.L.T., Kontinen, T. & Häkkinen, P. 2007. Toiminnan tutkimisen suuntaukset. Teoksessa Heikkinen H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Vantaa: Kansanvalistusseura, 39–75.

Heikkinen H.L.T. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Vantaa: Kansanvalistusseura, 16–38.

Heikkinen H.L.T. & Rovio, E. 2007. Toimintatutkimuksen raportointi. Teoksessa Heikkinen H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Vantaa: Kansanvalistusseura, 114–130.

Heikkinen H.L.T. & Syrjälä, L. 2007. Tiede, totuus ja toimintatutkimus. Teoksessa Heikkinen H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toiminta-*

tutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Kansanvalistusseura, 143–162.

Heikkinen H.L.T., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2007. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Kansanvalistusseura, 78–93.

Hipp, T. & Palsanen, K. 2014. (toim.) Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavissa: http://www.lskl.fi/files/2536/Lasten_osallistumisen_etiikka.pdf

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 117–133.

Huotari, R. 2010. Omillaan toimeentuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukena. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityö. [Viitattu 12.11.2012.] Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110014/urn_nbn_fi_uef-20110014.pdf

Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja auttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa M. Nylund & A.B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Hämäläinen, J. 2000. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Kuopio: Snellman-instituutti.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: WSOY.

Janakkalan lastensuojelun delegointiohjeet, 2013.

Janakkalan lastensuojelun asiakaskertomukset, joista tieto muokattu eittunnistettavaan muotoon, 2013.

Janakkalan lastensuojelun asiakaskertomukset, joista tieto muokattu eittunnistettavaan muotoon, 2015.

Janakkalan lastensuojelun asiakastilastot, 2013.

Janakkalan kunnan talousarvioseuranta, 2013.

Jahnukainen, M. 2004. Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Aiheita 29. Helsinki: Sosiaali- ja terveystutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Juppi, P. 2011. Pahoinvoivia uhreja, turvallisuushkia ja taloudellisia taakkoja. Nuorten syrjäytymisen tulkintakehykset suomalaisessa uutismediassa. Janus 19 (2), 200–220. [Viitattu 31.12.2014] Saatavissa:

http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0311/Janus_03_2011_Juppi.pdf

Kivistö, J. 2006. ”Missä mä olisin muuten?” Nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Turun yliopisto. Ammatillinen lisensiaattitutkielma. Saatavissa: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=a7e04db9-2cf3-417b-844f-3b6b1c53fd1d>

Kokoa – Koulutetut kokemusasiantuntijat, 2012. [Viitattu 17.11.2012.] Saatavissa: <http://www.kokemusasiantuntija.fi/>

Kokko, R-L. 2006. Tulevaisuuden muistelu - Ennakointidialogit asiakkaiden kokemina. Stakes, Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.

Kokko, R-L. 2007. Tulevaisuuden muistelu palaveri-toiveikkuutta tuottava yhteistyömenetelmä. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):2. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100706/072kokko.pdf?sequence=1>

Kokko, R-L. & Koskimies, M. 2007. Ennakointidialogit moniammatillisena yhteistyömuotona. Dialogisten verkostopalaverien välitön palaute. Stakes. Helsinki: Valopaino Oy.

Koski-Jännes, A., Riittinen, L. & Saarnio, P. (toim.) 2008. Kohti muutosta. Motiivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuusrainen, T. 2002. Toiminnallisuus lastensuojelun perhetyössä – puuhastelua vai tavoitteellista toimintaa? Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö.

Lahtinen, P. & Virtainlahti, S. 2013. [Viitattu 18.3.2013.] Saatavissa: http://www.lpt.fi/tykes/methods_docs/learning_cafe_menetelmakortti.pdf

Landsown, G. 2010. The realisation of children's participation rights. Critical reflections. Teoksessa Percy-Smith, Barry & Thomas, Nigel (toim.) A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from Theory and Practice. New York: Routledge, 11–23.

Lastensuojelu 2010. Suomen virallinen tilasto. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 28.12.2014] Saatavissa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu. Lapsen maailma 10/2014.

Lastensuojelun keskusliitto, 2015. [Viitattu 9.5.2015] Saatavissa: http://www.lskl.fi/lahti_2015/ohjelma/abstraktit#Alaseminaari3Mikjlkij

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3. Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavissa: <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2014.pdf>

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2013. Lapsen oikeuksien toteutuminen kansalaisyhteydenottojen valossa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja

2013:9. Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavissa: <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2013.pdf>

Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Nadasi, A. 2013. Nuorten osallisuus lastensuojelua kehittävässä ryhmätoiminnassa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteen tiedekunta. Sosiaalityö.

Niemistö, R. 1998. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Niermeyer, R. & Seyffert, M. 2004. Motivaatio. Helsinki: Rastor.

Nylund, M. 2005. Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja auttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa M. Nylund & A.B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Ojasalo, K. 2012 Tutkimuksellinen kehittäminen ja laadulliset menetelmät. [Viitattu 10.11.2012] Saatavissa: http://opko.laurea.fi/video/Tutkimusote/Katri_Ojasalo.pdf

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Keittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOY.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki.

Perttula, R. 2015. Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45264/978-951-39-6076-6_vaitos20022015.pdf?sequence=1

Pesäpuu ry 2008. Pesäpuun lehti 2008/1. [Viitattu: 30.1.2014] Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lehdet/tiedote_0108_nettiin.pdf

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>

Poijula, S. 2007. Lapsi ja kriisi. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Pääministeri Aleksanteri Stubb in hallituksen ohjelma 24.6.2014. [Viitattu: 30.12.2014.] Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/145135/Stubb in+hallituksen+ohjelma/fafd39bc-307c-4cde-8b4c-b97724cf24ef>

Raitakari, S. 2006. Neuvottelut ja merkinnät minuuksista. Vuorovaikutuksellisuus ja retorisuus nuorten tukiasumisyksikön palavereissa ja tukisuunnitelmissa. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Saatavissa: <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/67648/951-44-6753-1.pdf?sequence=1>

Robson, C. 2000. Käytännön arvioinnin perustelut. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tarvanalyysi liite. Tampere: Tammi.

Ropponen, M. 2011. Kokemusasiantuntijuus kehittämisen välineenä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian toiminta-alueella. Vaasan yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Sosiaali- ja terveyshallintotieteen pro gradu-tutkielma. [Viitattu 17.11.2012.] Saatavissa:

<http://www.pohjanmaahanke.fi/default.aspx?ID=643833>

Räihä, T. 2012. Sivuraiteilta uralle! Koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseen suunnatut ESR-projektit Kaakkois-Suomessa ja malleja muualta Suomesta. Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 21/2012. www.ely-keskus.fi/julkaisut.

Seikkula, J. & Arnkil, T. E. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Esa Print Oy. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205084999>

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Seppänen-Järvelä, R. 2009. Työyhteisö uusille urille: Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, oppourtunes and obligations. A new model for enhancing children´s participation in decision-making, in line with article 12.1 of the United Nations convention of rights of the child & children society.

Socca, Pääkaupunkiseudun sosiaalialan kehittämiskeskus, 2013. [Viitattu: 5.4.2013.] Saatavissa:

http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/nuorten_kehittajien_ryhma

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. [Viitattu: 14.3.2015.] Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaalikehitys Oy, 2012. Kaikin keinoin nuoret töihin -hanke (1.12.2012–31.5.2013.) [Viitattu 27.3.2013.] Saatavissa:

<http://www.sosiaalikehitys.com/news/180/26/Nuorisotakuu-toteutumaan-Haameenlinnan-seudulla/d,Ajankohtaista>

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Lastensuojelun laatusuositus. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaalihuoltolaki uudistuu. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntöuudistukset. Sosiaalihuoltolain aluekierros, kevät 2015/ Aikuisten palvelut. Koulutusmateriaali ja muistiinpanot. Tampere 10.3.2015. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=41254&name=DLFE-33907.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Sosiaalihuoltolaki uudistuu. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntöuudistukset. Sosiaalihuoltolain aluekierros, kevät 2015/ Lapsiperheet. Koulutusmateriaali ja muistiinpanot. Tampere 9.3.2015. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=41254&name=DLFE-33908.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:19. Toimiva lastensuojelu. Toteuttamissuunnitelma vuosille 2014 - 2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 2013. [Viitattu 17.9.2013.] Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/ennakointidialogit

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 2014. [Viitattu 28.12.2014.] Saatavissa: www.valtionkoulukodit.fi

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 30/2013. Lastensuojelu 2012. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa. 2012. TEM/2905/03.01.04/2012.

Törrönen, M. ja Vauhkonen, T. 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena - osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Forssa Print: SOS-Lapsikylä ry. Saatavissa: https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf

Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomus 6/2012. Helsinki: Edita Prima Oy.

Vario, P., Barkman J., Kiili J., Nikkanen M., Oranen M. & Tervo J. 2012. Suojele unelmia, vaali toivoa. Helsinki: Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6.

Vuorinen, M. 2002. Meidän ryhmä–hyvä juttu. Kokemuksia ja tuloksia oma-apu toiminnasta. Vantaa: Printway Oy.

LIITE 1. TUTKIMUSLUPA JANAKKALA

JANAKKALAN KUNTA
Perusturvajohtaja

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS
20.1.2015 No 1/2015

OTSIKKO

TUTKIMUSLUPA OPINNÄYTETTYÖHÖN

ASIA

Janakkalan kunnan lastensuojelun työntekijä Kirsi Pasonen suorittaa työn ohessa YAMK -tutkintoa Lahden ammattikorkeakoulussa. Tutkimuksen tarkempi tausta, tavoitteet, aineisto jne. selviävät liitteenä olevista asiakirjoista.

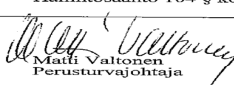
Tutkimuksessa noudatetaan huolellisesti salassapitosäännöksiä, eikä raportoinnissa tule esiin yksittäisiä jälkihuoltonuoria.

PÄÄTÖS

Myönnetään tutkimuslupa Kirsi Pasoselle YAMK opinnäytetutkimukselle; "Mikä jälki jää" Janakkalan jälkihuollon kehittäminen yksilö- ja ryhmätoilla". Tutkimuksen valmistuttua sen aineisto on hävitettävä asianmukaisesti salassapidettavilta osiltaan.

PERUSTELUT

Hallintosääntö 104 § kohta 25.4./

Matti Valtonen
Perusturvajohtaja

OIKAISUVAATIMUS-OSOITUS

Perusturvalautakunta

OIKAISUVAATIMUS-AIKA

14 vrk

TIEDOKSI

Perusturvalautakunta
Kirsi Pasonen

OIKAISUVAATIMUSOHJEET/KUNNALLISASIA

Perusturvajohtajan päätökseen 20.1.2015 1/2015

Oikaisuvaatimusoikeus

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös kohdistuu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Oikaisuvaatimuksen voi tehdä sekä tarkoituksenmukaisuus- että laillisuusperusteella.

Oikaisuvaatimusviranomainen: Perusturvalautakunta

os. Juttilantie 1, 14200 Turenki, telefax (03) 680 1209, sähköposti kirjaamo@janakkala.fi

Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytettyä, seitsemän (7) päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä, kolmentena päivänä sähköisen viestin lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.

Pöytäkirjan nähtäväksi asettaminen:

Tiedoksianto asianosaiselle

Lähetetty tiedoksi kirjeellä (asianosaisen nimi)
Annettu postin kuljetettavaksi

Luovutettu Kirsi Pasonen
Janakkala 20.1.2015

Tiedoksiantajan allekirjoitus

Vastaanottajan allekirjoitus

Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

VALITUSKIRJELMÄ

- Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava
- valittajan nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero
- päätös, johon haetaan muutosta
- mitkä osin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan

Valituskirjelmä on valittajan tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Viranomaiselle saapunutta sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lanettajasta, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Valituskirjaan on liitettävä päätöstä koskeva, viran puolesta oikeaksi todistettu pöytäkirjanote ja tiedoksisaantia koskeva selvitys sekä asiakirjat, joihin vedotaan vaatimuksen tueksi.

Valitusasiakirjojen toimittaminen

Valitusasiakirjat on toimitettava valitusviranomaiselle ennen valitusajan päättymistä. Omalla vastuulla valitusasiakirjat voi lähettää postitse tai sähköisesti. Valitusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

LIITE 2. TUTKIMUSLUPA HÄMEENLINNA

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI
VARHAISKASVATUSPALVELUT
Palvelujohtaja

PÄÄTÖSPÖYTÄKIRJA
Nro 3
19.1.2015
Dno 43/2015

Asia: Tutkimusluvan myöntäminen

Hakija: Kirsi Pasonen

Tutkimuksen nimi: Mikä jätkää? Jänekalan jälkihuollon kehittäminen yksilö- ja ryhmätasolla

Taustajärjestö: Loden ammattiterapeuttikoulu

Kaikki kaupungin tutkimusluvut myönnetään seuraavilla ehdoilla:

Tutkimuksiin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja jokaiselta osallistujalta on pyydettävä suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen luovuttamisen ehtona on, että tutkimuksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseksi. Tutkimuksen valmistuttua tiedot on hävitettävä asian mukaisella tavalla.

Tutkimuksen tekijä sitoutuu luovuttamaan Hämeenlinnan kaupungin kehittämisspalveluille yhden sähköisen kappaleen valmistuneesta tutkimusfyysistä. Myönnetty tutkimuslupa ja valmistuneet tutkimusraportit ovat nähtävissä Hämeenlinnan [www-sivuilla](http://www.sivuilla). Tutkijan tulee kieltäytyä sivuilla julkaisemisesta, mikäli se vaarantaa tutkimuksen luottamuksellisuuden. Hakijan tulee pyydettäessä tulla esittelemään tutkimustulokset Hämeenlinnan kaupungille.

Liitteet:
Opinnäyteistö- ja tutkimuslupahakemus-lomake
Tutkimussuunnitelma

Päätös: Myönnetään tutkimuslupa Kirsi Pasonelle.

Hämeenlinnassa

Palvelujohtaja

19.1.2015

Marije-Liisa Akselin

Otteen oikeaksi todistaa:

Hämeenlinnassa

Täytäntöönpano/tiedoksi:

Kirsi Pasonen
Päivi Raukko

OIKAISUVAATIMUSOHJEET
 Palvelujohtaja
 19.1.2015

Nro3

Oikaisuvaatimusoikeus	Yllämainittuihin päätöksiin tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös kohdistuu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Oikaisuvaatimuksen voi tehdä sekä tarkoituksenmukaisuus- että laillisuusperusteella.
Oikaisuvaatimusviranomaisen	Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite Hämeenlinnan kaupunginhallitus Raatihuoneenkatu 9 PL 84 13101 Hämeenlinna telefax: 03 621 3006 sähköposti:
Oikaisuvaatimusoikeuden alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksen tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana.
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimitaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi: - oikaisun vaatijan ja kirjelmän laatijan nimi ja kotikunta sekä postiosoite ja puhelinnumero johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan toimittaa - päätös, johon haetaan oikaisua - mitä osin päätökseen vaaditaan oikaisua ja oikaisu, joka siihen vaaditaan tehtäväksi - oikaisuvaatimuksen perusteet. Oikaisuvaatimus on oikaisun vaatijan tai muun oikaisuvaatimuksen laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimuksen päättymistä.
Lisätietoja	
MUUTOKSENHAKUKIELTO	
Kieltojen perusteet	Koska ylläoleviin päätöksiin voidaan tehdä Kuntalain 89 §:n 1 momentin mukaan kirjallinen oikaisuvaatimus, päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

PÄÄTÖKSEN TIEDOKSIANTO

Tiedoksianto asianosaiselle	☒ Lähetyt tiedoksi kirjeellä (Kuntalaki 95 §)	Asianosainen <i>Kirsi Pasonen</i>
	Annettu postin kuljetettavaksi, pvm/tiedoksiantaja	<i>20.1.2015</i>
	☐ Luovutettu asianomaiselle	Asianosainen
	Paikka, pvm ja tiedoksiantajan allekirjoitus	Vastaanottajan allekirjoitus
	☐ Muulla tavoin, miten	

LIITE 3. VERKOSTONEUVONPIDON TILAUSLOMAKE

VERKOSTONEUVONPIDON TILAUSLOMAKE

Aika	
Paikka	
Istuntomuoto (alleviivaa)	Asiakasistunto, suunnittelukokous, kehittämiskokous
Tilaaja	
Tilaajan yhteys- tiedot	
Huoli	
Istunnon tavoite	
Perheen	Nimi Syntymäaika Ase-

jäsenet ja muu lähiverkosto	ma perheessä
Viranomaisverkosto	Työntekijä Toimipiste
Konsultit	Nimi

LIITE 4. KUTSU VERKOSTONEUVONPITOON

KUTSU VERKOSTONEUVONPITOON

Hei!

Olette saanut kutsun XXX:n verkostoneuvonpitoon. Tarkoitus on, että kokoamme yhteen läheiset sekä ne viranomaiset, jotka liittyvät XXX:n tukisuunnitelman etenemiseen.

Tilaisuus saattaa olla hieman erilainen, missä olet aikaisemmin ollut. Tilaisuuden etenemisestä huolehtivat ulkopuoliset konsultit, jotka toimivat haastattelijana ja esiin tulleiden asioiden kirjaajana. Heidän tehtävänä on huolehtia siitä, että jokaisella osallistujalla on vuoronsa puhua muiden kuunnellessa. Neuvonpito kestää noin 3 tuntia ja siitä tehdään muistio. Puolivälissä pidetään lyhyt kahvitauko.

Toivomme, että saat tilaisuuden sopimaan aikatauluusi! Nyt on tarpeen koota viranomaiset ja läheiset yhteen miettimään hyvää tulevaisuutta.

Haluamme korostaa, että kaikki ovat vaitiolovelvollisia, myös verkostokonsultit. Heillä on tietoa käsiteltävästä asiasta sen verran kuin mitä tilauslomakkeessa on luettavissa.

Oheisena jäljennös verkostoneuvonpidon tilauslomakkeesta, josta käy ilmi myös osallistujat.

Tervetuloa!

Kirsi Pasonen

lastensuojelun työntekijä

LIITE 5. VERKOSTOPALAVERIN PALAUTELOMAKE

Verkstopalaverin palautelomake

Toivomme Sinun arvioivan nyt pidettyä palaveria ja sen työskentelytapaa. Pyrimme kehittämään palavereja niihin osallistuville mahdollisimman hyödyllisiksi.

Tämä verkstopalaveri pidettiin (pvm):

Vastaaja (rastita oikea vaihtoehto):

Asiakas/ asiakasperhe ja läheiset

☐ 1. Aikuinen

☐ 2. Lapsi / nuori (alle 18 v lapsen/nuoren ikä v.)

☐ 3. Asiakkaan, perheen läheinen (esim. mummo, poikaystävä, työtoveri jne.)

Työntekijät

☐ 4. Työntekijä Nimike: _____ Toimipaikka: _____

☐ 5. Olen palaverin tilaaja

Arvioi seuraavia asioita asteikolla 1-10. Ympyröi sopivin vaihtoehto.

1. Miten hyödylliseksi koit tämän tilaisuuden?

Täysin hyödytön 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyödyllinen

2. Oliko sinulla riittävästi mahdollisuus kertoa omat ajatuksesi?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

3. Pystyitkö mielestäsi kertomaan omat huolenaiheesi?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

4. Koitko, että sinua kuunneltiin?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

5. Oliko sinulla mielestäsi riittävä mahdollisuus kuulla muiden ajatukset?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

6. Saitko uutta ymmärrystä siitä, mitä eri osallistujat ajattelevat asioista?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

7. Selkiinnyttikö palaveri omia ajatuksiasi?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

8. Selkiinnyttikö palaveri eri osallistujien osuutta?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

9. Miten pystyit eläytymään hyvään tulevaisuuteen?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

10. Koitko, että ajatuksesi / ehdotuksesi otettiin riittävästi huomioon?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

11. Koitko, että palaveri lisäsi luottamusta asioiden järjestymiseen?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

12. Havaitsitko tilanteessasi uusia vaihtoehtoja tai mahdollisuuksia toimia?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

13. Koitko saaneesi tukea omaan tilanteeseesi / toimintaasi?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin hyvin

14. Millainen olo sinulla oli tilaisuuden päättyessä?

Erittäin toivoton 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Erittäin toiveikas

15. Kuinka paljon luotat palaverissa tehdyn suunnitelman toteutumiseen?

Hyvin vähän 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Hyvin paljon

16. Jos muistelet aiempia palavereja, neuvotteluja tai muita tapaamisia, joissa olet ollut, niin miten tämä palaveri mielestäsi erosi niistä? Oliko siinä jotain erilaista tai uutta?

17. Olisitko valmis suosittelemaan ystäville osallistumista tällaiseen palaveriin?

___kyllä

___ei

Miksi?

18. Muut kommentit ja ehdotukset?

KIITOS!

LIITE 6. KUTSU KOULUTUKSEEN

LASTENSUOJELUN VERTAIS- JA KEHITTÄJÄRYHMÄT Mitä, miksi ja miten?

AIKA: 19.9.2013 KLO 10-15

PAIKKA: Janakkalan kunnanvirasto, Juttilantie 1, 14200 Turenki

Sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa Toimiva lastensuojelu –selvitysryhmän loppuraportissa (2013:19) ehdotetaan lakiin lisättäväksi säännös lastensuojelun kokemusasiantuntijaryhmien perustamisesta ja toiminnasta. Uudistus on noussut kritiikistä, jonka mukaan asiakkaan ääni kuuluu huonosti palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä.

Pesäpuu ry:ssä on toiminut yli viiden vuoden ajan Selviytyjät-tiimi, jonka jäsenet ovat 16-27 –vuotiaita sijaishuollon asiakkaita tai asiakkaana olleita nuoria. Tiimi on työskennellyt satojen nuorten kanssa Suomessa ja ulkomailla Nuorten foorumeissa ja lapsiasiavaltuutetun sijaishuollon kiertueella. Kokemuksista kootaan tieto- ja välipaketti, jotta muutkin pääsevät osallistamaan paikallisia nuoria.

Selviytyjät –tiimin vetäjä kehittämisspääliikö ja psykologi Johanna Barkman tulee opastamaan ja kertomaan, mitä, miksi ja miten nuorten vertais- ja kehittäjäryhmät voivat mahdollistua. Yhdessä voidaan rakentaa paikallinen malli.

Tervetuloa!

LIITE 7. KUTSU NUORTEN RYHMÄÄN

NUORTEN JÄLKIHUOLLON KEHITTÄJIEN RYHMÄ

AINUTLAATUISEN MAHDOLLISUUS VAIKUTTAA!

Mitä muuttaisit jälkihuollossa
meen?

Miksi nuori ei avaa ovea/vastaa puheli-

Mitä toivot jälkihuollolta?

Mitä mielestäsi jälkihuollosta
puuttuu?

KENELLE: 18–20-vuotiaille Janakkalan ja Hämeenlinnan jälkihuollon asiakkail-
le

MILLOIN: Kevät 2014, viitenä torstaina klo 17–19.30: 30.1., 20.2., 13.3., 10.4.
ja 8.5.

MISSÄ: Hämeenlinna, Uppsala-talo, Birger Jaarlink. 33

RYHMÄN VETÄJINÄ jälkihuollon työntekijät:

Kirsi Pasonen, Marjatta Viljamaa, Harri Pekkarinen, Tuija Nieminen-Kurki

RYHMÄN TARKOITUS:

- saada nuorten ääni kuuluviin jälkihuollon kehittämisessä
- tarjota jälkihuoltonuorille mahdollisuus kokemusten vaihtoon ja vertaistukeen

LET'S
WORK

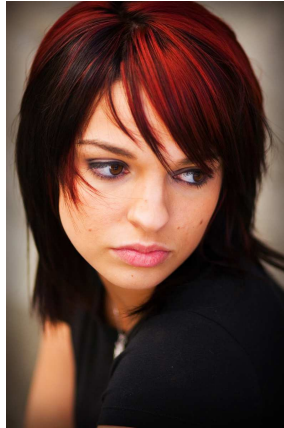
RYHMÄ TARJOAA:

- luottamuksellisen paikan jakaa kokemuksia asiakkaana olost
 - mahdollisuuden tuoda esille omia mielipiteitä ja ajatuksia
 - konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa jälkihuollon asioihin
-
- hauskaa yhdessäoloa
 - hyvää syötävää
 - matkakulujen korvauksen

Tarjoilun järjestämisen vuoksi toivomme, että ilmoittaudut ennakkoon omalle työntekijällesi viimeistään 14.1.2014 (mutta jos ilmoittautuminen unohtui, voit tulla myös suoraan paikalle!)

LIITE 8. KUVITTEELLISET JÄLKIHUOLTONUORTEN KUVAUKSET

SIRKKU 19 V

- Paljon poissaoloja ammattistartilta, jonne siirtyi syksyllä, koska ammat-
tiopinnot eivät olleet edistyneet edellisenä vuonna.
 - Menee pitkiä aikoja, että tukihenkilö ei saa häneen yhteyttä.
- Sopii tapaamisen tukihenkilön kanssa mieluummin muualle kuin kotiinsa.
- Ei harrastuksia. Kavereita on.
- Pikavippejä, mutta ei tietoa mihin rahat menevät.
 - 2 kissaa. Kissat laihoja ja hiekkalaatikon hiekkvoja ei vaihdeta tarpeeksi
usein, vaikka asiasta on ollut puhetta monet kerrat...

Vertti 20v

- * Vanhemmat ja viranomaiset epäilevät päihteiden käyttöä mutta poika itse kieltää asian
- * Ei omaa asuntoa mutta punkkailee kavereiden kämpissä
- * Saanut suoritettua peruskoulun ja on saanut ammattikoulu opiskelupaikan mutta on koulusta tauolla tällä hetkellä
- * Nuorempana pelasi koripalloa ja harrasti muutenkin aktiivisesti
- * Vanhempiin välit poikki mutta siskon ja mummon kanssa soittelee silloin tällöin
- * Laaja kaveripiiri johon turvautuu

PERTTI 19 V

* SAI NIPPA NAPPA PERUSKOULUN SUORITETTUA

* EI PÄÄSSYT JATKO-OPINTOIHIN

* SAI OMAN ASUNNON-MENETTI SEN 4 KK:N KULUTTUA METELÖINNIN VUOKSI

* MUUTTI TAKAISIN KOTIIN ODOTTAMAAN TUKIASUNTOA

* PERTTI EI HOIDA SOVITTUJA ASIOITA

* VIIHTYY PALJON TIETOKONEELLA

* KAVERIT OVAT NETISSÄ

* VUOROKAUSIRYTMİ ON SEKAISIN

* LUOTTOHÄIRIÖMERKINTÄ PIKAVIPPIEN VUOKSI